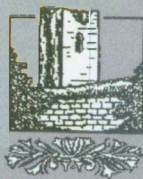

Erdélyi Magyar Adatbank – Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság

Kiss Kálmán

**TÚRTEREBES
FÖLDRAJZI NEVEINEK
TÖRTÉNETE**

Partiumi füzetek

77

Kiss Kálmán

TÚRTEREBES FÖLDRAJZI NEVEINEK TÖRTÉNETE

Kiss Kálmán

TÚRTEREBES
FÖLDRAJZI NEVEINEK
TÖRTÉNETE

Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság

Varadinum Script Kiadó
Nagyvárad, 2014

A sorozatot szerkeszti:
DUKRÉT GÉZA

Szöveggondozás:
MIHÁLKA MAGDOLNA

Fedőlapon: látkép a Kis-hegyről
Hátlapon: a felújított park, a régi malom romjai,
Perényi Pálné síremléke a temetőben

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KISS, KÁLMÁN

Túrterebes földrajzi neveinek története / Kiss Kálmán. – Oradea:
Varadinum Script, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-8307-51-0

811.135.1'373.23

Készült
a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság
és Túrterebes Önkormányzata
támogatásával.

Készült a nagyváradi LITERA PRINT nyomdában.

Tel.: 0732-115.445; e-mail: literaprint@gmail.com

AJÁNLÁS

A magyar- és román nyelv és irodalom szakos tanár, Kiss Kálmán 42 éve él Túrterebesen, nemzedékek sorát tanította. A tudatosan végzett és igényes oktató-nevelő munkája mellett alkalma volt a falu közösségének alapos megismerésére. Ezt szolgálta a múltjának minél teljesebb megismerésére való törekvése, a nép mindennapi életének figyelmes tanulmányozása.

A közösségért érzett felelősség szellemében mindenkor az értékek felismerésére, megőrzésére törekedett. Tette ezt a kommunista diktatúra ideológiai-politikai elnyomással terhes éveiben, és az ezt követő változás világában is.

Jól tudta, hogy a népi összetartozás legfontosabb összetevője mindenekelőtt az anyanyelv és a néphagyományok. Figyelte, tanulmányozta tehát őket, de mellettük kereste-kutatta az ezekre (és a falu történelmére) vonatkozó szakirodalmat is. Az egyházi közösségekre és egykori iskoláikra vonatkozó adatokat kapott az egyházközségek kiadatlan kézirataiból is.

A rendszerváltozás előtti évtizedekben mindezekből kiadványok nem születhettek, elképzelései csak kéziratok feljegyzéseként gyűltek. A kitartása, a csendes helytállása önmagában is nagyfokú aktivitást kívánt, hiszen sohasem adta fel a reményt, hogy törekvése – kéziratai – valamikor a közösség kincsévé váló írásokban fog megtestesülni.

A Partiumi füzetekben közölt, avagy önálló könyvként megjelent írásokat követi most Túrterebes földrajzi neveinek, helyneveinek számbavétele, bemutatása, természetesen sok szaktudományi magyarázattal és a szerző reflexióival.

Munkáját a szakirodalom és a forrásmunkák gazdag jegyzéke, s a földrajzi nevek helyének térképen való ábrázolása zárja.

A Túrterebes földrajzi neveit bemutató munka a múlt és a jelen összekapcsolása, események és hangulatok emlékének őrzője. Szerzője előtt pedig bizonyosan mindig élő a költői felszólítás: „Hass, alkoss, gyarapíts; s a haza fényre derül!” (Kölcsey Ferenc: Huszt)

Bura László

BEVEZETŐ

A 21. század második évtizedében, a nagymérvű európai változások közepette, beszélnünk kell a magyar nemzetről és az anyaországon kívüli országokban rekedt magyar nemzetiségi sorsban élők jelenéről és múltjáról.

Hasznos dolog lenne, ha az erdélyi magyar közösség az iskolában tanulhatná nemzete történelmét, s ezen belül saját szülőföldjének múltját is.

Nemzetiségi létformánk arra késztet mindnyájunkat, hogy visszatekintsünk a múltba, és felidézzük a múlt eseményeit, egy közösség életét, küzdelmeit, áldozatkészségét, hagyományait és a történelmi századok főbb eseményeit. Éppen a földrajzi nevek léte s fennmaradása ékes bizonyítékai a múltban lezajlott történelmi eseményeknek és történéseknek.

Több mint négy évtizede (1971. szeptember) élek és oktatok Túrterebesen. Eddigi életem kétharmadát túrterebesi lakosként éltem meg, ebből majdnem két évtizedet a kommunista diktatúra „aranykorszaka” árnyékolta be.

Tánárként és iskolaigazgatóként a nevelői munkásságom folyamán az oktató-nevelő munka sokszor változó követelményeivel találkoztam. Meggyőződésem, hogy a nevelői munka célja mindenkor a tanulók személyiségének, egyéniségének alakítása, felkészítésük arra, hogy felnőtt korukban közösségükben (bárhol legyen az a világon) felelősséggel élhessenek, a maguk választotta munkaterületen eredményesen dolgozhassanak, alkothassanak. Tanítványaim szülein, családján keresztül megismerhettem a közösség életét, mindennapi gondjait. Tanárként (magyar és román nyelvszakos) igyekeztem megismertetni

tanítványaimmal a település, Szatmár és Ugocsa vármegyék, majd Erdély múltját.

A település lelkészeinek jóvoltából kiadatlan egyházi kéziratokból gyűjtöttem össze az egyes egyházak, valamint felekezeti iskolák történetét még a diktatúra éveiben, amikor ezt a „gyűjtőmunkát” a hatóságok „nem nézték jó szemmel”. Csak a rendszerváltás után hozhattam nyilvánosságra a több ezernyi oldalas kéziratomat. Ezekből született meg monográfiám Egri-ről (szülőfalum) 2004-ben, és Túrterebesről (egyház- és iskola-történet) 2009-ben.

Nyelvészeti jellegű írásaim a mai napig kéziratban maradtak: Egri földrajzi nevei, Túrterebes földrajzi nevei, Túrterebes ragadványnevei.

A több évtizedes együttélés során magam is ismerem és használom a túrterebesi földrajzi neveket. Ehhez itt kellett élnem, s meg kellett ismernem az itt élő emberi közösséget, a tájat, a „kis Túr” (Petőfi nevezte így) folyót és síkságát (2000-tól Túr-menti Természetvédelmi Terület), a szőlőhegyet, a települések dűlőneveit. Mindezek arra készítettek, hogy behatóbban foglalkozzam a település múltjával, a földrajzi nevekkal és műemlékeivel.

Dolgozatom *Túrterebes földrajzi neveit* bemutató nyelvészeti munka, s így a névtudomány kutatási alapelveit és szempontjait alkalmaztam gyűjtött anyagom bemutatására.

Túrterebes a Szamos-síkság jobb oldala és az Avas-hegység találkozási övezetében terül el, Szatmár megye északkeleti részén, Magyarország és Ukrajna szomszédságában.

Szatmárnémetitől is északkeleti irányban, 26 km távolságra van.

Természeti viszonyaiban síkság az uralkodó elem, de keleti irányban hegykoszorút képez az Avas-Gutin vulkanikus eredetű vonulat.

2002-ben a község területe 5415 ha, lakosainak száma: 3920 fő. Ebből román 1252 fő (31,93%), 2171 magyar (55,38%), 361

roma (9,20%), 132 német-sváb (3,36%), 4 ukrán. *Anyanyelv* szerint: román 1247 fő (31,82%), magyar 2664 fő (67,95%), német-sváb 9 fő (0,23%). A túrterebsi romák csak magyarul beszélnek.

A 2011. évi népszámlálási adatok szerint a *község lakosainak száma*: 3587 fő (333 fővel kevesebb, mint 2002-ben).

Ebből román 963 - 26,8% (289 fővel kevesebb), magyar 2192 - 61,1% (21 fővel több), roma 332 - 9,2% (49 fővel kevesebb), 95 német-sváb - 2,6% (37 fővel kevesebb).

Felekezet (vallás) szerinti megoszlás: ortodox 666 (18,56%), római katolikus 2041 (56,89%), görögkatolikus 405 (11,29%), református 195 (5,43%), hívő 232 (6,46% román nemzetiségűek), unitárius 2, baptista 2, adventista 7, Jehova Tanúi 14, más 5, 17 fő nem nyilatkozott. Ez utóbbiak: 1,17 %

Anyanyelv szerint: román: 959 (26,73%), magyar: 2614 (72,87%), német: 9 (0,002%). A romák csak magyarul beszélnek.

1990-től kezdtem behatóbban gyűjteni Túrterebs helyneveit. A gyűjtést Szabó T. Attila *Miért és hogyan gyűjtsünk helyneveket* című módszertani útmutatója segítségével végeztem.

Eredetileg több száz *életrajzi* nevet sikerült följegyezni a község bel- és külterületéről. Később adatközlőim és diákjaim (File Mónika, Kis Szabina, Medve Annamária, Oláh Erika és mások) közreműködésével, valamint számos írott forrás és korabeli térképek felkutatásával, de legfőképpen Bura László *Szatmár megye helynevei* című kétkötetes munkája alapján sikerült *Túrterebs község teljes földrajzi névanyagát* jelen munkámban feldolgozni és közreadni.

Alkalmom adtán öreg pásztorok, földművelők, mezőgazdasági szakemberek és helybeli kollégák társaságában sokat barangoltam a község határában, s igyekeztem mindent feljegyezni a helynevekkel kapcsolatban.

A gyűjtést követő feldolgozás alkalmával nagyon értékes segítséget kaptam dr. Csomortáni Magdolna egyetemi tanártól, akinek ezúton mondok hálás köszönetet az önzetlen segítségért.

Köszönetet mondok *adatközlőimnek* (akik közül néhányan már nem élnek): Czerlau György, 81 éves, földművelő, Elek Endre, 70 éves, földművelő, Éles István, 62 éves, tanár, Kis József, 56 éves, földművelő, Kirner Ferenc, 65 éves, római katolikus kano-nok, Kovács László, 70 éves, földművelő, Mekker György, 75 éves, bortermelő, Mike Endre, 75 éves, földművelő, Tündik László, 65 éves, tanító, Szabó Lajos, 40 éves, agrármérnök, Szabóné Puskás Emese, 38 éves, agrármérnök, Varga András, 85 éves, földművelő, Vári Ferenc, 70 éves, földművelő.

A mai, *élő helynévanyaghoz történelmi helyneveket* is csatolok. Ezek felsorolásakor megnevezem a forrást. A túrterebesi helynevek jelentős hányadát, az ún. *lokalizálatlan neveket*, Bura László rendkívül tudományos precizitással megírt művéből vettem át. Ezáltal sikerült összegyűjteni az eddig létező összes földrajzi nevet a honfoglalástól napjainkig. Az általam készített térképen ez utóbbiak, azaz *a lokalizálatlan vagy kihalt nevek* nincsenek feltüntetve.

A könyvet *Túrterebes rövid történetének* bemutatásával kezdem, majd néhány *anyanyelvi módszertani* kérdést vázolok föl saját tanítási gyakorlatom alapján, a helynevek és a tanulók szókincse, helyesírása – egy szóval a helynevek és a tanulók nyelvi kompetenciája kérdésköréből.

A földrajzi nevek élettana című következő fejezetben a túrterebesi földrajzi nevek születésének, keletkezésének sajátosságait, a névanyag életét, változásait veszem számba Lőrincze Lajos: *Földrajzi neveink élete* (MNYj.13:3) című munkája, valamint Péntek János, Szabó Zoltán, Teiszler Pál: *A nyelv világa* című kötet alapján.

A helynevek hangtani sajátosságainak feltárásakor Csúry Bálint: *Szamosháti Szótárát* és Teiszler Pál: *Észrevételek a szamosháti nyelv-járás hangrendszerében* című tanulmányát vettem figyelembe.

A helyneveket alkotó *szókincs* vizsgálata során a földrajzi neveket alkotó térszinforma neveket vettem számba. A neveket alkotó szókincs eredetét is megpróbáltam feltárni több-kevesebb sikerrel. Gondot okoztak bizonyos családnevek és egyes szó-

elemek (pl. *éger, gödör, gőz, legelő, rét, tag stb.*) eredetének vizsgálata.

Munkámat a *helynevek adattára* zárja, amelyben betűrend szerint mutatom be Túrterebes *élő és történeti neveit*.

A szócikkek élén a helynév *köznyelvi* alakja áll, ezt követi a név *népnyelvi* alakja. Zárójelben a név jelölte objektum nevének nagy kezdőbetűje, vagy a művelési ág megnevezésének rövidített alakja következik. A nevek köznyelvi alakjának helyesírását *A magyar helyesírás szabályai* alapján ellenőriztem.

A gyűjtés során igyekeztem feljegyezni minden névváltozatot. Ezek a változatok az adattárban fellelhetők. Pl. *Szomoga: Szomorka, Glajbi: Glajli: Glajmi*.

A szócikkekben a nevek lokalizálása után közlök minden olyan helyi névmagyarozatot, mondát, történetet, amelyet adatközlőim említettek, vagy az ún. *írott forrásokban* fellelhetők.

A *történeti neveket* csillaggal (*) jelölöm a nevek rendjében, s a csillag egyben jelöli a Bura-forrást is. Az adattár mellé térkép vázlatot csatolok a bel- és külterületről egyaránt.

A *szókincs*, amelyet a közösség felhasznál névadásra, elég gazdagnak mondható. A földrajzi neveket alkotó szavak nagyrészt térszínformákat, növényzetet és állatvilágot megnevező szavak alkotják. A leggyakoribb alapelemek: *rét, hát, domb, út és patak* szavak.

A felsorolást a belterülettel kezdem, majd folytatom a külterület neveivel és végül a községközpontoz tartozó Túrterebes Heggyel, valamint az 1920 után települt Drăgușeni /Hódostanya: Kisterebes (zömmel románok lakta falu) helyneveivel.

Az *Adattár* nem csak tudományos felhasználásra készült, hanem a helybeli, vagy akár a Szatmár vagy más megyebeli közművelődés és az iskolai honismereti szakkörök számára is.

Földrajzi neveink a román hivatalos okmányokban román nyelven szerepelnek. Ezt minden esetben jelzem „rom. hiv.” rövidítéssel.

Egyes helynevek a néprajztudomány számára hordoznak információkat. Az adattárba felvettem a község valamennyi

földrajzi nevét, tekintet nélkül a nevek nyelvtani különbségeire, jelentéstani eltéréseire, illetve nyelvi hovatartozására. Megfigyelhető a kétnyelvűség is bizonyos esetekben.

A '20-as években megalakult Drăgușeni / Hódostanya: Kisterebes/ lakossága nem beszél magyarul, s kialakították a maguk toponímiai rendszerét. Sok esetben alkalmazkodtak a már meglévő nevekhez. Pl. *Dobrihat, Silaș, Brucner*. Ezeket, s alkalom adtán másokat is, használták vagy román nyelvre fordították, amelyeket aztán mindkét népcsoport (Dobréhát, Szilas, Brukner) egyformán használ napjainkban is.

Az adattár *névanyaga* alapvetően *szinkron* jellegű. A feldolgozott helynevek törzsanyagát azok a nevek alkotják, amelyeket a mai lakosság ismer és használ, más szóval *élőszóbeli* nevek. Az Adattárban elsősorban ezekről vannak aktualizált információk. Ezeken kívül felvettem egy 1884-es adatokat tartalmazó, ún. *történelmi* neveket, valamint a már előbb említett más forrásokban feljegyzett *lokalizálatlan/kihalt* neveket is, hiszen az *eredetvizsgálat* annál *hitelesebb*, minél több szóelem áll a kutató rendelkezésére.

Bizonyos írásbeli nevek a települések határmódosítása folytán ma már nem az eredeti településhez tartoznak. Erre utalást tettem a *Fenyves és Tálásfok ~ Szálásfok* földrajzi nevek tárgyalásakor.

Az adattárt követi a dolgozatomban használt rövidítések jegyzéke, a szakirodalom és forrásmunkák jegyzéke, valamint fényképek és térképek.

TÚRTEREBES A TÖRTÉNELMI ESEMÉNYEK SODRÁBAN

*„Túrterebes egyike a környék számos
Árpád-kori településeinek”*

A térség területének ősföldrajzi fejlődése szorosan összefügg a Pannon- és Avas-medence fejlődésével. A földtörténeti középkorban hol tenger borította az egész Szamos síkságot, hol egyes kisebb részek kiemelkedtek a tengerből. A harmadkor elején az egész vidéket meleg vizű tenger borította. Ebben az időszakban üledtek le a mészkő- és márgarétegek. Ez emelkedő mozgást feltételez, amely a tenger visszahúzódását eredményezte. Ez által megszűnt a kapcsolat a Pannon-, Fekete- és a Kaszpi-tenger között.

A tenger fokozatosan tóvá zsugorodott a mai Tisza folyó területén, majd szárazföldre alakult, főleg folyóvízi eróziós működéssel és a kavics felhalmozódásával. Miután kialakult a szárazföldi életter, megjelentek a szárazföldre jellemző növények és állatok.

Az első ember jelenléte már a pattintott kőkorból valószínűsíthető. A folyóvízhez közel eső vulkáni eredetű kőzetekből jó minőségű eszközöket készíthetett.

A hazai régészek a környéken (Kőszegremetén, Kányaházán, valamint a Túrterebes Szőlőhegyen) több mint harmincezer éves árvésőt (pattintott kőeszközt) és több vadász-halász szálláshelyet találtak.

Az őskori közösségek szívesen telepedtek folyóvizek mellé, kis magasságú dombokra, halmokra, amelyek uralták a tájat, és egyúttal védelmet is nyújtottak az árvizekkel szemben.

Ilyen szempontból a Túrterebesben talált, rézkorbeltől kőből készült kalapács-balta lelőhelye a *Ponkos-dombon* (helynév) nem véletlenszerű. A bronzkorból is vannak leleteink. 1899-ben Túrterebes határából a Magyar Nemzeti Múzeumba került két igen értékes harci eszköz (korongos-tüskés balta). A kelták megjelenését és letelepedését bizonyító leleteket (64 darab kelta-dák ezüstpénnel) találtak Túrterebes határában is.

A Szatmári síkság északkeleti részén alakult ki a Túr menti alföld. A Túr, az Éger, Sár, majd a Szamos által szabdaltsíki vidéken a 19. század közepéig hatalmas terület, ún. vadvízi, vagyis időszakosan vagy állandóan vízzel borított (lápok, mocsarak, nedves rétek) terület volt. A szakemberek szerint e vidéken (a Túr, Éger, Szamos által szabdaltsíki alföldön) a hajdani gazdag élővilág erősen lecsökkent.

Túrterebes a Szatmári síkság és az Avas-hegység találkozási övezetében, az északi szélesség 47 fok 56' és keleti hosszúság 23 fok 3' értékei között terül el. Tengerszint feletti magassága 133 m.

A község három településből áll: Túrterebes, Túrterebes Szőlő-hegy (a községközponttól 6 km távolságra), valamint Kisterebes/Hódostanya (rom. Drăgușeni) telepített falu, amely 3 km távolságra van a községközponttól.

Túrterebes község területe 54 négyzetkilométer. Szatmárnémetitől, a megyeszékhelytől 26 km távolságra van északkeleti irányban, az E81-es műút két oldalán. Szomszédai: északnyugaton Halmi, északon Bábony és Turc, keleten Kisgérce, délkeleten Sárköz, délnyugaton Egri, nyugaton Mikola.

A Kárpát-medence – így Túrterebes és környéke is – ősidők óta a vándorló népek és hódító nemzetek küzdelmeinek színtere volt. A régészeti emlékek tanúsága szerint a délre és nyugatra áramló népek hosszú sora talált itt hosszabb-rövidebb ideig hazát. Trák, kelta, germán és szláv származású népek éltek itt anélkül, hogy birtokukba tudtak volna venni nagyobb tájegységet.

A Túrterebes helységnév szláv eredetű. Túrterebes helyneveinek esetében a szláv jövevényszavak aránya 14,27%, vagyis az 1534 szóelem közül 219 szóelem szláv eredetű.

A honfoglalás után bevándorolt népek a túrterebesi magyarság etnikai összetételében nem játszottak fontos szerepet. A románok nem keveredtek, főleg vallási okok miatt. Később a szlávok és más, kisebb etnikumok is elmagyarosodtak.

Kezdetben, de majd később is, a középkorban kialakult és a 19. századig érvényben lévő feudális rendszerben *nem a nyelv, az etnikum volt a társadalmi állás meghatározója, hanem a társadalmi hovatartozás.* A vezető réteg tartozott csupán az államalkotó társadalmi réteghez. Egész Európában a jobbágyok a nemeseknek voltak alárendelve. A nem nemes magyarok és a románok is ehhez a társadalmi csoporthoz tartoztak. Azok a románok, akik nemességet szereztek, egyenlő jogokat élveztek a többi magyar nemessel. Pl. Bogdán vajda 1335-ben Károly Róberttől nyert engedély alapján, néhány ezret számláló népével a Kárpátokon túlról, Máramaros vármegyébe költözik.

Túrterebesen és vidékén letelepülő birtokos vezető réteg és a szabad magyarságnak paraszti sorba hanyatlott rétege ellenállhatatlan erővel vonzotta magához a honfoglalást követő századokban meghódolt szláv szolganépséget, és a 10–12. századokban szórványosan letelepedett földműves telepéseket, akik természetes úton, minden hatalmi eszköz alkalmazása nélkül, magyarrá lettek.

Szent István a magyar *népet magyar szellemben* kormányozta, de az államélet és a közhatalmi szervezet új formáit Nyugattól kölcsönözte.

A 13. századtól az ország népe nemzetté vált, s a királyt és a hazát védte. A nemes ember szolgálataiért jutalomban részesült, vagy birtokadományra (földterületre) tarhatott igényt.

Az ország védelme szükségessé tette, hogy vidékek szerint nagyobb területeken legyen egy-egy vár, mely az ellenség betörései ellen védelmet nyújtson.

Anonymus szerint Szatmárnak is volt vára, amelyhez Terebes is tartozhatott. Egyes várakhoz sok község tartozott, amelyeknek népe köteles volt terményeinek meghatározott részét beszolgáltatni a vár szükségleteinek fedezésére, vagy akár a király számára is. Elképzelhető az is, hogy Túrterebesben, a mai kastély helyén (a település legmagasabb pontján) valaha *földvár* lehetett vagy valamilyen *erődítmény*.

A honfoglalást követően a király Kende törzsének adományozta a Felső-Tiszavidék kelet felé erősen exponált, katonai védelem szempontjából rendkívül fontos területét. Egy-egy nemzetség élettere hatalmas földekre terjedt ki. Tekintélyes területek maradtak azonban kihasználatlanul, amelyekre később a gazdasági formák fejlődésével új jövevények tették rá kezüket. A lakosság védelmére hamarosan megszervezésre került az *őrsegek sora, a mesterséges gyepű*.

Az óriási királyi birtokok jelentősebb része a központi területeket foglalta el, egy-egy udvarház vagy vár körül. A gyéren lakott peremterületeken alakultak ki a királyi vadászterületek.

A szatmári ispánság szervezésekor a lakatlanul maradt területek erdőségeibe a magyarság kb. egy évszázaddal később kezdett behatolni.

Maksai szerint: a hegyek alján (Meggyes, Sárköz, Terebes, Halmi) inkább a király játszott szerepet a népesítésben.

A 13. században a megye egész sík vidéke meglehetősen sűrűn benépesült, s csak a hegyek maradtak még üresen. A környékbeli Avas és Bükk végső népi formáját az új földesurak által jobbaggyá fogadott románság adta meg, mely a 14. század közepétől, még századokkal azután is állandó mozgásban, s továbbra újabb falvakat alkotva ülte meg a hegyek belsejét (Maksai).

A honfoglalás előtti századokban Túrterebes mai helyét és a környező vidéket hatalmas erdőség borította. A letelepülő, magának helyet kereső törzs, a halászat és a vadászat lehetőségeit szem előtt tartva, a Túr folyó mentén telepedett le. Ez az ősi szláv csoport a Túr partján kiszakított, s megtisztított egy neki

megfelelő földszakaszt. A mai nyelvhasználat ezt a műveletet *irtásnak* nevezi, amely szláv nyelven *trebity*.

Bura László így összegez: „*A Terebes helynév pusztá személynévből (Trebis) keletkezett magyar névadással.*”

A település eredetileg Szatmár vármegyéhez tartozott és itt találjuk még 1342-ben is – írja Szabó István, majd egy Perényi-forrásra (Per. 1425. F. 24. Ns. 4.) hivatkozva így folytatja: *A falu maga ezután rövidesen Ugocsa megyébe került, de határa egyes részei továbbra is Szatmárban maradtak, míg végül Zsigmond király a Perényiek kérésére 1425-ben teljes egészében Ugocsához csatolta.*

Első adatunk (Szirmay, Szat. II. 288.) a Terebes helységnévre vonatkozóan a 13. század elejéről való. Terebest egy 1216. évi Mikolára vonatkozó oklevélben említik először. Bár az oklevél valójában nem Terebessel foglalkozik, hanem egy bizonyos Merle (Merc) nevű gróffal, akinek a király (II. András) nagy kiterjedésű birtokot adományozott Mikolában, s a birtok egy szakaszon határos volt Terebessel is.

Szatmár vármegyében is a főispáni tisztség a nagybirtokosok kiváltsága volt. Az alispánok a megye közép- és kismemesieiből, a szolgabírák, electusok, juratusok a helyi kisbirtokosságból kerültek ki. Egy településen általában két-három birtokos gazdálkodott. Általában 8–10 lakott jobbágytelek, 6–8 üres és néhány letelepedésre alkalmas hely volt. Ebből kiszámítható egy-egy falu családfőinek száma: 30–40 családfő.

A tatárjárás (1241–1242) óriási veszteséget okozott az egész Kárpát-medence népei körében. Batu kán 1241 tavaszán százezernyi tatár harcossal támadt Közép-Európára. A fősereg a Vereckei-hágón tört Magyarországra. A királyi hadat (kb. 25 ezer fő) a Tiszába ömlő Sajó torkolata közelében felállított tábor alkotta. Az egynapos küzdelem után a támadók megsemmisítették a magyar sereget. 1242 márciusában egy teljes évig tartó öldöklés, rombolás után hatalmas zsákmánnyal és foglyok ezreivel a pusztító sereg kivonult Magyarországról.

A visszatérő IV. Bélát joggal nevezték el a második honalapítónak. Közel kétszáz erődítménnyel évszázadokra lefektette a

magyar várrendszer alapjait. A birtokadományozások eredményeképpen egyre növekedett a kialakuló nemesi réteg birtoka és hatalma.

Egy 1250. július 7-én keletkezett *Donációs levél* (Per.1250.F.1. Ns.5) szerint IV. Béla, uralkodásának tizenötödik esztendejében, az *Akos-nembeli Ernye főlovászmesternek* adományozta Terebest, mint lakatlan földet „...ily jeles hítségének tanúsításáért...teljes egyetértéssel, kegyességünk akaratából egy bizonyos Terebes nevű, Szatmár vármegyében a Túr vize mellett fekvő, megürült földet... teljes joggal, királyi nagylelkűségből mondott hívünknek ...örököseinek és örökösei leszármazóinak adtunk, adományoztunk, és rájuk ruháztunk örök birtoklásra.” (Gy. Ruitz Izabella fordítása.)

1315-ben Károly Róbert király Jánky Tamás, bereg- és ugoicsai főispán fiának, Dénesnek adta ajándékba Terebest hű szolgálatainak fejében. Az okiratból az is kitűnik, hogy a király István vajdától kobozta el Terebest hűtlensége miatt, s adta oda ezután Dénesnek.

Ismét Szabó Istvánt idézve: „1315-ben pedig Dénes fia Tamás mester beregi, később ugoicsai főispán, a szatmármegyei Jánky család őse kapta adományba.” (1360. évi átiratban. Per.1360.F.3.Ns.23, 24, 25.)

A Túr előtagot a település 1321 körül vehette fel, mivel ismeretesekek voltak még más Terebesek is: pl. Krasznaterebes, Rákosterebes, Töketeresbes. A Túr-előtag felvételének döntő bizonyítéka, hogy 1321-ben a király Tamásnak vámszedési jogot adott itt, s az erre vonatkozó okiratban a helységet már Túr Terebesként említi. 1370-ben I. (Nagy) Lajos király megerősíti a vámszedési jogot, amely gyakorlatilag a második világháború befejezéséig megmaradt.

A 14. század második felében a Szatmár vármegyei Jánky család tartja birtokában Túrterebest. Jánky Miklós 1374-ben panaszkodik az Egry-ek terebesi hatalmaskodásai miatt (Lel. 1374. Kom. jz.), amely a század végén ismét királyi birtok lett. „1397-ben azonban már a máramaros-ugocsa-szatmári vidéken hatal-

mas birtoktesteket szerző Drág vajdáék kaptak reá új adományt.” (Komáromy, Száz. 1894. 507.) Ezt bizonyítja Zsigmond király rendelkezése 1397-ből. Zsigmond király eladományozta a falut Balk és Drág vajdáknak, máramarosi főispánoknak azon határok között, melyek között annak idején ő maga bírta. Az adományban részesültek Drág fiai is, György és Sándor.

1399-ben Lajos király bizonyos erdőket és mezőket Túrterebes határában *Perényi Péter székelly ispánnak* adományozott.

A „*következő század elején a vajdák ugocsai birtokával együtt, ezek szervezetébe illeszkedve, Terebes is a Perényiek kezére került.*” (Dl.9019.Per.1405.F.7.Ns.27.) Ennek következtében az említett vajdák és a Perényiek között hosszú per indult meg, amely a Perényiek javára dőlt el. Így vált a Perényi család évszázadokra Túrterebes és a vidék földesurává. Még a 20. század első évtizedeiben is itt találjuk őket.

A történelmi Magyarország kebelén a legkisebb vármegyék egyike Ugocsa volt. Bereg, Máramaros és Szatmár vármegyék határolták. A magyarság ezt a területet, amelyen Ugocsa megye kialakult, a honfoglaláskor nem szállotta meg. Kezdetben királyi birtok. Az első szervezet, mely rajta berendezkedett, a *királyi erdőispánság* lehetett. A királyi uradalomból juttatott adományok három nemzeti birtoktest kialakulásához vezettek. A megye déli részén a Káta, északi részén a Gutkeled, középső részén és a Tisza vidékén pedig a Hontpázmány nemzetség vert gyökeret.

Szabó István szerint: a 14. század elején Ugocsa vármegye népi arculata egységes, egészében magyar volt. A családnevek kb. 90 százaléka tisztán magyar eredetű.

Az előbbieken már több ízben hivatkoztam a Mályus Elemér szerkesztette *Magyarság és nemzetiség* című, 1937-en Budapesten megjelenő munkájára, s most ismét hivatkozom e forrásra:

„*Szláv elemet a XV-XVI. századból fennmaradt legrégebb jobbágy-névsorokban nem találunk. Ez időben a széles határai között mezővárosi kereteket is kitöltő Terebes lakossága névsoraink tükrében színmagyar-*

nak látszik, de a XVII. században sorozatos csapások alatt a magyarság megfogyott s helyét rutén települők foglalták el, akik - miként számos új települőknek helységnévből képződött s a származása helyére mutató nevéből következtetni lehet - a máramarosi hegyekből szálltak le a Túr mentére.”

A földrajzi nevek magyar egységét is alig bontja meg néhány szláv és bizonytalan eredetű név, ami azt jelenti, hogy a magyarság ezt a területet teljesen lakatlan őszállapotban vette birtokába.

A 16. században immár kibontakozott és elrendeződött társadalmi és népi viszonyokról teljes áttekintést nyújt a megye 1567. évi rovásadó-jegyzéke, amely minden birtokost és minden jobbágy nevét feltünteti. Az akkori vármegye jobbágycsaládfőinek száma 1634 fő volt, és 231 jobbágytelek állott üresen.

Az 1567-ben összeírt jobbágylakosságnak közel 80 százaléka magyar nevet viselt. E megállapítást alátámasztja a már említett szaktanulmány (Hóman Bálint és Domanovszki Sándor közreműködésével): *„A magyarság a község lakosságának összetételében továbbra is megtartotta vezető szerepét, bár a XVIII. század második felében ismét új idegentömb, a Perényiek által betelepített német telepek csoportja ékelődött sorai közé.”*

Elég nagy százaléknak számított a 17% „bizonytalan kategória”, amely valószínűleg a románok és rutének rétegét illeti.

A megye lakossága a 16. század második felétől állandóan csökkent. E csökkenést híven szemlélteti a dézsmafizető 28 község jobbágyosságának hanyatlása. Míg 1580-ban e községekben 1188 dézsmafizető lakos nevét jegyezték fel, 136 év múlva, 1716-ban csupán 314 név szerepelt.

A reformáció tanítása az 1550-es évek elején erősen hatott Ugocsa vármegye magyar lakosságára is. Perényi Gábor özvegye, Frangepán Katalin buzgó evangéliumi hite fiára, Perényi (Perinea) Jánosra is hatott. A reformáció idején a család legfontosabb tartózkodási helye Nagyszőlős volt. Ők voltak patrónusai több évszázadon át az ugocsai eklézsiának, úgy is, mint a megye nagy részének birtokosai és főispánjai.

Mária Terézia (1740–1780) úrbérrendezése az 1770-es években már más állapotokat talált Ugocsa vármegyében. A két évszázaddal korábbi 80% magyar jobbágyok száma 37%-ra csökkent, míg a ruténeké 4%-ról 29%-ra emelkedett. A magyar sík vidéken megmaradt 39 falu közül 24-ben a magyar nyelvű jobbágság kisebbségbe került a nem magyar nevéekkel szemben.

A győztes rendszerint az a nyelv lett, amely a közösségben és a környezetben nagyobb tömeget képviselt, s amelynek tömege több, újabb utánpótláshoz jutott.

A megye 18. századi népi viszonyainak teljes képéhez hozzátartozik még, hogy az egykori szász telepéseknek ekkorra már a nyoma is elveszett, a német nyelv azonban újra feléledt, egy, az 1760-as években Túrterebesre telepített kicsiny sváb csoport révén - állapította meg Szabó István.

Az érett feudalizmus korának (1301–1541) kezdetétől az önellátó természeti gazdálkodást háttérbe szorította az árutermelés. A nagy- és kisbirtokosok termésének egyre nagyobb hányadát vitték vásárokba. A földművelés volt a gazdaság legfőbb ága. Ezért vált fontossá a faluközösségeket alkotó családok együttműködése. Közösén határozták meg a háromnyomásos gazdálkodást, amely abban állt, hogy a határt három nyomásra osztották. Kettőt az őszi, illetve tavaszi gabona termesztésére felparcelláztak, a harmadikat az előző évi aratás után felszántott ugarként közös legeltetésre használták. Jeles napokhoz kötötték a szántás, vetés, aratás megkezdését, az állatok kihajtását a legelőre.

Minden vármegyében a szántóföldek, erdők, kaszálók fölött jórészt a *birtokos nemesség* rendelkezett.

A nemesség az ősiség törvénye szerint csak a rokonoknak örökíthette át birtokait. A család kihalása esetén a birtok vissz szállott a királyra.

Erdélyben a nemesség (magyar, szász, székely, román), az egyre erősödő jobbágyosodás következtében birtokhoz jutott és kiváltságokat élvezett. Szüntelenül növelték a jobbágyszolgál-

tatások mértékét, korlátozták a szabad költözködési jogot, kötelezték őket, hogy új, értékes pénzben fizessék ki a többéves tizedhátralékot. Az elégedetlenségek a *bábolnai* (1437), Budai Nagy Antal vezette *felkelés*hez vezettek.

A Perényi család szerepe a település történetében

A család őse, Dobosi Orbán 1292 körül kapta királyi adományként az Abaúj vármegyei Perény községet. Innen származik a Perényi családnév, amelynek még napjainkban is van viselője Budapesten, Perényi János személyében.

E család tagjai és leszármazottai Túrterebes kegyuraivá váltak, több mint 500 éven keresztül. Ezalatt a félezred év alatt a község sorsa a Perényiek érdekei szerint formálódott, mintegy azonosult vele. 1425-ben Ugocsa vármegyéhez csatolt Túrterebes ott is maradt 1920. június 4-ig.

A kalandos életű Perényi Péter (1502–1548) parancsára lett reformátussá Túrterebes, a „*cuius region, eius religio*”- elv alapján. Perényi Péter személye, politikai befolyása, hatalmas birtokai miatt a politikai és hatalmi harcok egyik ütközőpontja volt. Többször esett fogságba, több mint öt évig volt a bécsújhelyi börtönben.

Külön meg kell említenünk a híres Perényi-feleségeket: Bebek Kata (Perényi Ferencné), Bálintfi Klára (Perényi Károlyné), Frangepán Katalin (Perényi Gáborné), Kállay Klára (Perényi Zsigmondné), Károlyi Krisztina (Perényi Jánosné), Wesselényi Ilona (Perényi Ferencné), Zrínyi Ilona (Perényi Jánosné).

Tevékenyen részt vettek férjeik oldalán a közösségi életben. Kiváló anyák és nevelők voltak. A kor divatja szerint a főnemesesség és a nemesség fiataljai nem az iskolákban, hanem a kastélyokban és udvarházakban nevelkedtek.

A művelt és gyakorlatias nagyasszonyok voltak a nemzeti hagyományok, szokások, s magyar nemzeti nyelvünk leghívebb

őrei. Egy-egy jelesebb főasszony egy egész vidéknek volt az orvosa. Ismerték a fertőtlenítést, a kertészkedést, a dinnye termesztését és a virág-vizek gyűjtését, gyümölcszések készítését.

Országos vásárokat tarthattak. Perényi János 1550-ben évi négy országos vásár rendezésére kért és kapott engedélyt Túrterebes számára.

Már a 16. század első felében olyan szellemi mozgalom hullámcsapásai terjedtek el Szatmár vármegyében, amely közel húsz év alatt minden lelket hatalmába kerített. A hitújítás, a reformáció a gondolkodást, valamint a közéletet is teljesen átalakította, mert a szegénység, a tudatlanság, a társadalmi bajok, az óriási terhek a honvédelem miatt a hívek lelki üdvéről való gondoskodást háttérbe szorította. A kapzsiság oda vezetett, hogy egyes főrangú családok a vármegyéből hatalmas birtoktestek fölött rendelkeztek. Az új irány szerint minden egyházi – elsősorban a római katolikus – birtok közpredának ígérkezett.

A gazdag főúri családok (ide tartoznak a Perényiek is) körében sem a vallás megváltoztatása, sem a politikai pártállás megmásítása nem okozott különösebb lelki megrázkódtatást.

Az egri püspökség kiterjedt birtokait Perényi Péter foglalta el, s az országgyűlés többszöri tiltakozása ellenére sem engedte ki kezéből. A reformáció tanai az akkori Szatmár vármegyében a hatalmas Drágffy Gáspár pártfogása alatt, 1527-től fogva kezdtek terjedni. Az ő udvarában tartózkodó reformatori szellemű férfiak (Batizi András, Kopácsi István, Tordai Demeter) terjesztették elsősorban a reformáció tanait. Az új hithez pártolt az egész vármegyei nemesség a pórosztállyal együtt. Csupán néhány családnevet említhetünk: Drágffy Gáspár neje, Somlyai Báthory Anna, valamint a Bagossy, Egri, Irinyi, Kállay, Kölcsey, Perényi és Szirmay családok.

A század közepére Szatmár vármegyében is teret hódít a reformáció. A Perényi-uradalmat is reformálták. Túrterebes népe követte földesurát, s áttért a református vallásra. Mint az ország és a vidék nagy részén, így Túrterebesen is a papokra hárult a

feladat, hogy a reformáció szellemében átalakítsák a templomot és az eklézsiákat. Előbb maguk alakultak át belsőleg és külsőleg. Elhagyták a böjtöt, számtalan katolikus ünnepet, a papi öltözetet, még a szentségeket is díszöltöny nélkül szolgáltatták ki.

Szatmár vármegyében, valamint a szomszédos vármegyékben (pl. Ugocsa) – így Túrterebesen is – az új felekezetnek kezdetben nem voltak kiadásai templomépítésre, mert egyszerűen elfoglalták a régi katolikus templomot. Annál többet áldoztak az iskolára. A protestáns elveknek megfelelően, minden embernek olvasnia kellett a Bibliát. Így tehát jó tanítókról kellett gondoskodni, akik megtanították írni és olvasni a szegénységben élő, nagyszámú pórnépet.

Az iskola megalapítási évét igazoló történeti adataink nincsenek. A régebbi jegyzőkönyvekből fennmaradt feljegyzések azt bizonyítják, hogy a megalakulás után, a 16. század közepétől az államosításig (1948) Túrterebesen a református egyház iskolával rendelkezett (Szép Elemér, református lelkész).

Az erdélyi értelmiség kialakulásának kezdetén, a középkorban fontos szerep hárult mind a világi értelmiségre, mind a papságra. A klerikus értelmiség egy része – a politikai és diplomáciai szolgálatok mellett – tevékenyen részt vett az elemi oktatásban. Mellettük egyre nagyobb számban jelennek meg a szabadparaszttság olyan elemei, akik a világi értelmiség tartalékainak számítottak. Ők alkották az eleven kapcsolatot a magasabban végzett és a laikus tömegek között. Az írástudás igénye hamar tért hódított számos nyugat- és közép-kelet-európai államban.

A Párizsból hazatérő papok, magiszterek terjesztik a vidéki káptalanokban is az írástudást. Ők és társaik korszerűsíteni tudták a káptalani iskolák elavult írástudását a világi társadalom szükségleteinek megfelelően.

A vidéki nagyobb településeken – így Túrterebesen is –, félig paraszti életmódot folytató lakosságot, ugyanis az élet gyakorlati szükségletei még sokáig nem szorították rá az elemi

írástudás elsajátítására. A későbbi fejlődés szempontjából is fontos jelenség, hogy a 15. század végén a kisebb katolikus plébániákon szintén alakultak iskolák. A falu által eltartott deák vagy pappá nem szentelt írástudó ember pusztja jelenlétével segíthetett a többre törekvő falusi fiataloknak.

1691-ben Ugocsa egy részét, Túrterebest is, Erdélyhez csatolták, majd 1699-ben Ausztriához került. A megnövekedett adók, a császári katonaság visszaélései és túlkapásai is fokozták az elégedetlenséget. Ezek hatására 1697-ben Hegyalján (a Rákóczi-birtokon) Habsburg-ellenes felkelés tört ki, de a mozgalmat leverték. 1703 márciusában a hegyaljai kurucok küldöttsége arra kéri Rákóczit, hogy vezesse őket a Habsburgok elleni harcukban. A túrterebesi jobbágyok is beálltak a kuruc hadseregbe, remélve, hogy felszabadulnak a hűbéri elnyomás alól, és vallásszabadságot nyernek. A *Rákóczi-szállása* nevű dűlőnév (amely a Túr bal partján, Túrterebes és Egri határának közelében található ma is) örökítette meg a kuruc szabadságharcot. A Rákóczi nevet pedig Rákóczi Ferenc fejedelem kurucainak utódai 300 év eltelté után is büszkén viselik.

Az 1740-es évek elején – szintén kegyúri beavatkozásra – Túrterebes lakosságának egy része visszatért a katolikus vallásra. Perényi Károly 1744-ben erőszakkal visszafoglalta a reformátusoktól a templomot (amelyet Péter nevű felmenője adományozott), de hívekről is gondoskodnia kellett, ezért – és mert a mostoha történelmi körülmények következtében a lakosok száma drasztikusan lecsökkent – tömeges svábtelepítést hajtott végre.

Károlyi Sándor, egykori kuruc generális, katolikus svábokat telepít Szatmár megye számos településére. Az ő példáját követte Perényi Károly báró, aki abban az időben Ugocsa megye főispánja volt.

Németföldről és Szatmár vármegye településeiről svábokat hozott Túrterebesre, ahová a telepítési mozgalom második szakaszában (1745–1835) 186 személy került. 1762-ben 28 család települt Túrterebesre, akikkel a báró szerződést kötött. Házakat

építhettek (így jött létre a Sováb-falu), szőlőt telepíthettek (Sováb-hegy), kaszálót (Sováb-rét) és erdőt kaptak. A letelepülést követő időszakban az iskolában nem tanulhattak anyanyelvükön, nem voltak saját papjaik, s idővel elmagyarosodtak. A betelepült sváb lakosság nagyon hamar megszokta a merőben más földrajzi adottságokat, a rossz ivóvizet, a malária okozta gyakori veszteségeket, s beilleszkedtek az adott nyelvi közegbe olyannyira, hogy 1775-ben az úrbérrendezést előkészítő akkori hivatalnokok magyarul feltett kérdéseire már magyar nyelven válaszoltak.

A 19. század első felében a túrterebesi német jobbágyok aztán teljesen elmagyarosodtak.

Túrterebesen az összes etnikum közül a *zsidóknak* volt a letragikusabb sorsuk. A községben a 19. század elejétől a második világháború végéig jelentékeny számú zsidó etnikumú egyén élt, és meghatározó tényező volt a gazdasági életben. Számos, volt zsidók által épített lakóhely, a Fő utca mindkét oldalán, még napjainkban is fennáll, s különböző intézmények használják (pl. kultúrotthon, gyógyszertár, volt tsz-székház stb.).

Napjainkban már egy teljesen eltűnt etnikumról beszélhetünk Túrterebes viszonylatában. Emléküket, örök mementóként őrzik az Újsor (utcanév) bal oldalán megmaradt temető síremlékei. A második világháborút követő deportálásuk után javaikat államosították, templomukat lebontották (helyébe lakóház épült), több száz hektáros földjeiket és erdejüket (Weis-erdő), szőlőhegyüket a helybeli lakosok, valamint a román állam vette tulajdonba.

A túrterebesi romákról is beszélnünk kell, hiszen ők is sajátjuknak érzik e települést évszázadok óta.

Az új-indiai eredetű romák a 11. században (1018) Nyugat felé vonultak (mert otthonukban rabszolgákká váltak) és kis csoportokban érkeztek Európába.

A középkorban Havasalföldön és Moldvában minden román előjárónak voltak rab cigányai, akiknek vezetői a kenézek voltak

(amúgy ők is cigány származásúak). Később pedig az egyházak, kolostorok környékén, s a vidéki uraságok is tarthattak rabokat. A földesurak cigányai csak a települések szélén élhettek.

Túrterebesben 1750 körül jelentek meg az első roma családok. Az egyházi krónikákban találtam utalást a Cigánysor nevű helynévre, amely a 20. század első felében a Felszeg (utcanév) után található, és a Szőlőhegyre vivő út bal oldalán volt, a település belterületén kívül.

1940–1945 között a Túr medrét megváltoztatták (a régi folyó kanyarulatait töltéssel elzárták). A Túr folyó medrének szabályozása Túrterebes keleti határától kezdődött, és a mostani országhatáron túli részekig, pontosabban a Tiszáig tartott. Így a régi malomtól az új Töltés és a Túr régi holtága közötti magánterületen (azelőtt a Reizer család birtoka volt), az 1950-es évektől kezdve kialakították a jelenlegi Roma-telepet, ahol a helybeli romák nagy része él még napjainkban is.

A reformkori (1830–1848) bécsi politikának része volt az is, hogy Erdélyben 1811–1834 közötti időszakban még az országgyűlést sem engedték összehívni. I. Ferenc (1792–1835) a francia forradalom és felvilágosodás eszméinek elterjedésétől való félelmében, szigorú rendőri uralmat vezetett be. Gróf Széchenyi István elsőként ismerte el, hogy az ország elmaradott. A magyar társadalom lemaradt a fejlődésben, mert számos kötöttség, hűbéri maradvány gátolta a társadalom fejlődését, a polgárosodást.

A kor jelentős személyiségei: Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc és Kossuth Lajos, akik sokat tettek a sajtószabadságért és a nemzeti-liberális eszmék elterjedéséért, a magyar nyelv jogainak elismeréséért. Így válik a magyar nyelv 1844-től a hivatalos nyelvvé Magyarországon.

1847-től Erdélyben is a magyar a hivatalos nyelv az addigi latin helyett. Itt a liberális ellenzék jóval gyengébb volt, mint Magyarországon, s a kisebbségek aránya pedig jóval nagyobb. Ezért válik fontos célkitűzéssé Magyarország és Erdély egyesülésének helyreállítása.

Báró Wesselényi Miklós hitet tesz a jobbágyfelszabadítás mellett. Szükségesnek tartja a nemes és jobbágy viszonyának megnyugtató rendezését. Jelentős szerepe volt abban, hogy az 1848. évi májusi erdélyi országgyűlést összehívták, s kimondták a jobbágyfelszabadítást és a két testvérhaza egyesülését.

1848. március 15-én Budapesten a Márciusi Ifjak (Petőfi Sándor, Jókai Mór, Vasvári Pál és társaik) vezetésével diákok és polgárok sokasága kihirdette a 12 pontot, a forradalom programját. Megalakult az első felelős magyar kormány.

A pesti forradalmat és a 12 pontot Erdélyben is lelkesen fogadták. Itt is megszervezték a forradalom fegyveres erejét: a nemzetőrséget. Erdélyben is fontosnak tartották a változások békés, alkotmányos úton történő lefolyását.

Szatmár megye is kivette részét a szabadságharc küzdelmeiben. A nép követelte a nemességtől, hogy mondjon le előjogairól, és a majorsági, nem jobbágyi földeket osszák szét.

Túrterebesnek is volt egy hőse, Grösz Ferenc honvéd őrnagy személyében, aki 1848 tavaszán hadfi a 39. gyalogezrednél. Júliustól részt vett a délvidéki harcokban. Októbertől honvéd hadnagy, majd főhadnagy a Mészáros nevű dunai hadigőzösn. 1849 januárjától százados a 63. zászlóaljban, májustól őrnagy és zászlóaljparancsnok. Június 20-án Görgey felmenti beosztásából. Későbbi sorsa ismeretlen.

Községi és iskolai szinten minden évben Március 15-én, Minden Magyarok Nemzeti Ünnepein tisztelettel és méltósággal emlékezünk azokra, akik közül sokan életüket áldozták a szabadság, testvériség és egyenlőség eszméinek megvalósításáért.

Az 1850 nyarától bevezetett új polgári közigazgatási rendszer kidolgozója és irányítója, Alexander Bach birodalmi miniszter volt. Mindez Magyarország önállóságának megszüntetését és a birodalomba való beolvasztását szolgálta. Magyarországról leválasztották Erdélyt és Horvátországot. A déli területekből kialakították a Szerb Vajdaságot, s a maradékot öt kerületre

osztották. Bevezették a német nyelvű közigazgatást, valamint az osztrák jogrendszert. Visszaállították a cenzúrát.

A közoktatást az egész birodalomban egységesítették. Az élet minden területén nyílt németesítés folyt. Az önkényuralmi Bach-korszakban Erdély is katonai közigazgatás alatt állott. Növelték az adóterheket, kiépítették a rendőrséget és a csendőrséget (titkosrendőrséget). Felszámolták a székely, majd román határőrvidéket. A szászok, valamint a románok autonómiaigényét sem elégítették ki. Erdélyben az önkényuralommal szembeni passzív ellenállás megtestesítője gróf Mikó Imre volt.

Az osztrák-magyar *kiegyezés*, a dualistává válás 1867 februárjában jött létre: az addig központosított Habsburg Birodalom egy kettős, osztrák-magyar államszövetséggé alakult át. Az 1865-ben Magyarországgal egyesült Erdély is, egész 1918-ig, az első világháború végéig Ausztria-Magyarország része volt.

A 19. század végén és a 20. század elején a kivándorlás általános monarchiabeli sajátossága volt, hogy egyrészt Németországba, de legtöbbször főleg Amerikába vándoroltak ki.

A Kárpát-medencéből több mint egymillió volt hazánkfiament az Atlanti-óceán túlsó partjára. Szatmár megyében is megsza-
porodott azoknak a honfitársainknak a száma, akik hazát cseréltek.

Túrterebesről is nagyon sokan vándoroltak ki Amerikába, ahol hosszabb-rövidebb ideig keményen dolgoztak, majd az ott szerzett pénzen a falu lakosságának jelentős része telket, földet, erdőt vásárolt, s így a település jelentős fejlődésnek indult. Elkezdődött, s majdnem az első világháború kezdetéig folytatódott a telkek, birtokok és erdők vásárlása, majd pedig új lakóházak és gazdasági épületek (istállók, csűrök) építése. Új utcák keletkeztek: pl. Újsor, Vásártér.

Mivel a Perényiek eladósodtak, majd fokozatosan elszegényedtek, a helybeliek az Amerikában szerzett pénzen a maguk számára felvásárolták a Perényi-birtokot. A *Dolláros-liget* nevű dűlőnév is erre utal. A Túrterebesről kivándoroltak nagyobb része azonban Amerikában maradt végleg.

• Az úrbéri rendezések és tagosítások alkalmával Túrterebesre egy mérnököt küldtek ki, hogy pontosan megállapítsa a jobbágyságok által használt terület nagyságát.

• 1866-ban a túrterebesiek pert indítottak földesuraik, Perényi Bertalan és báró Hessenstein Mór ellen. A periratban szerepel 167 jobbágy- és 76 zsellércsalád, akik a tagosítással földet kaptak. A parasztság vagyoniilag rétegződött: szegény sorsúak, az egykori zsellérek leszármazottai továbbra is kiszolgáltatott helyzetben voltak. Közülük került ki a kivándorlók többsége. Voltak jobb módú, gazdagabb szabadparasztok is, vagy a vagyont veszített nemesi réteg. A 20. század elejére a Perényiek is erre a sorsra jutottak.

Az Unióval az addig autonóm Erdély különállása megszűnt. Erdély beolvadt a kettős monarchia magyarországi felébe. Amíg a magyarok örömmel fogadták a kiegyezést, addig az erdélyi szászok és románok attól tartottak, hogy a magyarok majd elmagyarosítják őket. Tiltakozásul nem vettek részt a politikai életben, s panaszleveleikkel a császárhoz fordultak.

1868-ban a parlament elfogadta a nemzetiségi törvényt, amely teljes egyéni és kulturális szabadságot biztosított a nemzetiségeknek. A helyi közigazgatásban lehetővé tette az anyanyelv használatát. Egyházaik önállóak voltak. Oktatási rendszerük is önállóan működhetett egy ideig, majd az állam egyre inkább igyekezett beleszólni az oktatási intézményeik életébe.

1897-től az összes nemzetiségi iskolában kötelezővé tették a magyar nyelv tanítását. Az erdélyi románok 1881-ben megalakították a Román Nemzeti Pártot. 1892-ben Memorandumban fogalmazták meg sérelmeiket.

Az első világháború kirobbanásának fő oka volt a két szembenálló katonai-politikai szövetség közötti ellentét. 1914. június 28-án Sarajevóban meggyilkolták Ferenc Ferdinándot és feleségét. Emiatt a Monarchia hadat üzent Szerbiának, mivel a merénylő szerb volt. Ezután az európai államok sorra hadat üzentek egymásnak.

A Monarchiához tartozó Erdély is több százezer férfit küldött a harctérre. 1916 nyarán Románia is belép a háborúba az antant oldalán. Románia hadat üzent a Monarchiának annak reményében, hogy az antant elismeri Románia területi igényeit a románok lakta történelmi tartományokra: Bánság, Máramaros, Erdély, Partium majdnem a Tiszáig és Bukovina.

1916 novemberében meghalt Ferenc József. Utóda, IV. Károly nem szívesen folytatná a háborút. 1918. október 30-án Bécsben, 31-én Budapesten is győz a polgári demokratikus forradalom. Pesten Károlyi Mihály alakít kormányt. November 3-án Ausztria–Magyarország fegyverszünetet köt, pár nap múlva Németország is. Ezzel véget ért az első világháború, aláírták a békét, Németországból elmenekült Vilmos császár, s kikiáltották a köztársaságot.

Az első világháború veszteségei: az Osztrák–Magyar Monarchiából bevonult nyolcmillió katonából több mint egymillió katona esett el, közel kétmillióan sebesültek meg, és több mint kétmillióan estek fogságba. A Magyar Királyság 21 millió lakosából több mint ötszázezer katona a világháborús frontokon esett el.

Túrterebesnek 56 hősi halottja volt az első világháborúban. A hősi halottak nevei a Hősök Emlékműve – 1942-ben készült – keleti oldalán olvashatóak.

Rákosi Mátyás és társai megszervezték a kommunista mozgalmat, s a maguk oldalára állították a létbizonytalanságban sínylő parasztokat és munkásokat. Így történhetett meg, hogy 1919. március 21-én az elégedetlen és félrevezetett emberek segédletével, három hónapra átvették a hatalmat Kun Béla, Rákosi Mátyás és társaik irányításával.

Nemere István így összegezi ezt a kort: *„Bizony a tanácsköztársaság alaposan a magyarok ellen hangolta a kommunistaellenes szövetségeseket, és ez is szerepet játszott abban, hogy később Trianonban olyan vastagon fogott a térképrajzoló ceruza. A magyarok... azzal, ahogyan az 1920-at megelőző száz évben bántak a magyarországi*

nemzetiségekkel – idézték elő azok mindenáron való szabadulási vágyát, és felébresztették jogos bosszúvágyukat.”

Az 1920-as években, a hajdani *Hódos-tanya* helyén, Túrterebestől 3 km távolságra létrehoztak egy teljesen új települést, *Drăgușeni* néven, ahova 1923-ban 60 román családot telepítettek a máramarosi Mara faluból. 1937-ben Ukrajnából és több Nagybánya környéki településből telepítettek ide román családokat.

Bura László szerint: a *Hódos-tanya* román hivatalos neve *Drăgușeni* lett. Az eredeti helynévben szereplő *hódos* előtag utal arra, hogy a település szomszédságában (a Nagyégerben) hódok éltek. A *tanya* utótag utal a település jellegére.

Erdély közigazgatását a gyulafehérvári nemzetgyűlés után a Nagyszebenben székelő román kormányzótanács vezette, bukaresti kormány irányítása alatt. Az erdélyi kormányzótanács jogköre azonban egyre csökkent, s 1922. május elsején végleg megszűnt. Az elnyomó kormányintézkedések következtében több mint 150 ezer magyar hagyta el Romániát magyarországi útiránnyal.

A magyar demokrata értelmiség egy csoportja, élén Kós Károllyal, 1920 végén felhívást intézett Erdély magyar lakosságához. A felhívás tiltakozott az önámító törekvések, a csodavárás, a határokon túlra menekülés ellen, és olyan politikát követelt, amely felismeri az új realitást, vagyis küzd a gyulafehérvári nyilatkozatnak az együttlakó nemzetiségekre vonatkozó határozatainak gyakorlatba ültetéséért.

A magyar nyelvű oktatás a mélypontra zuhant. Az anyanyelven történő oktatás kizárólag az egyházakra hárult. A felekezeti iskolák fenntartása viszont jórészt a hívek költségén történt. A tanítók és tanárok ezekben az iskolákban alacsonyabb fizetést kaptak, mint az állami román iskolákban tanító kollégáik, habár ez utóbbiaknak is alacsony volt a díjazásuk. A sajtóban, a parlamentben, a bíróságon, a romániai magyar politikusok

határozottan képviselték választóik, a romániai magyarok érdekeit.

A rendkívül megerősödött hitleri Németország 1939. szeptember 1-jén megtámadta Lengyelországot, és ezzel megkezdődött a második világháború.

Hitler szövetségeseivé kényszerítette mind Romániát, mind Magyarországot. A világháborúban mindkét ország jelentős embervesztéseget szenvedett a Don-kanyarban és Sztálingrádnál.

Románia vezetője 1940–1944 között Ion Antonescu tábornok volt, akit államcsínnyel buktattak meg, majd halálra ítélték.

Magyarország államfője 1920–1944 között Horthy Miklós volt, akit a németek buktattak meg. Előbb Németországba vittek, majd száműzetésben halt meg Portugáliában.

Túrterebes központjában, a jelenlegi parkban lévő Hősök Emlékműve 1942-ben épülhetett. Minden oldala egy-egy tragikus eseményt őriz a 20. századi helybeli történelemből: az I. és II. világháború hősi halottai, az ártatlanul deportált svábok az oroszországi Krivoj-Rogba 1945–1947 között az ún. málenkij robotra, hogy németekként vegyék ki részüket a német hitleristák által lerombolt Oroszország újjáépítéséből, és ez által egyféleképpen tegyék jóvá a kollektív bűnösség bélyegével sújtott fajtársaik által a szovjet nép ellen elkövetett bűnöket. Az emlékmű negyedik oldalán pedig a Holocaust áldozatainak állított emléket 2000-ben az emlékező utókor.

Romániában az átmenet a többpártrendszerrel a diktatúrára 1948-ig tartott. Petru Groza (1945. március 6-tól 1952-ig miniszterelnök) igyekezett szétverni a történelmi pártokat, és arra törekedett, hogy megszerezze a kommunista ellenőrzést a főbb állami intézmények fölött.

1948 júniusában államosították a gyárakat, bányákat, bankokat, szállítási vállalatokat. Az ún. *tanügyi reform* után államosí-

tották a felekezeti iskolákat. Egyre erőteljesebben korlátozták az egyházak működését.

1949-ben megkezdték a mezőgazdaság szövetkezesítését, a kollektivizálást. Már 1948-ban elfogadták a Román Népköztársaság első alkotmányát, s így Románia szocialista állammá vált. Az egyedüli párt a Román Munkáspárt maradt.

A kollektivizálás Románia teljes falusi népességét érintette (a teljes lakosság 75 százalékát, azaz 12 millió lakost) és tíz évnél hosszabbra kiterjedt politikai kampány volt. A pártállam számára a falusi világ átalakulása lehetővé tette az erőltetett iparosítási program beindításához szükséges gazdasági erőforrások felhalmozását. Ezenkívül az állampárt mélyen behatolt a közösségek életébe. Vidéken ellenőrzése alatt tartotta a termelőeszközöket és a javadalmazási formákat.

Túrterebesen 1951-ben alakult meg a Kollektív Gazdaság. Az ország teljes kollektivizálása 1962 áprilisában ért véget.

Túrterebesen is – mint máshol az országban – mezőgazdasági gépekkel végezték a földművelést (több tucat traktorista). A kézi munkaerő nagy részét a falusi asszonyok alkották. A keletkezett munkaerő-felesleget, szervezett módon, az ipari egységek felé irányították.

A 70-es évek elejére Túrterebesen is érezhető volt: a környékbeli ipari központok, bányák felszívták a község településein felszabaduló fölösleges munkaerőt. A férfiak zöme ingázni kényszerült, főleg Szatmárra. Néha besegítettek az egyre kisebbre zsugorodó háztájiba (a telek után meghagyott földterület). Később egyre többen költöztek el a megye vagy az ország más városaiba. Így volt ez mindenütt Romániában. Kivételt képeztek a hegyvidékek települései, vagy ahol nem alakultak mezőgazdasági termelő szövetkezetek.

A romániai magyarság számára is nehéz évtizedek következtek. A meghirdetett autonómia csak látszólagos volt (Magyar Autonóm Tartomány). A Magyar Népi Szövetség fontosabb intézményeit Erdélyből Bukarestbe költöztették. Felszámoltak

számos régi magyar intézményt azáltal, hogy vagyonukat, épületeiket és könyvtáraikat államosították. Számos neves értelmiségit üldöztek, munkatáborba vittek vagy bebörtönöztek, sokukat halálra ítélték és kivégeztek.

Az 1956-os magyar forradalom eseményei kisebb megmozdulásokat váltottak ki egyes erdélyi egyetemi városokban. Tudomásunk van arról is, hogy sok román nemzetiségűt ítélték halálra az '56-os események kapcsán.

Az 1958–1960-as években nyilvánvalóan megkeményedik a rendszer. Üldöztetések, letartóztatások követik egymást, számtalan kritika éri a „negatív szemléletű” értelmiségieket. 1958-tól (a szovjet csapatok visszavonulása után) az ország gyors léptekkel haladt előre a szocializmus útján. Nagyméretű iparosítás folyt.

Néhány *túrterebesi megvalósítás*: a tsz számára istállókat építettek a Bikkesen (dűlőnév), valamint a Hajnal utca végén. Az istállók szomszédságában raktárak és magtárak épültek, velük szemben pedig a mezőgazdasági gépállomás. A Szőlőhegyen juhistállókat (hodályokat) építettek. A helyi Fogyasztási Szövetkezet a település központjában két új emeletes épülettel gazdagodott.

1950–1980 közötti időszakban három új épületet kapott az iskola, összesen 18 tanteremmel és 3 laboratóriummal, külön épületben iskolaműhellyel.

Új orvosi rendelő is épült, s a régi rendelő épületébe négy óvodai csoport került.

1989 decemberéig úgy tűnt, hogy a Ceaușescu-dinasztia hatalma megingathatatlan. Ám december 15-én Temesváron mégis megmozdult valami: a diktatúra ellen küzdő református lelkésszel, Tőkés Lászlóval szolidaritást vállaltak a temesváriak – köztük nagyszámú román nemzetiségű. Néhány nap múlva az ország több városában meghirdetett népgyűlés diktatúra-ellenes tüntetéssé változott. A Ceaușescu házaspár megpróbált elmenekülni, de elfogták őket. Egy rögtönítélő bíróság halálra ítélte a diktátort és feleségét, majd kivégezték őket.

December 22-én a televízióban bemutatkozott a Nemzeti Megmentési Front (NMF, románul FSN), amely Ion Iliescu vezetésével átvette a hatalmat. Demokratizálódási folyamat indult el, helyreállt a többpártrendszer, újjáalakultak a történelmi pártok.

A rendszerváltás utáni időszakban az önkormányzati típusú településpolitika érdeklődésének központjába a saját és környezete sorsában érdekelt állampolgár került. Az utóbbi évtizedben egyértelművé vált, hogy csakis olyan településfejlesztési gyakorlat lehet eredményes, amely a hatékonyság és racionalitás követelményeit érvényesítve – a lakosság demokratikus részvételére és a társadalmi igazságosság elvére épül.

Húsz évvel az 1989-es események után, az Európai Parlamentbe bejutó Tőkés László, romániai magyar független képviselő így jellemezte napjaink Európáját: *„A szekularizálódó Európában egyre nehezebb a keresztény értékeket felvállalni, Európa mintegy megtagadja gyökereit, elfeledkezik múltjáról. Ugyanígy Közép-Kelet-Európa egyes államai múltfeledő, önfelmentő módon nem mernek szembenézni közelmúltjukkal, és tapasztalható, hogy Nyugat sem ítéli el megfelelő mértékben a kommunizmust, márpedig ugyanolyan bűnös rendszer volt, mint a náciizmus.”*

REFLEXIÓ AZ ANYANYELVI OKTATÁSRÓL ÉS A FÖLDRAJZI NEVEKRŐL

Az anyanyelv mindenekelőtt élő kötelék, összekötő kapocs az azonos nyelvű emberek között. Az ő révén valósul meg a közlés: az ismeretek, a tapasztalatok, gondolatok átadása, kicserélése egyéntől egyéniig, lélektől lélekig. A nyelv egy közösség összetartó ereje, az összetartozás jelképe. A nyelv egy közösség memóriarendszere: őrzi és felhalmozza száz és száz nemzedék tapasztalatát, tudását.

Szabó Dezsőt idézve: „...a nyelv a legegyetemesebb szolidaritás azokkal, akik már rég szétomlott temetőben porladnak, és azokkal is, akik még eljövendő századok barázdáit fogják húzni.”

A nyelv nevelőnk. Éppúgy nevel bennünket, mint szüleink. Alakítja, fejleszti egyéniségünket, személyiségünket. A nyelv egy nép ideghálózata. Nyelv nélkül nincs szellemi, intellektuális tevékenység, mivel a nyelv a működés és alkotás közlekedő edénye.

A nyelv teszi lehetővé, hogy az egyén hozzákapcsolódjék az azonos nyelvet beszélők sorsához, érzésvilágához. Minél fejlettebb nyelvi műveltséggel rendelkezik valaki, annál több társadalmi szerep követelményeinek felel meg.

Az anyanyelv a gondolatközlésnek az eszköze, az általános műveltség alapja. Az anyanyelvi nevelés az iskolai oktatás minden szintjén megvalósul és iskolán kívüli tevékenységben is.

A magyar nyelv és irodalom a magyar tannyelvű iskolákban alaptantárgy, amelynek egységes jellege van. E tantárgy részterületei: irodalom, nyelvtan és fogalmazás, amelyek szerves egységet alkotnak. Minden részterületnek megvan a maga sajátos célrendszere.

A tanárnak ki kell használnia tanterv- és a tankönyvbeli anyag nyújtotta azon lehetőségeket, amelyek a tanulót közvetlen környezetével ismertetik meg. Tudatosítani kell tanulóinkban, hogy a szülőföld, a szülőfalu megismerése minden lakója számára fontos kell hogy legyen. Sőt, a szülőhaza teljes múltjának megismerése, a történelmi hagyományok ápolása kötelessége mindenkinek. Arra kell ösztönözni tanítványainkat, hogy maguk fedezzék fel, és ismerjék meg alaposan környezetüket.

Munkámban nagyobb hangsúlyt fektettem Túrterebes történetére, az itt élő népek sorsának bemutatására, mert – tapasztalataim szerint – a tanulókat és felnőtteket is érdekli, mi volt a múltban, és érdeklődnek az egyes helynevekhez fűződő történetek iránt.

Egy évharmadzáró órán elmondtam tanítványaim nagyobbik felének (8–10. osztályosok) a települések történetének fontosabb eseményeit. A diákok nagy része ámulva hallgatta a számukra érdekes történeteket. A szünidő utáni első órákon megkérdeztem tőlük: otthon mit meséltek a szülők és nagyszülők? Többek között ekkor hallottam a tanítványaimtól is, a *Pusztahegy* nevű földrajzi névhez kapcsolódó legendát, amelyet az adattárban részletesen ismertetek.

A földrajzi nevekkel kapcsolatos beszélgetések alkalmával a tanítványaim érdekesebbnél érdekesebb történeteket meséltek, vagy találgatták az esetleges magyarázatokat.

Utasítottam őket, hogy kérdezzenek meg otthon idősebb bácsikat és néniket, és ezt követően közösen készítsük el az ismert földrajzi nevek állományát.

Megbeszéltük azt is: fontos, hogy ezek a népi történetek fennmaradjanak, hiszen ezáltal elődeink életébe is bepillantást nyerhetünk. A céloimat elértem. Tanítványaim érdeklődni kezdtek a falu történetéről, a falu nevének keletkezéséről és egyebekről. S ha már a falu történetéről esett szó, a következő lépés az volt, hogy gyűjtsenek földrajzi neveket és ragadványneveket. Egy-egy helynév említésekor elmondtuk: hol található? milyen terület? milyen a növényzete? miért ez a neve?

A magyar nyelvi tanóra egyik legfontosabb célkitűzése a tanulók nyelvi kifejezőképességének, szókincsének gazdagítása. A tanítási órákon fontos *helyesírási* problémákat is megvitattunk, hiszen sok olyan nevet említettünk, amelyek a szóbeli közlésben nagyon gyakoriak, de ritkán írják le őket, s azt is észrevettük, hogy egyazon név különböző változatait ismerik, és használják. Pl. *Glajbi : Glajmi : Glajli*.

Rámutatunk arra is, hogy vannak olyan földrajzi neveink, amelyeket egybeírunk, másokat kötőjellel választunk el, vagy különírjuk.

A 6. osztályban megtanítjuk a tanulókat arra, hogy a földrajzi neveket *háromféleképpen* írhatjuk: - *egybeírjuk a helységneveket: Túrterebes, az országneveket: Magyarország,*

- *kötőjellel írjuk az országrészek neveit: Észak-Erdély, patakok, tavak nevét: Turci-patak, Két-víz-köz, Glajbi-gödör, hegyek, tengerek, óceánok nevét: Keleti-Kárpátok, Fekete-tenger, Csendes-óceán;*

- *különírjuk a megyék nevét: Bihar megye, Szatmár megye, Szilágy megye;*

- *utak, utcák, terek nevét: Halmi út, Sándor utca stb.*

A tanulók földrajzi neveket gyűjtöttek a saját környezetükből. Ezekkel rövid fogalmazást írtak. Pl. *A néhai bárány keresésére indultam* címmel.

A főnév gazdag tartalmú, fontos része a beszédnek. A főnév már ismert fogalmát és felosztását sikeresen elmélyítettem a helybeli földrajzi nevek felhasználásával. A főnevek gyakorlására, a szókincs gyarapítására, a tanulók önálló tevékenységének megszervezésére alkalmas az *Ország, Város, Falu, Folyó...* stb. játék. A tanulók - bármelyik évfolyamból lehetnek - így nagyon sok ország, város, falu, folyó stb. földrajzi nevét memorizálhatják. Hívjuk fel a figyelmüket, hogy ezek tulajdonnevek, tehát nagy kezdőbetűvel írjuk őket.

A megadott (tetszés szerint) betűvel kezdődő földrajzi nevek (belterület + külterület) gyűjtését kiszélesítettem köznevek gyűjtésével is. Ezt a tanulók a megfelelő rovatokba gyűjtötték, és beírták a megadott betűvel kezdődő helybeli földrajzi neveket,

valamint a faluban használt ragadványneveket. A játék végén a tanulók pontozták az eredményt, és a győztes padsor mondhatta a következő betűt.

A 7. osztályban *a jelentésváltozás* sajátos eseteit példázhatjuk a helynevek jellegzetes előfordulásaival. A *tulajdonnevesülés* sok helynév kapcsán megfigyelhető.

A tanulók a következő feladatot kapták:

1. a. Magyarázd meg az alábbi földrajzi nevek eredetét:
Pap-tag, Kisasszony-fürdő, Csikos-tanya, Kokas-remete.

b. Válaszd ki a szerinted igaz állítást:

Pap-tag   a. Pap András (helyi gazdálkodó) tulajdonában lévő földterület

b. *Az egyház tulajdonát képező földterület (H.V.)*

Kisasszony-fürdő   a. *A báró kisasszonyok hajdani fürdőhelye (H.V.)*
b. A Túr folyó sekélyes része, ahol csak a fiatal lányok fürödhetnek

Csikos-tanya   a. Csikókat nevelő gazda tanyája
b. *A Csikos család hajdani tanyája (H.V.)*

Kokas-remete   a. Kokas nevű remete egykori lakhelye
b. *A síkságból kiemelkedő domb, valaha sűrű erdő, a fácánok élettere (H.V.)*
c. Kakastaréjhoz hasonló, magányosan kiemelkedő bozótos domb neve

A szókinccsnyarapító és -gazdagító gyakorlatok hozzájárulnak a nyelvi kompetencia fejlesztéséhez. Az alábbi feladatot a 7. és 8. osztályos tanulókkal elvégeztethetjük a rokonértelműség tanítását követően.

2. Helyettesítsd rokon értelmű szóval (szinonimával) a kiemelt szavakat úgy, hogy a mondat értelme ne változzon.

- a. Édesanyám elküldött a kert aljára paszulyt szedni. (végébe)
- b. A tegnap megkapáltunk két láb földet. (darab, tábla)
- c. A templom melletti síkátorban találkoztam Pistával. (utcában)

3. Fejezd be a történetet. Válassz te nevet az adott földrajzi helynek:

a. *A mezőn véres csata folyt. Sikerült visszaverniük a tatárokat, és a csatát Bagossy László csapata nyerte meg. Azóta hívják ezt a mezőt .....*

b. *A Túr folyó mellett található egy sekély vizű láp, amelyet nádas vesz körül. A láp félkör alakú, patkóhoz hasonló. Ezért a helybeliek .....* hívják.

c. *A dombot és környékét sűrű bozót borította. Rengeteg itt a vaddisznó és a fácán is.*

Sok a mogyoróbokor. A domb alján valaha egy család élt, Pásztorék.

Az elmondottak alapján: milyen nevet adnál ennek a dombnak?
.....

A tulajdonnevek és köznevek helyesírásának gyakorlásakor is mindig különös figyelmet szentelünk a két- vagy többemű helybeli földrajzi nevek írásának.

1. Közneveket írtam a táblára. A tanulók a köznévek megfelelő tulajdonnevet mondtak és fordítva:

<i>község</i>	-	<i>Túrterebes</i>	<i>erdő</i>	-	<i>Kis-alsó-erdő</i>
<i>folyó</i>	-	<i>Turci-patak</i>	<i>árok</i>	-	<i>Szilas-árok</i>
<i>domb</i>	-	<i>Király-domb</i>	<i>híd</i>	-	<i>Macsola-híd</i>
<i>kápolna</i>	-	<i>Nepumuki Szent János-kápolna, Donát-kápolna</i>			
<i>falurész (utca)</i>	-	<i>Sovábfalu, Kisfalu, Felszeg</i>			

Egy másik, szintén helyesírással kapcsolatos feladat lehetne:

2. Csoportosítsátok a következő, tollbamondott, földrajzi neveket a j és ly szerint:

Borzlyuk, Futballpálya, Glajbi-gödör, Hajnal utca, Hegy alja, Perényi-kastély, Király-domb, Új iskola, Újsor, Vida Laci műhelye, Körtvélyes.

A feladat megoldása:

A (j)	B (ly)
<i>Glajbi-gödör</i>	<i>Borzlyuk</i>
<i>Hajnal utca</i>	<i>Futballpálya</i>
<i>Hegy alja</i>	<i>Perényi-kastély</i>
<i>Új iskola</i>	<i>Vida Laci műhelye</i>
<i>Újsor</i>	<i>Körtvélyes</i>

A 6. osztályban nyelvtanórán a főnév tanulásakor újra felidéztem a helybeli földrajzi neveket, és a következő feladatot végeztettem el:

Húzd alá a helyes alakot! (Az aláhúzott földrajzi nevekkal szemléltetem a helyes megoldást.)

<i>Tőtés</i>	<i>Töltés</i>	<i>Töltés</i>
<i>Szövetkezetiroda</i>	<i>Szövetkezet-iroda</i>	<i>Szövetkezet Iroda</i>
<i>Vasasbolt</i>	<i>Vasas bolt</i>	<i>Vasas-bolt</i>
<i>Temetősikátor</i>	<i>Temető sikátor</i>	<i>Temető-sikátor</i>
<i>Pap-tag</i>	<i>Paptag</i>	<i>Pap tag</i>
<i>Holt-Túr-köz</i>	<i>Hót-Túr-köz</i>	<i>Hóttúrköz</i>
<i>Kis hegy</i>	<i>Kis-hegy</i>	<i>Kishegy</i>

Amint látható, a feladatok egyszerűek. Kiválasztásukkor arra törekedtem, hogy megoldásuk könnyen és gyorsan menjen, és ne legyen túl nehéz a tanulók számára. Ezekhez hasonlókat

több alkalommal is adhatunk tanítványainknak egy tanítási évben az 5–8. osztályokban.

A példákban olyan földrajzi neveket válasszunk, amelyek közismertek, és nap mint nap használatosak.

A feladat célja: *a földrajzi nevek helyesírása* volt. Más feladatoknál azt szándékoztam megtudni: vajon ismerik-e az ismeretebb földrajzi nevek eredetét? vagy felfigyeltek-e a jelentésváltozás sajátos esetére, a tulajdonnevesülésre?

A 7. és 8. osztályokban a beszélgetések során már felvetődhet: vajon miért ezt vagy azt a nevet kapták a földrajzi nevek?

A Fejezd be a történetet, vagy Válassz te nevet az adott földrajzi neveknek - kérdések esetében adott volt a hely, s csak a megfelelő nevet kellett a tanulóknak kiválasztaniuk. Ilyen neveket adtak: *Tatár-mező, Csata-mező, Bagossy mezeje, Győztes tér*. A *b.* pontnál szinte mindenki *Patkó-lapost* írt, mert felismerte a leírásban egy általuk is ismert helyet a falu határában. A *c.* pont érdekesebb volt. Itt arra voltam kíváncsi, hogy a leírásból melyik részlet ragadja meg a figyelmüket. Az eredmény önmagáért beszélt. A tanulók a következő földrajzi neveket rögtönözték: *Pusztadomb, Vaddisznódomb, Fácános, Fácán-domb, Bozótos, Mogyorós, Mogyoródomb*.

A beszélgetések és a különböző feladatok célja az volt, hogy felébresszem érdeklődésüket a szülőfalu és környéke iránt, hogy újra felfedezzék a különböző neveket, hogy megváltoztassam, és jó irányba tereljem szemléletüket, s hogy ezáltal erősítsem szeretetüket és ragaszkodásukat a szülőföld iránt.

A FÖLDRAJZI NEVEK ÁLLOMÁNYA

Túrterebes

Belterület

1. <i>Agyagos</i>	25. <i>Feigi sikátor</i>
2. <i>Akácos</i>	26. <i>Fekete-víz</i>
3. <i>Alimentára</i>	27. <i>Felső malom</i>
4. <i>Alsó malom</i>	28. <i>Felszeg</i>
5. <i>Aprozár</i>	29. <i>Felszegesi-bíd</i>
6. <i>Bikkesi istálló</i>	30. <i>Felszegesi kisutca</i>
7. <i>Bolt</i>	31. <i>Felszegi-bíd</i>
8. <i>Braszeria</i>	32. <i>Fogászat</i>
9. <i>Cigánysor</i>	33. <i>Forrás</i>
10. <i>Cigány-tanya</i>	34. <i>Fő utca</i>
11. <i>Cigány-telep</i>	35. <i>Futballpálya</i>
12. <i>Cukrászda</i>	36. <i>Futballtér</i>
13. <i>Csárda</i>	37. <i><Fürdő></i>
14. <i>Csemetés</i>	38. <i>Fűzfa utca</i>
15. <i>Cseprente</i>	39. <i>Gáspár sikátor</i>
16. <i>Csira-tó</i>	40. <i>Gáter Gáter</i>
17. <i>Csonkasor</i>	41. <i>Gépállomás</i>
18. <i>Dácsia-szervíz</i>	42. <i>Glajbi</i>
19. <i>Egli-tagi sikátor</i>	43. <i>Glajbi-gödör</i>
20. <i>Élelmiszerüzlet</i>	44. <i>Görbesor</i>
21. <i>Emeletesiskola</i>	45. <i>Görögkatolikus iskola</i>
22. <i>Fáji-Endrész sikátor</i>	46. <i>Görögkatolikus parókia</i>
23. <i>Fakert</i>	47. <i>Görögkatolikus templom</i>
24. <i>Fatemplom</i>	

48. <i>Gőzmalom</i>	83. <i>Kultúrbáz</i>
49. <i>Gőzmalom utca</i>	84. <i>Kultúrbáz útja</i>
50. <i>Gyógyszertár</i>	85. <i>Kutyaszorító</i>
51. <i>Hajnal utca</i>	86. <i>Kőhíd</i>
52. <i>Halmi út</i>	87. <i>Lajbi</i>
53. <i>Halmi utca</i>	88. <i>Lajbli-gödör</i>
54. <i>Hegyi út</i>	89. <i>Lanka</i>
55. <i>Híd</i>	90. <i>Lankási kereszt</i>
56. <i>Hidali mező</i>	91. <i>Legelő utca</i>
57. <i>Híd utca</i>	92. <i>Legelő út</i>
58. <i>Holt-Túr</i>	93. <i>Ligetesí út</i>
59. <i>Hősök Emlékműve</i>	94. <i>Lóusztató</i>
60. <i>Hullámtér</i>	95. <i>Macsolahíd</i>
61. <i>Ifjúsági Ház</i>	96. <i>Malom</i>
62. <i>Iskola</i>	97. <i>Malom-kert</i>
63. <i>Istállók</i>	98. <i>Malomszeg</i>
64. <i>Karitás</i>	99. <i>Mészárszék</i>
65. <i>Kastély</i>	100. <i>Molnár-csentrúja</i>
66. <i>Katolikus templom</i>	101. <i>Művelődési otthon</i>
67. <i>Kavicsos</i>	102. <i>Náci Bandi gödře</i>
68. <i>Kereszt</i>	103. <i>Náci Miska gödörje</i>
69. <i>Kisasszony-fürdő</i>	104. <i>Nagyfalu</i>
70. <i>Kisbolt</i>	105. <i>Nepumuki Szent János- kápolna</i>
71. <i>Kis-erdő</i>	106. <i>Nyári-kert</i>
72. <i>Kisfalu</i>	107. <i>Oláh boltja</i>
73. <i>Kisfalusi kereszt</i>	108. <i>Orosz templom</i>
74. <i>Kis-Túr</i>	109. <i>Orvosi rendelő</i>
75. <i>Kis utca</i>	110. <i>Óvoda</i>
76. <i>Kitty-bár</i>	111. <i>Pacal utca</i>
77. <i>Kollektív-iroda</i>	112. <i>Pacala utca</i>
78. <i>Kollektív-székház</i>	113. <i>Park</i>
79. <i>Kocsma ~ Korcsma</i>	114. <i>Park utca</i>
80. <i>Kossuth Lajos utca</i>	115. <i>Polícia</i>
81. <i>Közszégbáza</i>	116. <i>Pékség</i>
82. <i>Kultúrotthon</i>	

117. <i>Perényi út</i>	138. <i>Töltés</i>
118. <i>Petőfi út</i>	139. <i>Túr</i>
119. <i>Plébánia</i>	140. <i>Turci-patak</i>
120. <i>Pucser sikátor</i>	141. <i>Túr hídja</i>
121. <i>Református parókia</i>	142. <i>Túrszeg</i>
122. <i>Református templom</i>	143. <i>Tűzoltó-csűr</i>
123. <i>Rendelő</i>	144. <i>Új iskola</i>
124. <i>Rekettyeháti-sikátor</i>	145. <i>Újsor</i>
125. <i>Rendőrség</i>	146. <i>Vámbáz</i>
126. <i>Római katolikus parókia</i>	147. <i>Vámbíd</i>
127. <i>Római katolikus templom</i>	148. <i>Vámbíd utca</i>
128. <i>Sándor utca</i>	149. <i>Vásártér</i>
129. <i>Sikátor</i>	150. <i>Vásártér utca</i>
130. <i>Sovábfalu</i>	151. <i>Vasas bolt</i>
131. <i>Szilvás-kert</i>	152. <i>Vida Laci műhelye</i>
132. <i>Szisztem</i>	153. <i>Zárda</i>
133. <i>Szövetkezet</i>	154. <i>Zárda iskola</i>
134. <i>Sztálin-kert</i>	155. <i>Zsidókert-alatt</i>
135. <i>Temetősikátor</i>	156. <i>Zsidó temető</i>
136. <i>Temető útja</i>	157. <i>Zsidó templom</i>
137. <i>Templom</i>	

Külterület

1. <i>Adorjánbegy</i>	12. <i>Alsóerdősi lép</i>
2. <i>Adorjáni sor</i>	13. <i>Alsóerdő-tanya</i>
3. <i>Agg-begy</i>	14. <i>Alsó-roosztoka</i>
4. <i>A Grószé</i>	15. <i>Alsó-malom</i>
5. <i>Agyagos</i>	16. <i>Alsó-malom-rét</i>
6. <i>Agyagosi kút</i>	17. <i>Alsó-mező</i>
7. <i>Akácerdősi-híd</i>	18. <i>Apai-tag</i>
8. <i>Akácos</i>	19. <i>Aranyos</i>
9. <i>Almási papé</i>	20. <i>Aranyosvölgy</i>
10. <i>Alsó-erdő</i>	21. <i>Bábonyi út</i>
11. <i><Alsóerdősi-híd></i>	22. <i>Banksűrű</i>

23. *Bányas Albert*
24. *Beliül - a - Sövényen*
25. *Berek hát*
26. *Berek mocsara*
27. *Bikarét*
28. *Bitos*
29. *Bódi-tag*
30. *Bogyoszló*
31. *Borzlyuk*
32. *Boszorkány domb*
33. *Bruknertag*
34. *Burszuk*
35. *Burszuk éger*
36. *Burzuk*
37. *Bükkös*
38. *Czumbil-tanya*
39. *Császár-tag*
40. *Cselle*
41. *Cselle-malom*
42. *Csemete-kert*
43. *Cseprente*
44. *Csere*
45. *Csere-alatti-malom-út*
46. *Csere-dűlő*
47. *Csere-lapos*
48. *Csere-legelő*
49. *Csererdő*
50. *Csereszél*
51. *Csigi sűrűje*
52. *Csike-liget*
53. *Csikosláb*
54. *Csikos-tanya*
55. *Csikos-kút*
56. *<Csikos kútja>*
57. *Csikos útja*
58. *Csikosláb*
59. *Csikos-tanya*
60. *Csira-tó*
61. *Csoma-domb*
62. *Csúri szurdoka*
63. *Danacsikai-tag*
64. *Darabant-szállás*
65. *Debreceni-pince*
66. *Diófaláb*
67. *Dobra-hát*
68. *Dobré-hát*
69. *Dobrihát*
70. *Dobrihát-tanya*
71. *Dobrinhát*
72. *Dolláros-liget*
73. *Donát-kápolna*
74. *Doroha-rét*
75. *Drótos*
76. *Dudás-kert*
77. *Dudás-laposa*
78. *Dudás-tanya*
79. *Éger*
80. *Égeralja*
81. *Éger-dűlő*
82. *Égerhát*
83. *Éger-híd*
84. *Éger-láp*
85. *Egli-tag*
86. *Égresi-árok*
87. *Égresi-láp*
88. *Egyházerdeje*
89. *Egyház sűrűje*
90. *Faiskola*
91. *Fárasztó*
92. *Farkas-bérce-nevű-szőlőhegy*

93. <i>Farkas csere</i>	127. <i>Halmi-útfélen</i>
94. <i>Farkas-csere-kis-láz</i>	128. <i>Halmi-út-hosszában</i>
95. <i>Farkas-csere-nagy-láz</i>	129. <i>Halmi-felől-való-forduló</i>
95. <i>Feketeberg</i>	130. <i>Hársáztató-gödör</i>
96. <i>Fekete-éger</i>	131. <i>Hársáztató-híd</i>
97. <i>Feketevíz</i>	132. <i>Határ eger</i>
98. <i>Feketevíz-bíd</i>	133. <i>Határkőhíd</i>
99. <i>Feketevíz hídja</i>	134. <i>Hegy-alatt</i>
100. <i>Fekete-víz-köze</i>	135. <i>Hegyalja</i>
101. <i>Fekszik szőlő</i>	136. <i>Hegyalja-honcsok</i>
102. <i>Felmező</i>	137. <i>Hegyesi út</i>
103. <i>Felső-erdő</i>	138. <i>Hegyi út</i>
104. <i>Felső-malom</i>	139. <i>Hét-ökrű-fa</i>
105. <i>Felső-mező</i>	140. <i>Híd-alatti-mező</i>
106. <i>Felső-mező-dűlő</i>	141. <i>Hídali-mező</i>
107. <i>Felső-rosztoka</i>	142. <i>Híd-alja-mező</i>
108. <i>File foka</i>	143. <i>Híd-elj-mező</i>
109. <i>Fluder</i>	144. <i>Hídgyakra</i>
110. <i>Fodó-tag</i>	145. <i>Hódos</i>
111. <i>Forrás</i>	146. <i>Hódos út</i>
112. <i>Forráspart</i>	147. <i>Hódos-tanya</i>
113. <i>Fráj-láb</i>	148. <i>Hódos-vize</i>
114. <i>Frenkel</i>	149. <i>Homokos-gödör</i>
115. <i>Glajbli</i>	150. <i>Honcsok</i>
116. <i>Glajni</i>	151. <i>Hontcsok-tanya</i>
117. <i>Gosztáté</i>	152. <i>Horgas</i>
118. <i>Gróf-tag</i>	153. <i>Horgas-hegy</i>
119. <i>Gróf-tanya</i>	154. <i>Horgas-lapos</i>
120. <i>Grószé</i>	155. <i>Horgas-mező</i>
121. <i>Grósz-lapos</i>	156. <i>Horgas tája</i>
122. <i>Grósz-tag</i>	157. <i>Horgas út</i>
123. <i>Grün</i>	158. <i>Horgas-út-átaljában</i>
124. <i>Gyűre-rét</i>	159. <i>Holt-Türköz</i>
125. <i>Halmi-mező</i>	160. <i>Hosszúláb</i>
126. <i>Halmi út</i>	161. <i>Hosszúláz</i>

162. <i>Hosszúó</i>	197. <i>Kis-bükkös</i>
163. <i>Hullámtér</i>	198. <i>Kis-hegy</i>
164. <i>Jakab-láz</i>	199. <i>Kis-hegy-alja</i>
165. <i>Jakab-láz-bíd</i>	200. <i>Kis-horgas</i>
166. <i>Jakab-láz-bídjá</i>	201. <i>Kis-bugat</i>
167. <i>Jankó-kertje-alatt</i>	202. <i>Kiskanális</i>
168. <i>Jégverem-alatt</i>	203. <i>Kis-láp</i>
169. <i>Jogos</i>	204. <i>Kis-láz</i>
170. <i>Jogos-legelő</i>	205. <i>Kis-mező</i>
171. <i>Kakas-remete</i>	206. <i>Kis-pástliget</i>
172. <i>Kaptaláb</i>	207. <i>Kishegy</i>
173. <i>Kállai-rét</i>	208. <i>Kishegy-alja</i>
174. <i>Kalmár-rét</i>	209. <i>Kishegyesi kút</i>
175. <i>Káló-rét</i>	210. <i>Kis-horgos</i>
176. <i>Kápolna</i>	211. <i>Kis-láz</i>
177. <i>Kapta-láb</i>	212. <i>Kismező</i>
178. <i>Karajos</i>	213. <i>Kis-pallófél</i>
179. <i>Karalyos-laposá</i>	214. <i>Kis-rét</i>
180. <i>Kátyós-hát</i>	215. <i>Kissebesvérszi-legelő</i>
181. <i>Kátyús-hát</i>	216. <i>Kis-sovábhegy</i>
182. <i>Kavicsos</i>	217. <i>Kis-Túr-köze</i>
183. <i>Kenderföld</i>	218. <i>Kis-völgy</i>
184. <i>Kert-alatt</i>	219. <i>Kis-völgy-oldal</i>
185. <i>Kert alja</i>	220. <i>Kisvölgyváltó</i>
186. <i>Kertész kertje</i>	221. <i>Kóka-délő</i>
187. <i>Kerülő-ház</i>	222. <i>Kakas-remete</i>
188. <i>Kétkanális-köz</i>	223. <i>Kollát akácosa</i>
189. <i>Két-rét-köze</i>	224. <i>Kollát-erdő</i>
190. <i>Két-víz-köz</i>	225. <i>Kollát-liget</i>
191. <i>Királydomb</i>	226. <i>Konkos-domb</i>
192. <i>Kis-alsó-erdő</i>	227. <i>Korlát</i>
193. <i>Kisasszony-fürdő</i>	228. <i>Kornihát</i>
194. <i>Kisasszony-tag</i>	229. <i>Korniköze</i>
195. <i>Kisasszony-völgy</i>	230. <i>Kóróme gy</i>
196. <i>Kis bikkes</i>	231. <i>Korombát</i>

232. Korong mögött	268. Libasorban-való-földek
233. Koronhát	269. Liget
234. Kósa-tag	270. Ligeti-bíd
235. Kőbánya	271. Liget-tanya
236. Kőhíd Kúbid	272. Lom
237. Köpődék	273. Lonka
238. Körömszedő	274. Lóusztató
239. Körömszedő-hegy	275. Macsola-bíd
240. Kőrös-ág-víz	276. Magyarhegy
241. Körtefák	277. Majlesz
242. Körtefaláb	279. Malom-erdő
243. Körtevényes alja	280. Malom-kert
244. Körtevényes-szeg	278. Mákiparaszt őrház
245. Kövicses	281. Malom-mező
246. Kövicses-gödör	282. Malommezősi-erdő
247. Köz-domb	283. Malomszeg
248. Közös-legelő	284. Malom út
249. Kupásbükk	285. Marha-temető
250. Laczkó László	286. Méhes
251. Laczkó-legelő	287. Méh-kert
252. Lanka	288. Mizes-szőlő
253. Lapos-mellett	289. Mocsár
254. Laposon-innen	290. Macsola-bíd
255. Laposon-túl	291. Nagy-alsó-erdő
256. Lapos-szél	292. Náci Bandi gödre
257. Láz	293. Nagy-csere
259. Lázár-tag	294. Nagy-éger
260. Lázár-tanya	295. Nagy-borgas
261. Lázéger	296. Nagykanális
262. Lázégresi rét	297. Nagy-láz
263. Lázi-kút	298. Nagy-mocsár
264. Lenes-rét	299. Nagy-mocsár-oldal
265. Lengyel	300. Nagy-pallófél
266. Libalegelő	301. Nagy-pástliget
267. Libasor	301. Nagy-rét

302. <i>Nagy-sovábhegy</i>	336. <i>Patak-legelő</i>
303. <i>Nándor-sarok</i>	337. <i>Patkó-lapos</i>
304. <i>Nyálas-kátyó</i>	338. <i>Peres</i>
305. <i>Nyáros-kátyó</i>	339. <i>Piskáris</i>
306. <i>Nyaras-kátyója</i>	340. <i>Piskáros</i>
307. <i>Nyaras-szél</i>	341. <i>Poki rétje</i>
308. <i>Nyárfák-mellett</i>	342. <i>Pongos dombja</i>
309. <i>Nyires</i>	343. <i>Ponkos</i>
310. <i>Nyíres tanya</i>	344. <i>Ponkos-domb</i>
311. <i>Ócska-akasztófánál-való földek</i>	345. <i>Pongoczi mezője</i>
312. <i>Ócska-hegy út</i>	346. <i>Pofók-szug</i>
313. <i>Odorjányi-sor</i>	347. <i>Puphegy</i>
314. <i>Ó-pusztá-hegy</i>	348. <i>Pusztá-hegy</i>
315. <i>Ökörfű</i>	349. <i>Rájzer kútja</i>
316. <i>Ökörfű-alatt</i>	350. <i>Rájzer-tanya</i>
317. <i>Paki rétje</i>	351. <i>Rákta-éger</i>
318. <i>Pálinkafőző</i>	352. <i>Rátonyi-tanya</i>
319. <i>Pallófél</i>	353. <i>Rekettye</i>
320. <i>Pallóféli-híd</i>	354. <i>Rekettye-hát</i>
321. <i>Pálocska-láz</i>	355. <i>Rekettyehát-lapos</i>
322. <i>Pap-tábla</i>	356. <i>Rekettye-hát-szurdoka</i>
323. <i>Pap-tag</i>	357. <i>Rekettye-laposa</i>
324. <i>Pap-tagja</i>	358. <i>Reztaka nevű malom</i>
325. <i>Pap-völgy</i>	359. <i>Rezudu</i>
326. <i>Pásliget</i>	360. <i>Rosztoka</i>
327. <i>Pástliget-kút</i>	361. <i>Sajtos</i>
328. <i>Pást</i>	362. <i>Sajtos-előtt-való-gorond</i>
329. <i>Pásti-malom</i>	363. <i>Sajtos-völgy</i>
330. <i>Pástliget</i>	364. <i>Sáréger</i>
331. <i>Pástligeti-kút</i>	365. <i>Sárégeresi-láp</i>
332. <i>Pástliget útja</i>	366. <i>Sebes-vész</i>
333. <i>Patak-köz</i>	367. <i>Sebesvészi-híd</i>
334. <i>Patakközi-híd</i>	368. <i>Sebesvészi-legelő</i>
335. <i>Patakközi-legelő</i>	369. <i>Sepsy-erdő</i>
	370. <i>Sepsy-tanya</i>

371. <i>Simoné</i>	400. <i>Tónié</i>
372. <i>Sós-kátyó</i>	401. <i>Tóth József</i>
373. <i>Sováb-hegy</i>	402. <i>Török bitó</i>
374. <i>Sováb-rét</i>	403. <i>Túr</i>
375. <i>Sövényen</i>	404. <i>Turc</i>
376. <i>Stokfeld</i>	405. <i>Turci-dűlő</i>
377. <i>Stuc-tanya</i>	406. <i>Turci-patak</i>
378. <i>Sugatag</i>	407. <i>Turci-patak-hídja</i>
379. <i>Sváb-falu-végén-való-földek</i>	408. <i>Túr-köze</i>
380. <i>Svábhegy</i>	409. <i>Turi rét</i>
381. <i>Sváb-rét</i>	410. <i>Túrfa-függő-szőlő</i>
382. <i>Szaldokos keze</i>	411. <i>Túrszeg</i>
383. <i>Száraz-hát</i>	412. <i>Urak erdeje</i>
384. <i>Széles-mocsár</i>	413. <i>Úri-domb</i>
385. <i>Szénégető</i>	414. <i>Urak-sorja</i>
386. <i>Szenes rét</i>	425. <i>Úrvölgy</i>
387. <i>Szilas</i>	426. <i>Úrvölgy-váltó</i>
388. <i>Szilas-árok</i>	427. <i>Vájsz erdeje</i>
389. <i>Szilas-erdő</i>	428. <i>Váltók</i>
390. <i>Szilas-lapos</i>	429. <i>Vám-híd</i>
391. <i>Szomoga</i>	430. <i>Vámos-híd</i>
392. <i>Szomorka</i>	431. <i>Varga-bükk</i>
393. <i>Szőlőalj</i>	432. <i>Vén-erdő</i>
394. <i>Szőlőkút</i>	433. <i>Vész oldal</i>
395. <i>Szudaié</i>	434. <i><Vízimalom></i>
396. <i>Tálna</i>	435. <i>Zakhegy</i>
397. <i>Tarr Bálint</i>	436. <i>Zámbligödör</i>
398. <i>Terebesi-forduló</i>	437. <i>Zsellér-mező</i>
399. <i>Tolvaj-kaszáló</i>	

Túrterebes Szőlőhegy

Belterület és külterület

1. *Agghegy*
2. *Ali dombja*
3. *Alié*
4. *Almási-kút*
5. *Almási-papé*
6. *Almási-pince*
7. *Almási pincéje*
8. *Almási-szőlő*
9. *Aranyos*
10. *Aranyos-domb*
11. *Ásku-patak*
12. *Barabás-patak*
13. *Bikarét*
14. *Bikk*
15. *Blájer-domb*
16. *Blájer-patak*
17. *Bódi-völgy*
18. *Böndő*
19. *Bükk-tető*
20. *Csemete-kert*
21. *Csikos-kút*
22. *Csikos-tanya*
23. *Dudás-patak*
24. *Egyház erdeje*
25. *Emésztő gödör*
26. *Erdészház*
27. *Érvölgy*
28. *Északoldal*
29. *Fárasztó*
30. *Farkasremete*
31. *Feketehegy*
32. *Felső-hegy*
33. *Felső-domb*
34. *Felszeg-híd*
35. *Felszeg utca*
36. *Fenyves*
37. *Fenyves gödre*
38. *Fenyves-köz*
39. *Fűk foka*
40. *Fülöp-kereszt*
41. *Gáspár-rét*
42. *Gérci-legelő*
43. *Gesztenyés*
44. *Grószé*
45. *Grósz-rét*
46. *Hegy*
47. *Hegy alja*
48. *Hegyesi iskola*
49. *Hegyi-legelő*
50. *Hegykapu*
51. *Hegy út*
52. *Hódos*
53. *Hosszúhát*
54. *Iskola*
55. *Jog*
56. *Kabolaút*
57. *Kánya-szug*
58. *Kert-láp*
59. *Kerülőút*
60. *Király-domb*
61. *Kisfenyves*
62. *Kisgérci út*

63. <i>Kis-hegy</i>	98. <i>Pásku-patak</i>
64. <i>Kisorosz-forrás</i>	99. <i>Pinigári-bíd</i>
65. <i>Kis-sovábhegy</i>	100. <i>Porombovics-kút</i>
66. <i>Kis-Tálna</i>	101. <i>Púp-hegy</i>
67. <i>Kis-völgy</i>	102. <i>Púphegyi-kereszt</i>
68. <i>Kisvölgy-kút</i>	103. <i>Púp-völgy</i>
69. <i>Kokas-remete</i>	104. <i>Purcsik-patak</i>
70. <i>Kozsán-kereszt</i>	105. <i>Pusztahegy</i>
71. <i>Kozsán-patak</i>	106. <i>Remetedomb</i>
72. <i>Kozsán-rét</i>	107. <i>Sepsy-domb</i>
73. <i>Kőbánya</i>	108. <i>Sepsy-erdő</i>
74. <i>Körömszedő</i>	109. <i>Sepsy-tanya</i>
75. <i>Körömszedő-hegy</i>	110. <i>Sováb-hegy</i>
76. <i>Közdomb</i>	111. <i>Sugatag-patak</i>
77. <i>Kultúrotthon</i>	112. <i>Szálasfok</i>
78. <i>Lejáró-bíd</i>	113. <i>Széles mocsár</i>
79. <i>Lénia</i>	114. <i>Szudaié</i>
80. <i>Messzilátó</i>	115. <i>Tálas-fok</i>
81. <i>Mezei-patak</i>	116. <i>Tanító-jog</i>
82. <i>Mike-domb</i>	117. <i>Tardi Faszi dombja</i>
83. <i>Mike-patak</i>	118. <i>Tékálózi-Tálna</i>
84. <i>Mocsár</i>	119. <i>Töltés</i>
85. <i>Móricné hídja</i>	120. <i>Túr</i>
86. <i>Nagy-bükk</i>	121. <i>Tükör-domb</i>
87. <i>Nagygérci út</i>	122. <i>Új-bíd</i>
88. <i>Nagy-hegy</i>	123. <i>Úr-völgy</i>
89. <i>Nagy-sovábhegy</i>	124. <i>Urak völgye</i>
90. <i>Nagy-Tálna</i>	125. <i>Üveg-pince</i>
91. <i>Oláh-kopasz</i>	126. <i>Varga-bükk</i>
92. <i>Ócskabegyési út</i>	127. <i>Varga-domb</i>
93. <i>Oláh-kút</i>	128. <i>Vasas-rét</i>
94. <i>Oláh-rét</i>	129. <i>Weis erdeje</i>
95. <i>Ól-rét</i>	130. <i>Vida-láp</i>
96. <i>Paku-láp</i>	131. <i>Vida-rét</i>
97. <i>Palófelesi út</i>	

A FÖLDRAJZI NEVEK ÉLETTANA

A nevek születése

„*A helynevek gyakorlati szükségből keletkeznek: a nevek segítségével különbözteti meg a lakosság a belső terület részeit, illetőleg ezeknek a segítségével tájékozódik az ember a határban.*” (Szabó T. Attila, 1972.)

Az embernek már ősidóktól kezdve tájékozódnia kellett szűkebb és tágabb környezetében, ahol élt. Tulajdonképpen ez az állandó tájékozódási szükséglet eredményezte *a földrajzi neveket*. A tájékozódás igénye megköveteli, hogy egy közösség tagjai felismerjék a környező tájat, megkülönböztessék az anyagi és szellemi világ alkotó részeit egymástól.

Egy közösségen belül nem minden élőlény, tárgy, domborzati forma kap megkülönböztető nevet, csupán azok, amelyek az elnevező szempontjából fontosabbá válnak, a többi közül kiemelkednek.

„*A helynevek keletkezésekor mindig valamilyen feltűnő helyrajzi jellegzetesség, illetőleg külső, történeti vagy belső, lélektani mozzanatot játszik közre.*” (Szabó. T. Attila, 1972.)

Kezdetben a természetes elnevezés elsődleges formája nem a tulajdonnév-adás, hanem egy közszóval való megnevezés (domb, patak, völgy). Hosszú időnek kellett eltelnie, amíg a köznevek tulajdonnevekké alakultak át. Az elnevezés attól is függ, hogy milyen viszony van az elnevező ember és az időbeli táj között. Eredetileg értelmetlen helynév nincs. A mai esetleges „értelmetlenség” okai lehetnek: a szemléleti alap változása, a nyelv állandó változása, a lakosság népi összetételében beálló változás.

„Az emberhez legközelebb a közvetlen természeti környezet áll, a közösség ennek adott nevet először.” (Péntek János, Szabó Zoltán, Teiszler Pál, 1972.)

A legközönségesebb nevek azok, amelyek az eredeti természeti állapotot, vagy az ebben végbemenő természetes vagy mesterséges változásokat mutatják.

A természetes névadással keletkezett nevek állandóbbak, mivel a név változása a nyelv és táj természetes alakulásával függ össze. Így alakultak a *természeti nevek*. Ezzel szemben a közigazgatási egységek, az utcák inkább mesterségesen elkülönített részei a tájnak. Emiatt elnevezésük sok esetben nem a közösségtől való, hanem egy hivatalos szervtől, testülettől. Ezeket nevezzük *mesterséges* vagy *műveltségi* neveknek, amelyeket nem csak létrehoz egy szűkebb testület, hanem tetszése szerint meg is változtathat.

A földrajzi nevek lehetnek emlékei a tájban lejátszódott eseményeknek, történéseknek és egyéb változásoknak. Így alakultak ki az *eseménynevek* az előbbi kettő mellett.

A *névadás indítékait* figyelembe véve, a földrajzi nevek keletkezésének okait szem előtt tartva, több tipológiát is kialakítottak már.

Lőrincze Lajos *Földrajzi neveink élete* (Bp., 1947) című tanulmányában három nagy csoportot különít el attól függően, hogy milyen szerepe van az embernek a nevek keletkezésében: ezek a már említett *természeti*, *műveltségi*- és *eseménynevek*. Ezek mellett Inczeffy a tipológiába újabb kategóriákat vesz fel: az *asszociációs* nevek és a *kategorizálatlan* nevek csoportját.

Magam is ezt a fajta tipológiát követem.

Természeti nevek

A *természeti nevek* csoportjába tartoznak azok a nevek, amelyek esetében az elnevezés alapja csak a természetes, változatlan táj lehet. Az ilyen típusú nevek keletkezésénél az ember csak elnevez, de „az elnevezés alapjául, névadóul pedig az embertől független táji adottságok szolgálnak”. (Lőrincze Lajos)

Túrterebes *természeti nevei* közül ide sorolhatjuk: *Agyagos, Bikkes, Borzjuk, Csemete-kert, Dijófa-láb, Éiger-láp, Farkascseré, Feketevíz, Felsőmezőü, Forrás, Forrás-part, Horgas, Hosszú-láz, Kavicsos, Kert ajja, Két-kanális köze, Két-víz-köze, Kis-alsó-erdő, Kisbegy, Kis-láz, Kis-mezőü, Kokas-remete, Körtefa-láb, Láz-éiger, Legelőü, Liget, Nádas, Nagy-alsó-erdőü, Patak-köz, Patkó-lapos, Ponkos-domb, Pusztahegy, Rekettye-hát, Séréiger, Száraz-hát, Szilas, Szilas-árok, Szilas-erdő, Turci-patak, Bükk-tetőü, Fenyves, Fenyves-gödre, Hegy ajja, Kis-vőügy, Mocsár, Nagy-bükk, Tükör-domb, Vasas-rét.*

A korai, 10–11. századi magyar nyelvemlékekben leggyakrabban az ilyen típusú helynevek. „Az alapot, amelyből a földrajzi neveknek ez az ősi csoportja létrejött, azok a közszók alkotják, amelyek térszíni formákat neveznek meg.” (Péntek János, Szabó Zoltán, Teiszler Pál: *A nyelv világa*, 1972, 103.)

A természeti nevek alaprégei a talaj kiemelkedése és a talaj mélyedés szavai lehetnek: *forrás, árok, part, völgy, domb, patak, gödör.*

A túrterebesi határ nagy része sík vidék. Ezért szemmel alig látható, észrevehető emelkedések és hajlások is tájékozódási pontul szolgálnak, ezért ezek legtöbbje külön nevet kap. Ilyen jellegű a látszólag síkság benyomását keltő *Ponkos-domb* nevű határrész.

Ez az alakulásmód nem csak a magyar földrajzi nevekre jellemző, hanem találunk a község román földrajzi nevei között is ehhez hasonlókat: La vale (Völgy), Valea mică (Kis-völgy), Balta sub deal (Hegy alatti lapos), Dealul Pustiu (Pusztahegy), Dumbrava de lângă deal (Hegy alatti berek).

A természeti neveknek lehetnek alcsoportjai. Az egymástól való megkülönböztetések alapja lehet:

1. A földfelszín nagysága, mérete, minősége, fekvése:
Agyagos, Alsó-erdő, Felső-mező, Forrás-part, Hosszú-láz, Kavicsos, Kis-alsó-erdő, Kis-hegy, Kis-láz, Kis-mező, Nagy-alsó-erdő, Nagy-láz, Aranyos, Hegy alja, Köz-domb, Nagy-bükk, Vasas-rét.
2. A külső forma:
Park, Temetőü, Tőütés, Horgas, Korlát, Pusztahegy, Sáréiger, Felső-hegy, Tükör-domb.
3. A tájrész helyének és fekvésének körülírása:
Felszeg, Híd ucca, Hullámtér, Temetőü-sikátor, Halmi-mezőü, Kert alja, Két-kanális-köze, Két-víz-köz, Sebesvérszi-legelőü, Zsidókert alatt, Sajtos előtt való gorond.
4. A növényzet, amely ezt a tájrészt borította:
Csemetés-kert, Fűzfa ucca, Bikkes, Dijófa-láb, Éiger-láp, Körtefa-láb, Lenes-rét, Rekettye-bát, Szilas, Szőlő-kert, Bükk-tetőü.
5. Állatok vagy állati termékek neve:
Borzjuk, Farkascseré, Kokas-remete, Liba-legelőü, Marha-temetőü, Méihés.

A természeti nevek állandóbbak, mivel a név változása főképpen a nyelv és a táj természetes alakulásával függ össze. A víznevek is ide tartoznak: *Túr, Turci-patak, Tálna, Feketevíz.*

Műveltségi nevek

A névadás megvalósulhat úgy is, „*hogy a névadó az ember által megváltoztatott, megművelt tájrészt emeli ki*”. (Péntek J., Szabó Z., Teiszler P., 1972.)

Lőrincze szerint a műveltségi nevek „*az emberi kultúra tájhoz kapcsolódó részének kialakulásával egyszerre, illetőleg azzal kapcsolatban, annak következményeként születnek meg*”. (Lőrincze Lajos)

Az ember megváltoztatja környezetét, módosítja a tájat, erdőket irt, legelőket tör fel, nádasokat szárít, szőlőt vagy gyümölcsfát telepít, mocsarakat csapol le, csatornákat és töltéseket épít, kutat ás, házat, falut, utat és hidakat épít.

A *műveltségi nevek* alaprétegét adják: *a kert, tag, templom, út, kereszt, híd, bánya, malom, iskola, bolt* stb. köznevekkel alakult nevek: *Élelmiszer-bolt, Cigán-telep, Cigán-tanya, Cukrászda, Csárda, Dácia-szervíz, Emeletes-iskola, Felszegesi-híd, Malom-ucca, Futballpálya, Görögkatolikus iskola, Görögkatolikus parókia, Görögkatolikus templom, Hid-ucca, Hősök Emlékműve Istállók, Kastély, Kisasszonyfürdő, Kis-bolt, Kisfalu, Kisfalusi-kereszt, Kitti-bár, Kollektív-székház, Lankási-kereszt, Náci Bandi gödre, Nepumuki Szent János-kápolna, Nyári-kert, Oláh-bóutya, Orvosi rendelő, Községháza, Pékség, Csirkenevelde, Református iskola, Református parókia, Református templom, Sándor ucca, Sováb-falu, Szövetkezet-iroda, Temetőü-sikátor, Túr-higgya, Tűzoltó-csűr, Vám-ház, Vám-híd, Vásár-tér, Vasas-bolt, Vida Laci műhelye, Zsidó-temetőü, Czumbil-tanya, Csemete-kert, Csikos-tanya, Pájinkafőző, Dudás-tanya, Feketevíz-higgya, Jakab-láz higgya, Kápolna, Kóbánya, Lázár kúttya, Rájzer-tanya, Sándor ucca, Stucz-tanya, Turcipatak higgya, Almási pincéje.*

„Az ősi foglalkozások közül a névadásban fontos szerepe volt a pástorkodásnak.” (Péntek János, Szabó Zoltán, Teiszler Pál, 1972.)

Kóka-déllőü, Közös-legelőü, Liba-legelőü, Marha-temetőü, Ól-rét.

Vannak személy- és népnévi eredetű *műveltségi nevek*, amelyek közül sok név a hajdani birtoklásra utal: *Cigány-telep, Perényi-kastély, Kitti-bár, Náci Bandi gödre, Nepumuki Szent János-kápolna, Oláh-bóuttya, Vida Laci műhelye, Zsidó-temetőü, Bóudi-tag, Csikos-tanya, Kapta-láb, Frei-láb, Reizer-tanya, Sováb-falu, Stucz-tanya, Weisz-erdeje, Almási pincéje, Bóudi-völgye, Gáspár-rét, Kozsán-patak, Mezei-patak, Mike-domb, Pásku-patak, Sepsy-erdő, Vida-rét.*

Eseménynevek

A tájban lefolyt események akkor járnak névadással, ha jelentőségüknél, szokatlanságüknél fogva magukra irányítják az ember figyelmét. Tehát a táj egy része úgy is válhat feltűnővé, hogy színhelye egy rendkívüli eseménynek. Az így keletkezett

földrajzi nevek jelölik a múltbeli eseményeket, birtokpereket és tragédiákat.

Túrterebes helynevei közül ide sorolhatjuk: *Boszorkány dombja*, *Dolláros-liget*, *Pusztahegy*, *Zsellér-mezői*, *Jog*, *Vészóudal*.

A *Boszorkány dombja* nevű helynévhez a helybeliek közül nem kapcsolnak semmiféle eseményt.

A *Dolláros-liget* nevű szántó és kaszáló az Amerikába való kivándorlás emlékét őrzi. Az ott szerzett pénzen a helybeliek közül sokan vásároltak itt földet.

A *Pusztahegy* eredetileg falunév volt, és legenda fűződik hozzá. Lásd az Adattárban a Pusztahegy címszót.

A *Jog* nevű helynév az első világháború után keletkezett. A kiirtott erdő helyén kaptak földet azok, akiknek nem volt földjük.

A *Vészóudal* a tatárjárás időszakát juttatja eszünkbe.

Asszociációs nevek

Az asszociációs nevek Inczeffi Géza szerint: „*az ember szabad képzettársításai alapján keletkezett nevek*”.

Túrterebes földrajzi nevei közül ide sorolhatjuk: *Csingilingi*, *Csirató*, *Hullámtér*, *Kisasszony-fürdői*, *Pacal utca*, *Csike-liget*, *Drótos*, *Fekete-víz*, *Kokas-remete*, *Körömszedői*, *Patkó-lapos*, *Sebes-vész*, *Aranyos*, *Fárasztó*.

Néhány megjegyzést szeretnék hozzáfűzni a felsorolt nevekhez:

A *Csingilingi* tulajdonképpen a hajdani községi fürdő egyik része, amelyet átalakítottak szórakozó helyvé, bárrá. A bérlők (Vojtku István és felesége) csak annyit írtak az épület falára: BÁR. Ez nem sokat mondott a helybelieknek, és elnevezték *Csingilinginek*.

A *Csirató* a Túr egyik holtága, amelyet töltés választ el a folyótól. Senki sem tudja: miért *csira* a tóvá zsugorodott hajdani folyómeder.

A *Kisasszony-fürdő* a Túr folyó egyik szakasza, amely közel van a Perényi-kastélyhoz. Már több mint egy évszázada nem fürödnek ott a grófkisasszonyok, mégis *Kisasszony-fürdő* a neve.

A *Pacal utca* elnevezés egy régi mészárszék emlékét őrzi. A *pacal* utal az ott lakók szegénységére is.

A *Kokas-remete* helynév is a fantázia szüleménye. A dombot és környékét átjárhatatlan, sűrű bozót borította. Feltételezik, hogy remeték élhettek ott, és nagyszámú fácánkakas tanyázott e tájon.

Hivatalos, mesterséges névadással keletkezett nevek

A népi névadással keletkezett nevek mellett elég nagy számban találhatunk „*hivatalos*” vagy „*tudatos*” névadással keletkezett neveket is. A hivatalos vagy tudatos elnevezés tulajdonképpen a névváltoztatás kérdésköréhez tartozik.

1920 után Erdélyben a nemzetiségi vidékeken általában gyakori jelenség volt a régi neveknek, hivatalos úton, az állam nyelvére (a román nyelvre) való változtatása. Így a mezőgazdasági és telekkönyvi nyilvántartásokban a dülőneveknek megjelent a román nyelvű alakja.

Túrterebes község Kataszteri Nyilvántartója (Registrul topografic al parcelelor – 1932) alapján a következő elnevezéseket találtam a község levéltárában: *Drucher* (Bruckner), *Dobrihat* (Dobréhát), *Pădurea de Jos* (Alsó-erdő), *Frenchel* (Frenckel), *Silaș* (Szilas), *Mocirlă* (Mocsár), *Bursuc* (Borzlyuk), *Tabla de la Păr* (Körtefa-láb), *Hodoș* (Hódos), *Între cele două văi* (Két-víz-köz), *Răchita* (Rekettye-hát), *Câmpul de sub deal* (Sebesvész: Domb alja), *Făget* (Liget), *Duleul șvabilor* (Sovábfalu-vég), *Pășune* (Legelő), *Câmpul cârlig* (Horgas-mező), *Duleul Ponkoș* (Ponkos-domb), *Duleul Turț* (Turci-dülő), *Câmpul iobagilor* (Zsellér-mező), *Câmpul Iacob* (Jakab-láz), *Câmpul de sus* (Kis-mező: Felső-mező), *Fâneța inului* (Lenes-rét), *Mocirlă* (Csikeliget: Éger), *Câmpul albina* (Méhes-rét), *Dumbrava* (Berek), *Tabla de la punte* (Palló-

fél), *Cocoşul* (Kokas-remete), *Poala Dealului Mic* (Kishegy-alja), *Dealul Mic* (Kis-hegy), *Dealul granit* (Körömszedő), *Balta de sub deal* (Szőlő-kert?), *Dealul public* (Közdomb), *Dealul schimbător* (Váltó-domb), *Valea mică* (Kis-völgy), *Dealul unguresc* (Magyar-hegy), *Dealul buricului* (Pup-hegy: Grószé), *Dealul oboselii* (Fárasztó), *Dealul regesc* (Király-domb), *Dealul frumos* (Aranyos), *Dealul domnului* (Úr-domb), *Valea domnului* (Úr-völgy), *Dealul şvăbesc* (Sováb-hegy), *Dealul moşului* (Agg-hegy), *Dealul Adrian* (Adorján-hegy), *Dealul Pustiu* (Pusztahegy), *Fâneaţa şvăbească* (Sovábrét), *Pășunea Dealului Mic* (Kishegy-alatti-legelő), *Câmpul morii* (Malom-mező), *Laz* (Láz), *Turul vechi* (Holt-Túr), *Fâneaţa lângă Tur* (Túr-szeg).

1940–1944 között, amikor Észak-Erdélyt, így Túrterebest is visszacsatolták Magyarországhoz, s szinte valamennyi előző utcanevet megváltoztattak, így keletkeztek az alábbiak: *Deák utca*, *Kölcsey utca*, *Perényi utca*, *Petőfi utca*, *Széchenyi utca* és *Werbőczy utca*.

A hatalomváltást követően a lakosság visszatért az eredeti névhasználathoz, és a fenti neveket hamar elfeledte, hiszen a mai lakosság igen kevés hányada tudta: melyek voltak az újonnan, hivatalos sugallatra elnevezett utcák.

Szabó T. Attila a *Zilah utcanevei* közül csak a régieket veszi fel, az újakat mellőzi, minthogy ezek külső tényező hatására, mintegy hivatalos úton keletkeztek.

Ugyanígy van a mai lakosság a mostani utcanevek „hivatalos” használatával. A legtöbb esetben az utcák nevei a magyar anyanyelvűek román fordításai: *Fő utca* (str. Principală), *Felszeg* (str. Viilor), *Kisfalu* (str. Victoriei – itt az új elnevezés a „hivatalos” alak), *Újsor* (str. Corvinilor), *Hajnal utca* (str. Aurora), *Vásártér* (str. Târgului), *Legelő utca* (str. Pășunii), *Lanka* (str. Lunca), *Sándor utca* (str. Alecsandri – nem pedig Alexandru), *Park utca* (str. Parcului).

A „mesterséges” elnevezés sokban különbözik a „természetes” vagy népi névadással keletkezett nevektől. Ez utóbbi nevek

mindig közösségi eredetűek, az elnevezés ösztönös és általában nem tulajdonnevet ad, hanem megjelöli a többitől megkülönböztetendő tájrészt annak valamilyen tulajdonságával. A név mindig kapcsolatban van a tájjal, s így a névvé válás másodlagos fejleménye.

Túrterebes viszonylatában a településen belül – bár beleszóllhat a hivatal vagy a hatalom – megmaradt a lakosság adta név.

A NEVEK ÉLETE, A KÖZÖSSÉG NÉVHASZNÁLATA

A nyelv mindig változó, működő rendszer, amely alkalmazkodik az ember kommunikációs szükségleteihez.

Általában a földrajzi neveket konzervatív nyelvi jelenségnek szokták tekinteni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne illeszkednének bele a nyelv rendszerébe. A helynevek is alakulnak, változnak, mivel változik a táj, és az azt megnevező ember élete is. Egyes helynevek elhalnak, másoknak hangalakjuk változik, esetleg szerkezetük módosul. Napjainkban is keletkeznek új földrajzi nevek. A helynevek életét különböző tényezők befolyásolják.

Lőrincze Lajos *Földrajzi neveink élete* című tanulmányában a következőket mondja a földrajzi nevek sajátosságairól: *„egyéb nyelvi jelenségektől eltérően helyhez rögzíthetők, s amelyeknek jelentés-tartalmából, alkotási módjából újraformálható az egykori tájállapot, részint a tájnak és az embernek az a viszonya, mely a név keletkezésének alapjául szolgál.”*

Egy másik nagyon fontos észrevétel szerint: *„A dűlőnevek élete sokkal változékonyabb, mint a helységneveké vagy a vízneveké.”* (Kálmán Béla, 1989.)

A túrterebesi földrajzi neveket az idősebb nemzedék jól ismeri, és gyakran használja. A nevek ismerete és használata függ a helybeli lakosság foglalkozásától, korától és attól, hogy a határban birtokol-e földterületet.

Az épületek nevei közül a fontosabbakat általában mindenki ismeri. Ezek közül csak néhányat említünk, amelyeknek

nagy a megterheltségi foka: *Alimentára: Bóut, Dácsia szervíz, Braszeria, Emeletes Iskola, Felszeg, Görög templom, Gyógyszertár, Ifjú-sági Ház, Kastély, Kisfalu, Kultúrház, Néptanács, Orvosi rendelő, Pékség, Református templom, Római templom, Roskónál (Építkezési Lerakat), Sovábfalu, Temető, Vásártér stb.*

A falutól távol eső helynevek közül a leggyakrabban a következőket használják: *Alsó-Erdő, Bikkes, Csetete-kert, Donát-kápolna, Liget, Fekete-víz, Forrás, Halmi-mező, Hosszú-láz, Kavicsos, Kishegy, Kokas-remete, Közös-legelő, Malom-mező, Pálinkafőző, Patkó-lapos, Pástliget, Ponkos-domb, Pusztahegy, Sebesvész, Szilas, Weisz erdeje, Fenyves, Király-domb, Körömszedő, Közdomb, Sepsy-erdő, Sováb-hegy, Úr-völgy.*

A földművelő embernek a határ állandó munkahelye, sok esetben függetlenül az év- vagy napszaktól. A falu csaknem minden tagja kapcsolatban van az őt környező utcákkal, építményekkel, a határban pedig a környező természettel.

A földműveléssel kapcsolatos munkafolyamatok megszervezése, a tájékozódás igénye megköveteli, hogy a település minden tagja ismerje, és felismerje a határ különböző részeit, az utakat, a dűlőket, réteket, kanálisokat, a hegy völgyeit és dombjait, a Túr minden szakaszát.

A 20. században és napjainkban is óriási változások történtek, amelyek maguk után vonták a nagymérvű birtokviszony-változásokat, a foglalkozások átcsoportosítását, az osztálystruktúra átrétegződését. A második világháború előtt a falu nagy része csak mezőgazdasági munkát végzett, ebből élt. Az idősebb nemzedék mellett mindig ott kellett lennie az ifjabbaknak, akik a felnőtté váláskor már alaposan ismerték a földművelés és állattenyésztés titkait. Meg kellett tanulni a földdel bánni, hogy jó termést hozzon. Ismerni kellett a föld tulajdonságait, az időjárás szeszélyeit, s mindezek mellett jól kellett tájékozódni a határ különböző részein.

A kollektivizálás után a fiatalok már nem a szülők foglalkozását folytatták, hanem – mesterséget tanulva – más városokban telepedtek le, és földműveléssel csak igen ritkán foglalkoz-

tak. Ebben az időben a fiatalság egy része teljesen elszakadt a falusi életformától, mások az ingázók rétegéhez tartoztak, s csak alkalom adtán kapcsolódtak be a földművelésbe.

A fiatalabb nemzedék kevésbé ismeri és használja a földrajzi neveinket. Ha a legújabb földtörvényt hamar sikerül életbe léptetni, talán az előbb említett folyamat megállítható, s a falusi életformához szokott emberek és utódaik nagyobb gondal tanulják újra, nem csak a földrajzi neveket, hanem megkedvelik a földművelést, valamint az állattartást.

A FÖLDRAJZI NEVEK KIHALÁSA

Inczeffi Géza szerint a földrajzi nevek kihalása természetes folyamat, olyan, akár az újak keletkezése. Az egyes földrajzi nevek kihalása, de ugyanakkor újak születése a nevek állományát egyensúlyban tartja. „*Ez a természetes rend csak akkor változik meg, ha az ember életében, vagy a földön olyan változások történnek, amelyek ezt az egyensúlyt megbontják.*” (Inczeffi Géza, 1970.).

A ma használatos földrajzi nevek között vannak olyanok, amelyeknek keletkezési ideje igen messzi múltba tekint vissza: (Pl. 1309: *Turc* a Túrba ömlő *kis Thuruch-Thwrcz-Thurch patak*, 1499: *Fekethebereg*, 1604: *Reztaka és Czele malom*, 1679: *Csüri szurdoka*, 1690: *Jégverem alatt*, 1780: *Csererdő*, 1796: *Huntsog*, 1865: *Honcsog*, 1884: *Kis-rét*, 1931: *Laczkó László*) nyúlik vissza, mások viszont a szemünk láttára keletkeznek és múlnak el: *Cukrászda*, *Csingilingi*, *Gépállomás*, *Kocsma*, *Kollektív-iroda*, *Malom*, *Pékség*, *Zárda*.

Sajnos, nem rendelkezünk pontos adatokkal a régi földrajzi nevekkal kapcsolatban. A Terebes név első említése 1216-ból való, Későbbi időkből adatunk van a *Fekete-berek* nevű határ-résről, 1499-ből. Ma már e helynév a kihalt nevek közé sorolódik.

A változás, elmúlás okai sokfélék lehetnek. Megváltozik a táj, lecsapolják a mocsarat, megváltozik a tulajdonos. Ilyen jellegű változás, majd elmúlás állt be az alábbi helynevek esetében:

Csele malom, *Csüri szurdoka*, *Feketeberek*, *Határéger*, *Hessenstein-tanya*, *Hodos*, *Honcsog*: *Huntsog*, *Urak sorja*.

Az 1886-os tagosítás után számos földrajzi név feledésbe ment: *Bogyoszló*, *Szolgabírói tanya*, *Vén erdő*, *Egri Endre Pást*,

Benyouszki-tanya, Rátonyi-tanya, Hessenstein-tanya, Gróf-mező, Horgas-mező, Borzlyuk-erdő stb.

Szatmár megyében az 1894-ben meginduló vízszabályozási terv következtében megkezdték a Szamos mindkét oldalán lévő mellékvizek lecsapolását és szabályozását. Később, főleg az 1960-as években, a nagyobb vízlevezető árkokat (kanálisokat) kitisztították, sőt újakat ástak, a mocsaras területeket lecsapolták. Ezek az új hidrogeológiai feltételek biztosították a környék mezőgazdaságának fejlesztését. Ám a vízszabályozás következtében a régi nevek egy része kihalt: *Felső rosztoka, Halomszeg, Hársáztató gödör, Horgas-lapos, Lapos-szél, Nagy-mocsár-oldal, Nyaras-kátyója, Sárégeresiláp, Török Vidor, Bányász Albert, Sajtos előtt való gorond stb.*

A mezőgazdasági területeknek állami- vagy köztulajdonba vétele után eltűntek a kis, apró parcellák, és velük együtt szükségtelenné vált a határ kisebb részeinek megnevezése. Ezáltal számos dűlőnév tűnt el nyomtalanul, amelyeknek létezéséről csak az egykori tulajdonosok számolhatnak be. Csupán azok a nagyobb, összefüggő földbirtokokat megnevező helynevek maradtak fent, amelyek kiállták a rohamos átalakulást.

A FÖLDRAJZI NEVEK HANGRENDSZERE

A Túrterebesen beszélt nyelv szorosabban *a szamosháti nyelvjárás*hoz tartozik. E vidék tulajdonképpen az *északkeleti nyelvjárás*terület kisebb alcsoportját alkotja.

Az Adattárban a földrajzi nevek állományának felsorolása alkalmával jelezni fogom a nevek irodalmi nyelvi alakja mellett a nyelvjárási alakot, amennyiben ez eltérő alakot mutat a köznyelvi alakkal szemben.

Látható lesz, hogy eltérés mutatkozik a két alak fonéma rendszerében. A magánhangzók rendszerében mutatkozott nagyobb fokú eltérés, emiatt elsősorban a helynevekben szereplő fonémákat hasonlítom össze az irodalmi nyelvi fonémákkal.

Szeretném felvázolni a földrajzi nevek nyelvjárásbeli sajátosságait a köznyelvi formákkal szemben. A teljesség igénye nélkül, felsorolom az összes szövelem nyelvjárásbeli sajátosságait, hiszen a ma használt nevek magukban hordozzák a mai nyelvjárásbeli sajátosságokat, a ma beszélt nyelvjárás tipikus különbségeit, szemben az irodalmi nyelvvel.

A. Palatális magánhangzók: e, é, i, í, ö, ő, ü, ű.

Túrterebes földrajzi neveiben megtalálható a felsorolt magánhangzók mindenike. Egyes magánhangzók megterheltsége nagyobb fokú, mint a köznyelvié.

1. Az e fonéma több változatban szerepel.

a. Az /e:/ megfelelés azonos a köznyelvi alakkal:

Csetete-kert: Csetete-kert, Fekete-víz: Fekete-víz, Fenyves-gödre: Fenyves-gödre, Legelő: Legelő, Református templom: Református templom, Rekettye-hát: Rekettye-hát, Temető: Temetőü.

b. Az /é:e/ realizáció már nyelvjárásbeli sajátosság:

Doroha-rét: Doroha-rèt, Hullám-tér:Hullám-tèr, Sováb-rét: Sováb-rèt, Zsellér-mező: Zsellèr-mezőü.

A fenti nevekben az *é* fonéma az *r* és *l* tremulánsok hatására tompa *è* fonémává változik.

2. Az *é* fonéma több megfelelésben fordul elő, és nemcsak fonematikus megterheltsége jelentős, hanem helyi realizációi is.

a. Az *é* monoftongusos realizációja található a következő földrajzi nevekben:

Csemetés: Csemetés, Éger-hát: Égerhát, Gérci-legelő: Gérci-legelő, Hősök-emlékmű: Hősök-emlékmű, Két-víz-köz: Két-víz-köz, Sebesvész: Sebesvész.

b. Az *é* diftongusos realizációja is ismeretes:

Éger: Éiger, Égresi-árok: Éigresi-árok, Égresi-láp: Éigresi-láp, Lázéger: Lázéiger, Méhes-rét: Méíhes-rét.

Osszefoglalva az *e* és *é* fonémákról elmondottakat, megállapíthatjuk: az illabiális középső nyelvállású magánhangzó rendszere gazdagabb, mint az irodalmi nyelvben. Az *é* fonémának kisebb a gyakorisága, mint a köznyelvi, mert a nyelvjárásban az irodalmi *é* helyén legtöbbször *e*, *é*, valamint *éi* van. Tehát a szamosháti nyelvjárás az *é* monoftongusos és *éi* diftongusos realizációját ismerő nyelvjárás típusba sorolható.

3. a. Az *i* fonéma megterheltsége azonos a köznyelvi *i*-vel:

Bódi-tag: Bódi-tag, Bikkés: Bikkés, File-foka: File-foka, Kis-mező: Kis-mező, Kisfalusi-kereszt: Kifalusi-kereszt, Liget: Liget, Piskáris: Piskáris, Szilas: Szilas, Vida Laci műhelye: Vida Laci műhelye, Zsidó templom: Zsidó templom.

b. Az /í:i/ megfelelés azonban *gyakori* jelenség. Csaknem minden esetben az irodalmi *í* helyén a nyelvjárási szóban rövid *i* van:

Csikos-tanya: Csikos-tanya, Csíra-tó: Csira-tóu, Híd-alja: Híd-ajja, Híd-utca: Híd-ucca.

Tehát minden esetben *rövidülésről* beszélhetünk.

4. Az *i* fonéma

A szakmunkákból ismert /*ö,ü:i*/ megfelelés, amely a *delabialiszáció* eredménye, hiányzik a földrajzi nevekből. Földrajzi neveinkből hiányzik az *i* fonéma. A szamosháti nyelvjárásra a *zárt i-zés* jellemző. A 16. században a keleti magyar nyelvjárásokban: „*például az egykori Kraszna megyében, a Szamos és Túr folyása mentén erőteljes volt.* (Vö.: *Nyelvjárástörténet és nyelvi statisztika*, Budapest, 1963, 144–48.)

5. a. Az *ö* fonéma megterheltsége kissé eltér a köznyelvi *ö*-től. Megvan ugyan az /*ö:ö*/ megfelelés. Például: Hősök-*emlékmű*: Hősök-*emlékmű*, Körtefa-*láb*: Körtefa-*láb*, Körömszedő: Körömszedő.

b. Ha az *ö* után *l* következik, a nyelvjárási alakban /*ö + l: öü*/ megfelelés következik be, például: Aranyos-*völgy*: Aranyos-*vöügy*, Pap-*völgy*: Pap-*vöügy*, Töltés: Töütés.

6. Az *ő* fonéma fonematikus megterheltsége nagyobb, mint a köznyelvi alak. Leggyakoribb realizációja az /*ő:őü*/. Pl. Alsó-*erdő*: Alsó-*erdőü*, Fürdő: Fürdőü, Felső-*mező*: Felsőü-*mezőü*, Legelő: Legelőü, Temető: Temetőü.

Tehát a szamosháti nyelvjárás *nem ö-ző*, de gyakori jelenség a *diftongizáció*, amely sajátos jellegzetességet kölcsönöz e nyelvjárásnak a többi nyelvjárással szemben.

7. Az *ü* fonéma megterheltsége nagyobb, mint a köznyelvi *ü*-jé.

a. Gyakori az /*u:ü*/ megfelelés: Cukrászda: Cukrázda, Pucser-*sikátor*: Pucser-*sikátor*, Bruckner: Brukner, Pusztahegy: Pusztahegy.

b. Azonban szinte általános szabály, hogy az itt található földrajzi nevek hosszú *ü* fonémája minden esetben *megrövidül* /*ü:ü*/: Fürdő: Fürdőü, Fűzfa utca: Fűzfa utca, Tűzoltó-*csűr*: Tűzoltó-*csür*.

Az *ü* fonéma mindig *megrövidül*, amely *konzervatív* tendencia. Összefoglalva: e nyelvjárás palatális magánhangzó csoport-

ja gazdagabb, mint a köznyelvi. Jellemző sajátossága még a nagyfokú *diftongizáció*.

B. *Veláris magánhangzók: a, á, o, ó, u, ú.*

1. Az *a* és *á* fonémák megterheltsége azonos az irodalmi nyelvi állapottal.

Csárda: Csárda, Dudás-tanya: Dudás-tanya, Hajnal utca: Hajnal utca, Nádas: Nádas.

2. a. Az *o* fonéma azonos az irodalmi nyelvi alakkal.

Boszorkány-domb: Boszorkány-domb, Doroha-rét: Doroha-rét, Orvosi rendelő: Orvosi rendelőü.

b. Az irodalmi nyelvi /o+l-ból: *óu* / lesz.

Holt-Túr: Hóut-Túr, Kisbólt: Kizsbóut, Tűzoltó-csűr: Tűzóutó-csűr.

3. Az *ó* fonémának nagyobb a megterheltsége az irodalmi *ó*-nál. Legfontosabb realizációja: /*ó:óu*/

Csirató: Csiratóu, Grószé: Gróuszé, Nagy-Pallófél: Nagy-Pallófél.

4. Az *u* fonéma esetében nincs eltérés az irodalmi nyelvi alaktól. Az /*u:u*/ megfelelés általános:

Bruckner: Brukner, Czumbil-tanya: Czumbil-tanya, Dudás-tanya: Dudás-tanya.

5. Az *ú* fonéma mindig megrövidül:

Csikos-útja: Csikos-uttya, Lázár-kútja: Lázár-kuttya, Temető-útja: Temető: uttya.

A földrajzi nevekben fellelhető *r, l* mássalhangzók a kiejtésben eltérnek az irodalmi nyelvi alaktól. Számos esetben *a* *nyelvjárási* alak egyes hosszú mássalhangzója megrövidül:

Dolláros-liget: Doláros-liget, Forrás: Forás, Istállók: Istálók, Pallófél: Palófél, Kállai-rét: Kálai-rét.

A FÖLDRAJZI NEVEKET ALKOTÓ SZÓKINCS

E fejezet célja megvilágítani, hogy mekkora a szókincs, amelyet a közösség felhasznál névalkotásra, a település és térszínformák megnevezésére.

A Túrterebes községben használt földrajzi nevek száma a *belterületen: 160, a külterületen: 432*, valamint a *Szőlőhegyen 134*. Összesen: *726 földrajzi név*.

Ha eltekintünk a szóösszetételektől, megállapíthatjuk, hogy összesen *1534 szóelemet* használtak fel a névadók az eddig feltárt földrajzi nevek létrehozásában.

Szófaji hovatartozásuk szerint az *1534 szóelemből: 145 tulajdonnév (9,56 %), 1051 köznév (68,50%), 193 melléknév (12,38 %) és 145 szóelem más szófaj (9,56 %)*.

A *tulajdonnevek csoportját magyar személy- és családnevek 78 (53,79%) alkotják*, valamint *német 32 (22,06%), zsidó, román és más 35 (24,13 %) eredetű személy- és családnevek*, szomszédos településnevek és folyónév.

„...személynevek például nemcsak településnevekben jelennek meg, hanem a nem településnévi műveltségi nevek bővítményrészeként is ezek a leggyakoribbak - ami a névfajta köztes tipológiai jellegére is utal egyben -, de előfordulnak a természeti nevek elemeként is.” (Hoffmann István, 2010.)

A földrajzi nevet alkotó *köznevek és melléknévek száma 1244 (81,09 %)*, és tárgykörük szerint sokfélék. Névalkotó értékük szerint Túrterebes földrajzi neveinek szókincsét nagyrészt a térszínformákat, építményeket, növényzetet és állatvilágot megnevező szavak alkotják.

• *Felszín és tulajdonneveket* megjelölő szavak leggyakoribb alapelemeit a: *hegy, rét, domb, éger, tag, erdő, völgy, patak, hát, kút, lapos, gödör, kert, legelő, mező, szőlő* szavak alkotják.

• *Növényzet:* *éger, rekettye, körte, dió, liget, erdő.*

• *Vízrajz:* *patak, árok, mocsár, tó.*

• *Foglalkozások:* *pap, molnár, zsellér, tanító.*

• *Földművelés:* *tag, kert, tanya, legelő.*

• *Állatvilág:* *bód, liba, kakas, borz, farkas.*

• *Építmények:* *híd, malom, csárda, iskola, kápolna, templom.*

• *Tulajdonságok:* *kis, nagy, alsó, felső, hosszú, száraz.*

• *Nemzetnevek:* *sováb, oláh, orosz, zsidó.*

A leggyakoribb a *hát, domb, hegy, patak*, amely arra utal, hogy a természetes szemléleten alapuló úgynevezett *direkt névadás* az uralkodó.

Találunk elég sok *kihalt köznevet* is. Például: *rosztoka, ponk, láz, köpődék, szug, tálás*. Ugyancsak találunk ismeretlen eredetű szavakat is: *Bitos, Cselle, Cseprente, Csigi, Csike, File-foka, Kornihát, Purcsik, Kozsán-patak, Pinigári, Rákta, Szaldokos-keze*.

A földrajzi nevek szókészletének tanulmányozása közben ötlött fel a szókészlet *eredet* szerinti rétegződésének vizsgálata. A vizsgálat során a következő módszereket alkalmaztam. A község három településén összesen 726 címszó szerepel, nagyrészt összetett szó szerkezet, mégis 1534 *szóelem* eredetét vizsgáltam meg az értelmező- és egyéb szófejtő szótárak segítségével. Minden szóelemet számításba vettem (ugyanaz a szó több ízben is szerepel), ezáltal lehetséges volt felmérni az egyes alapszóelemek terheltségi fokát is. Pl. a török eredetű *kis* melléknév 49 alkalommal szerepel.

Gondot okoztak azok a szóelemek, amelyeknek elhomályosult tövük van, például: *Csike, Pás (liget), (Réz) udu, (Alsó) rosztoka, Zak (hegy), Tálás (fok)*.

Miután összeállítottam a szóelemek jegyzékét, a Magyar Értelmező Kéziszótár, a Dicționarul Explicativ al Limbii Române (A Román Nyelv Értelmező Szótára), Bura László, *Szat-*

már megye történeti-etimológiai helységnévtára, Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár, 1997, valamint Szabó T. Attila idevágó tanulmányainak segítségével sikerült meghatározni az 1534 szóelem eredet szerinti rétegződését. A szükséges számítások elvégzése után a következő statisztikai adatokkal szolgálhatok:

• <i>Eredeti magyar szavak</i> finnugor eredetű és a magyar nyelv saját, belső keletkezésű szavak	685	44,65%
• <i>Jövevényszavak</i> idegen eredetű szavak	636	41,45%
szláv eredetűek	219	34,43%
török	124	19,49%
német	94	14,77%
latin	68	10,69%
alán	42	6,60%
óorosz	17	2,67%
román	11	1,72%
héber/zsidó	10	1,51%
angol	5	0,78%
francia	5	0,78%
délszláv	5	0,78%
perzsa-asszír	5	0,78%
görög	4	0,62%
olasz	2	
cigány	2	
bizonytalan	23	3,61%
3. <i>Ismeretlen eredetű szavak</i>	213	13,90%
<i>Az összes szóelemek száma</i>	1534	100,00%

A statisztikai számítások arra ösztönöztek, hogy a vizsgálat eredményeit összevessem egy hasonló vizsgáldás eredményeivel.

„*Vermes Stefánia például a Bárτσι Géza Magyar Szófejtő Szótárában található 4880 szóról kimutatta, hogy ennek 56,3%-a eredeti, 35,6%-a jövevényszó, 18,1%-a pedig bizonytalan vagy ismeretlen eredetű.*” (Balogh, Gálffy, I. Nagy, 1971.)

Túrterebes földrajzi neveiből a *finnugor + magyar eredetű* szavak százaléka csak 44,65%, amely 11,7%-kal *kevesebb*, mint az előbbi, ami a tulajdonnevek idegen eredetének tulajdonítható. A túrterebesi *jövevényszavak* aránya viszont 5,8%-kal *több*, mint a Vermes-féle adat, azaz 41,45%. Ez annak tulajdonítható, hogy nagyon magas a *szláv jövevényszavak* aránya (34,43%), valamint a *török* (19,49%) és *német* (14,44%) eredetű jövevényszavaké. Az *ismeretlen* eredetű szavak aránya Túrterebesen közel 5%-kal *kevesebb*.

Végül meg kell jegyeznem egy érdekes sajátosságot: a földrajzi neveket alkotó köznevek értéksorrendjének, megterheltségének problematikáját. Leggyakoribb szóelemek: a *híd, mező, tanya, domb, rét, utca* köznevek.

Mint már említettem: elég nagyszámú tulajdonnév található a földrajzi nevek között. Magyar személynév: Adorján, Ali (az Aladár beceneve), Attila, Bálint, Bódi (Boldizsár), Dónát, Gáspár, Jakab, Jankó (becenév), Kitti (Katalin beceneve) Lázár, Mária, Nándor, Sándor, Tóni (becenév). Családnevek: Almási, Apai, Barabás, Császár, Csele, Csikos, Csoma, Csűri, Deák, Danacscai, Dudás, Farkas, Fodó, Fülöp, Gyüre, Kánya, Kapta, Kiss, Konkos, Kósa, Kölcsey, Laczkó László, Lengyel, Macsola (Mácsonya), Margittay, Molnár, Oláh, Orosz, Paku, Palló, Pálocska, Perényi, Petőfi, Poki (ragadványnév) Pongoczi, Rátonyi, Révai, Sepsy, Simon, Széchenyi, Szudai, Tar, Tékálózi, Varga, Vida, Werbőczy.

Szentek nevei: Jézus, Nepumuki Szent János, Szent Dónát, Szűz Mária.

Német (sváb) eredetű család- és személynév: Alfréd, Bauer, Beckinger, Bleier, Bruckner, Czumbil, Egli, Erli, Feigi, Frei, Frenckel, Fischer, Glajbi, Geng, Grósz, Grün, Hessenstein, Náci Bandi, Náci Miska, Pucser, Reizer, Stockfeld, Stucz; Weis.

Vannak román: Hanusz (Hanus), Pasku (Paşcu), Purcsik (Purcic), Roskó (Roşcău), vagy bizonytalan eredetű családnevek is: Csigi, Doroha, Kornis, Kozsán, Mike, Pinigari, Porombovics, Tardi, Zámblí.

Túrterebes földrajzi nevei közül a legváltozatosabbak az épületek és építmények nevei:

A közel 80 *építménynév* megoszlása a következő: tanyák, hidak, iskolaépületek, temetők, templomok, keresztek, parókiák, szobrok, bárók, élelmiszerboltok, irodák, istállók, javítóműhelyek, kocsmák, malmok, művelődési otthonok, vegyesboltok; cukrászda, csárda, csirkenevelde, fogászat, fűrésztelep, gépállomás, gyógyszertár, hősök-emlékmű, községháza, mészárszék, nyárikert, orvosi rendelő, óvoda, rendőrség, park, pékség, tűzoltó-csűr, tévé-javító, vámház, zárda.

Érdemes számba vennünk a sikátorokat, falurészeket, tanyákat, utakat, utcákat, hidakat.

Sikátorok: Egli-tagi sikátor, Fájgi-Endrész sikátor, Fájgi sikátor, Gáspár sikátor, Pucser sikátor, Rekettye-háti sikátor, Temető sikátor (7 név).

Falurészek: Cigány sor, Cigány telep, Felszeg, Hegy (Pusztahegy), Kisfalú, Lanka, Nagyfalú, Sovábfalu, Vásártér utca (9 név).

Tanyák: Cigány-tanya, Alsóerdő-tanya, Czumbil-tanya, Csikos-tanya, Dobrihát-tanya, Dudás-tanya, Gróf-tanya, Hessenstein-tanya, Hódos-tanya, Honcsok-tanya, Lázár-tanya, Liget-tanya, Nyíres-tanya, Rájzer-tanya, Rátonyi-tanya, Sepsy-tanya, Stuc-tanya (17 név).

Utak: Halmi út, Legelő út, Ligetesi út, Perényi út, Petőfi út; Bábonyi út, Hegyesi út, Hegyi út, Hódos út, Horgas út, Horgas-út-átaljánban, Malom út, Ocska-hegy út; Hegy út, Kabolaút, Kerülőút, Kiszgérci út, Nagyszgérci út, Ocskahegyesi út, Palófelesi út, Széchenyi sor (21 név).

Utca: Felszegesi-kis-utca, Fő utca, Fűzfa utca, Gőzmalom utca, Hajnal utca, Halmi utca, Híd utca, Kis utca, Kossuth Lajos utca, Legelő utca, Malom utca, Pacal utca, Pacala utca, Park utca, Sándor utca, Vámhíd utca, Vásártér utca (17 név).

Hidak: Felszegesi-híd, Felszegi-híd, Kőhíd, Macsola-híd, Túr hídja, Vámhíd; Akácoserdősi-híd, Alsóerdősi-híd, Éger-híd, Feketevíz-híd, Feketevíz-hídja, Hársáztató-híd, Határkőhíd, Jakabláz-híd, Jakabláz-hídja, Ligeti-híd, Macsola-híd, Mocsola-híd, Pallóféli-híd, Patakközi-híd, Sebesvészi-híd, Vámos-híd; Felszeg-híd, Lejáró-híd, Móriczné hídja, Pinigári-híd, Új-híd; Híd, Hídali-mező, Híd-alatti-mező, Hídali-mező, Híd-alja-mező, Híd-elj-mező, Hídgyakra (34).

A térszínforma nevek a gyakoriságuk (megterheltségük) sorrendjében a következők:

1. *Hegyek:* Adorján-hegy, Agg-hegy, Fekete-hegy, Felső-hegy, Hegy, Hegy-alja, Horgas-hegy, Hegyalja-honcsog, Hegyesi-iskola, Kis-hegy, Kishegy-alja, Kis-sovábhegy, Körömszedő-hegy, Nagy-hegy, Nagy-sovábhegy, Ó-pusztá-hegy, Pup-hegy, Pusztá-hegy, Sováb-hegy, Hegy-alatt, Hegyesi-út, Hegyi-út, Zak-hegy (23).

2. *Rétek:* Alsó-malom-rét, Doroha-rét, Gyüre-rét, Kállai-rét, Kalmár-rét, Káló-rét, Kis-rét, Lázégresi-rét, Nagy-rét, Paki-rétje, Poki-rétje, Sováb-rét, Szenes-rét; Bika-rét, Gáspár-rét, Grósz-rét, Kozsán-rét, Oláh-rét, Ól-rét, Vasas-rét, Vida-rét (21 név).

3. *Dombok:* Ali-dombja, Aranyos-domb, Blájer-domb, Boszorkány-domb, Csoma-domb, Felső-domb, Király-domb, Konkos-domb, Köz-domb, Mike-domb, Ponkos-domb, Remete-domb, Sepsy-domb, Tardí Faszi dombja, Tükör-domb, Uri-domb, Varga-domb (17 név).

4. *Égerek:* Borszuk-éger, Fekete-éger, Határ-éger, Láz-éger, Nagy-éger, Rákta-éger, Sár-éger; Éger, Éger-alja, Éger-dűlő, Égerhát, Éger-híd, Éger-láp, Égresi-árok, Égresi-láp (15 név).

5. *Tagok:* Apai-tag, Bódi-tag, Brukner-tag, Császár-tag, Danacsikai-tag, Egli-tag, Egli-tag-sikátor, Fodó-tag, Gróf-tag, Grósz-tag, Kisasszony-tag, Kósa-tag, Lázár-tag, Pap-tag (14 név).

6. *Erdők:* Alsó-erdő, Alsó-erdősi-híd, Egyház-erdeje, Felső-erdő, Fenyves-erdő, Kis-alsó-erdő, Kis-erdő, Kollát-erdő, Malom-erdő, Sepsy-erdő, Szilas-erdő, Urak-erdeje, Wájsz-erdeje, Vén-erdő (14 név).

7. *Völgyek*: Aranyos-völgy, Kisasszony-völgy, Kis-völgy, Pap-völgy, Sajtos-völgy, Úr-völgy; Bódi-völgy, Bódi-völgye, Érvölgy, Kis-völgy, Pup-völgy, Úr-völgy, Urak-völgye (13 név).

8. *Patakok*: Feketevíz-patak, Tálna-patak, Turci-patak; Ásku-patak, Barabás-patak, Blájer-patak, Dudás-patak, Kozsán-patak, Mezei-patak, Mike-patak, Pásku-patak, Purcsik-patak, Sugatag-patak (13 név).

9. *Hátak*: Berek-hát, Dobra-hát, Dobré-hát, Dobrihát-tanya, Dobrinhát, Éger-hát, Eger-hát, Kátyós-hát, Kátyus-hát, Kornihát, Korom-hát, Koron-hát, Száraz-hát (13 név).

10. *Kutak*: Agyagos-kút, Almási-kút, Csikos-kút, Csíkos-kútja, Kishegyesi-kút, Lázár-kútja, Lázi-kút, Pástliget-kút, Reizer-kútja, Szőlőkút (10 név).

11. *Laposok*: Csere-lapos, Dudás-laposa, Grósz-laposa, Horgas-lapos, Karalyos-laposa, Patkó-lapos, Rekettye-hát-lapos, Rekettye-laposa, Sárégeresi-láp, Szilas-lapos (10 név).

12. *Gödörök*: Emésztő-gödör, Fenyves-gödre, Glajli-gödör, Lajbli-gödör, Náci Bandi-gödre, Náci Miska-gödörje, Kavicsos-gödör, Kövicses-gödör, Zámbligödör (9 név).

13. *Kertek*: Csemete-kert, Csemetés-kert, Dudás-kert, Kertész-kert, Malom-kert, Nyári-kert, Szilvás-kert, Sztalin-kert (8 név).

14. *Legelők*: Gérci-legelő, Hegyesi-legelő, Kissebesvészi-legelő, Közös-legelő, Laczkó-legelő, Liba-legelő, Patakközi-legelő, Patak-legelő (8 név).

15. *Lápok*: Alsóerdősi-láp, Éger-láp, Égresi-láp, Kis-láp, Sárégeresi-láp, Kert-láp, Paku-láp, Vida-láp (8 név).

16. *Mezők*: Alsó-mező, Felmező, Felső-mező, Halmi-mező, Horgas-mező, Kis-mező, Zsellér-mező (7 név).

17. *Szőlők*: Almási-szőlő, Fekszik szőlő, Mizes-szőlő, Szőlőalj, Szőlőkert, Szőlőkút, Túrfa-függő-szőlő (7 név).

A köznevek alkotják a földrajzi nevek több mint 2/3-át. Ezek között is találunk olyanokat, amelyeknek nem lehet egyértelműen meghatározni az eredetét, származását. Pl.: bükk, csikos, csira, éger, emlék, gödör, gyógyszer, hegy, horgas, ko-

pasz, korlát, köröm, legelő, nádas, pást, tag, telep. Ezek a szavak növelik az „ismeretlen eredetű szavak” csoportját, holott a mindennapi beszédben gyakoriak, és a közösség aktív szókincséhez tartoznak.

Érdeemes elidőzni a jövevényszavak csoportjánál, mivel a közösség használja e szavakat, és valószínű csak kevesen tudják, hogy e szavak idegen nyelvekből átvett, és a magyarban meghonosított szavak.

Az alábbiakban gyakoriságuk sorrendjében felsoroltam néhányat a leggyakoribb jövevényszavakból:

1. Leggyakoribb *szláv* jövevényszavak: bánya, bérc, berek, csere, dobre (jó), kakas, kocsmá, kereszt, király, mák, malom, mocsár, lanka, láz, lenes, palló, paraszt, patak, pást, pince, piskáros, pusztá, rendelő, rekettye, szilvás, szomoga, Terebes, Túr, Turc, zárda (30).

2. Leggyakoribb *török* jövevényszavak: Almási, árok, bika, borz, boszorkány, délő, dió, dűlő, kender, kis, kőrös, körte, kút, ól, sár, sebes, szék, szőlő, tanács, tükör, úr, üzlet (22 név).

3. Leggyakoribb *német* jövevényszavak: Bauer, Beckinger, Bleier, Bruckner, Czumbil, csűr, Egli, Feigi, Frei, Frenckel, gätter, Glajbi, gé, kastély, Majlesz, pékség, polgár, Pucser, Reizer, Stockfeld, Stucz, sváb, Weis (23 név).

4. Leggyakoribb *latin* jövevényszavak: akácos, alimentára, csentru, Dacia, glóbusz, iskola, kápolna, katolikus, kollektív, kupa, park, parókia, plébánia, római, templom, sikátor, tábla (17 név).

5. *Alán* eredetű: híd, asszony, üveg.

6. *Óorosz* eredetű: orosz, tanya.

7. *Román* eredetű: aprozár, braszeria, Dácsia, csentru, kanális, Pásku.

8. *Héber/zsidó* eredetű: Grósz, Grün, Hessenstein, Jakab, Lázár.

9. *Angol* eredetű: bár, dollár, futball.

10. *Olasz* eredetű: bolt, csemete, csonka, pálya.

11. *Francia* eredetű: református.
12. *Délszláv* eredetű: pap.
13. *Asszír* eredetű: Bódi, vám.
14. *Szerb/horvát* eredetű: csárda.
15. *Cigány* eredetű: Endrész.
16. *Görög* eredetű: töltés.

A FÖLDRAJZI NEVEK TANULSÁGAI

„Az élő és ma is funkcionáló helynévanyag, valamint a XIX. és XX. század legfontosabb térképeiről, gyűjtéseiből kijegyzett írásbeli nevek nemcsak az elmúlt két évszázad történelmére vetnek világot, hanem gyakran több száz, néha ezeréves emléket is őriznek.” (Király Lajos, Magyar Művelődéstörténet.)

A helynévkutatás az elmúlt században és napjainkban is olyan sokszempontú tudományos munka, amelynek eredményeit nagyon sok tudomány, de elsősorban a nyelvészet és a történeti jellegű tudományok semmiképpen nem nélkülözhetik.

A településtörténet kutatói számára nélkülözhetetlen a jelenkori helynévanyag ismerete.

Egyes honfoglaláskori elnevezések például – mivel egy-egy terület azonosítására szolgáló tulajdonnévvé váltak, s a föld mindenkori birtokosai, az ott élő lakosság tovább örököltette őket –, jobban ellenálltak a történelem viharainak, mint a várak, monostorok vastag falai, vagy az emberek történelmi emlékezete. A középkor kutatói számíthatnak a helynévgyűjtők munkájára.

Egyes helynevek utalhatnak a kérdéses hely eredeti vízrajzi vagy gazdálkodás-történeti állapotára. Sok esetben egy-egy terület gazdálkodásában beálló változások képe pontosan felvázolható.

A helynevek másik csoportja még szélesebb körű érdeklődésre tarthat számot, mivel olyan történeti, sokszor egészen az őstörténetig visszanyúló mozzanatokot világíthat meg.

Fontos lehet a helynév a népiségtörténet szempontjából is. A helynevek külső köntöse, nyelvi alkata és anyaga beszédes bizonyossága az azt először használó népelem nyelvi hovatartozásának.

A korai helynevek egy másik csoportja a magyarság közé letelepedett idegen népelemek eredeti szálláshelyét jelenti (Dobréhát). A szlávok az erdők és hegyek vidékén éltek. „*A honfoglalás-kori Magyarországnak északi, keleti... határrészein egy felettebb kezdetleges, zsákmányoló jellegű szláv műveltséget találunk.*” (Magyar Művelődéstörténet 1. 58.)

A szakemberek és történészek szerint a honfoglalás utáni helynévanyag a köznépnek köszönhető. A magyar népiség megmaradásának köszönhető a helynévanyag magyar jellege.

„*A hegyek lábánál meghúzódó szláv falvak (így Terebes is!) eredete a honfoglalást megelőző időre nyúlik vissza, s a magyar uralom századaiban nemcsak fennmaradásának, de még lakosságuk szaporodása is megállapítható.*” (Magyar Művelődéstörténet 1. 73.) Bizonyíték erre a szláv helynévanyag.

A magyarság és a szlávtság alkotja a 10–11. századi Magyarország két számottevő etnikai elemét. A szlávtság kisebbségben volt a magyarsággal szemben, s így a magyarság köznéppével elkeveredve, már a keresztény királyság első századaira teljesen elmagyarosodott.

A szláv hatás vidékenként változik. Két szomszédos település helynevei között is eltérés mutatkozhat: Egri helyneveinek jövevényszavai 30,5%, míg Túrterebesé 41,4%.

A magyar nyelvben kb. 800 szláv eredetű közszó mutatható ki, s a magyarlakta területeken található szláv helynevek száma igen nagy. Kniezsa István megállapítása szerint is: „*A Szamosháton sok a szláv eredetű helynév. A szlávtság itt aránylag rövid idő alatt teljesen beolvadt a magyarságba.*”

A honfoglalás után bevándorolt népek a magyarság etnikai összetételében fontos szerepet nem játszottak. A németek zárt életüket éltek, és számottevő keveredés nem volt. Később, ha szorványba kerültek, ők is elmagyarosodtak, akár előzőleg a szlávok.

A románok nem keveredtek jelentősen a magyarsággal, főleg görög kereszténységük folytán.

A helynevekből megtudhatjuk az erdőirtások korát, helyét, mértékét, valamint a folyóvíz-szabályozások korát, célját és hasznát.

A helynevekből megtudhatjuk egy vidék nyelvjárásának alapvető sajátosságait, ezek mellett a határ eredeti természeti sajátosságait, domborzati viszonyait.

Más esetekben a helynevek a geológusok számára nyújthatnak értékes útbaigazítást. Nem jelentéktelenek azok a helynévi adalékok sem, amelyekből a kérdéses terület növény- és állatvilágában beálló változások olvashatók ki.

Sokszor a nép erkölcsi felfogása, hétköznapi élete fejeződik ki a helyneveinkben. A néprajztudomány számára is becses értéket jelenthetnek a helynevek, például: legelőgazdálkodás, irtásgazdálkodás.

Nagyon fontos és hasznos lehet a helynév jelentésével kapcsolatos paraszti adatok és észrevételek pontos lejegyzése. Sokszor az adatközlők emlékezete nagyon gyakran a névadás eredeti indítékát őrzi. Fontos lehet az egykori tulajdonosok megnevezése, a régi gazdálkodási formára való emlékezés.

ADATTÁR

Belterület

Agyagos ~ (S, sz, 101).

Akácos ~ (S, 93).

Alimentara ~ *Bolt: Élelmiszerbolt, Alimentára: Bóut: Élelmiszerbóut* (É, 44). - A Fogyasztási Szövetkezet által 1976-ban épített üzletközpont, amelynek földszintjén élelmiszerüzlet található. A diktatúra éveiben itt osztották a jegyre adott élelmiszer-csomagokat. Az emeleten volt a rövidárú és írószeres részleg. Az utóbbi időszakban cipőfelsőrészt készítő részleg, valamint varroda található, ahol nagyobb részt helybeliek dolgoznak.

A helybeliek átvették a román elnevezés magyarosan kiejtett változatát, mások viszont egyszerűen *Boltnak* hívják.

Alsó malom *Alsó-malom* (É, 108).

Aprozár: Vida Palinál, Aprózár: Vida Palinál (É, 22) - A Kitty bárral szemben, a görögkatolikus templom udvarán található zöldséges bolt neve, amely régen a görögkatolikus felekezeti iskola volt. Előzőleg itt óvodai csoport működött az 1948-as államosítás után egészen 1990-ig. Jelenleg vegyesbolt. A bérleti díjat a görögkatolikus egyháznak fizetik.

Bikkési istálló ~ (É, 13).

Bolt Bólt (É, 33) - Vö.: *Alimentára, Élelmiszerbolt.*

Braszeria Braszerija (É, 45). Az *Alimentára, Bolt* (44) szomszédságában található vendéglő, italmérő bolt neve. 1976 óta működött. Egy időben vendéglőként is üzemeltette a helybeli Fogyasztási Szövetkezet. Vezetője évtizedekig Tepfenhart L. István jónévű kereskedő volt. Újabban csak italméréssel foglalkoznak.

Cigánysor Cigánysòr (U, 90) - Vö.: *Cigány-tanya, Cigány-telep.*

Cigány-tanya ~ *Cigán-tanya* (Fr, 69). A Holt-Túr és a Túr töltése, valamint a Túr hídját követő országút között elterülő település, teljes egészében romák lakta lakótelep. A házak elrendezése rendezetlen, valódi utcája nincs. Újabban önkormányzati segítséggel több család rendbe hozatta lakóházát, sok lakásban bevezették a villanyt. Egyes családok megművelik a ház utáni (melletti) kertet.

Cigány-telep ~ *Cigán-telep* (Fr, 69) – V.: Cigány sor, Cigány-tanya.

Cukrászda Cukrázda (É, 46). A Fogyasztási Szövetkezet-iroda székházának földszintjén található üzlethelyiség neve volt. Itt volt még a Hitel Szövetkezet irodája, valamint a szabóság és a borbélyműhely. Az utóbbi évtizedekben ezek közül egyik sem működik, csupán a Postafiók.

Csárda ~ (É, 71). A Túr hídjától balra, a Hidroglóbusz és a Szisztem (72) szomszédságában, a Túr töltése mellett felépülő italmérő és szórakozóhely neve. A 70-es években nagy forgalmat lebonyolító üzlethelyiség volt, de pár éve szünetel az effajta tevékenység. Az utóbbi időben magántulajdonná vált, és a Bauer család pékséget üzemeltet az átalakított épületben.

Csemetés Csemetés (É, 1) rom. hiv. Pepinieră. Az elnevezés csak a csemetekert sarkában felépülő irodaházra, ebédlőre, raktárakra, műhelyekre és istállókra vonatkozik. Napjainkban a helybeli önkormányzat tulajdonába került hosszas pereskedés eredményeként.

Cseprente Cseprente (Á, 14) – A Csonka sor, Vásártér utca és az Újsor esővizét vezeti le az Újsor végétől a Csere laposba. Vö.: Lanka.

Cseprente ~ (S, sz, 14) – A Cseprente árok és a Közlegelő közötti terület.

Csira-tó Csira-tóu (Tó, 64) – A Túr töltésén kívül, a kisfalusi kertek alatt és a Túr szeg (63) szomszédságában található a Túrnak egyik holtága, amely az elrekesztést követően tová változott. A helynév első tagjáról nem lehet egyöntetűen megállapítani, milyen jelentéssel bír. Nevének eredete ismeretlen.

Csirkenevelde Csirkenevelde (É, 10). A túrterebsi Gábri család bérelte.

Csonkasor Csonka-sor (É, 29) – < Petőfi út > – Jelenleg a Vásártér utca része. – Vö.: Ficfa sor, rom. hiv.: Târgului.

Dácsia-szervíz Dácsija-szervíz (Mű, 11). A Lanka (13) elején és a Vásártér utca bal oldalának az elején található a helyi építőipari szövetkezet épületei, a betonkeverő torony, asztalosműhely és raktárakat magába foglaló épületben egy szerelőműhely, ahol személygépkocsik javításával foglalkoznak. Nevét innen kapta.

Egli-tagi sikátor Egli-tagi sikátor (U, 3).

Élelmiszerüzlet Élelmiszèrüzlet (É, 72).

Fájgi-Endrész sikátor Fájgi-Endrész sikátor (U, 17) – Vö.: Feigi sikátor.

Fakert Fakert (k, 79).

Fatemplom ~ (É, 27) – Vö.: Református templom.

Feigi sikátor Feigi sikátor (Ösv, 14). A három sikátor egyike, amely egy szűk 1–2 m földút, ösvény két telek között, hogy a tulajdonosok gyalogszerrel eljussanak földjeikhez, és nem kell megkerülniük az egész utcát. Nevét a szomszédos tulajdonosról kapta.

Fekete-víz ~ (P, 97).

Felső malom Felső-malom (É, 76).

Felszeg Felsőzeg (U, Fr, 47) – rom. hiv. 'strada Viilor' – Vö.: < Hegyi út >. A -szeg szóval kapcsolatosan a következőket olvashatjuk Bakos József *A szeg köznévi alak- és jelentésváltozatai a hely- és személyneveinkben* című tanulmányában: „a szeg, szög köznévi tulajdonnévi: helynévi, személynévi megterhelése feltűnően nagy... a legtermékenyebb névalkotói szerepet az 'angukus', 'Winkel', 'Ecke', 'szeglet', 'sarok beszögellés' árnyalt fogalmi tartalmú finnugor eredetű szeg: szög név tölti be helyneveinkben (vö. még Nyr, XV., 526 MNV. L XII. 374). Ezekkel a jelentésváltozatokkal közvetlen kapcsolatba hozható a helynévi szerephe kialakult következő jelentésváltozatok: 'kanyar', 'kanyarulat', 'folyókanyar', 'hajlat', a folyók, erek egybefolyása közötti, 'zug', illetőleg '-szug', 'szugoly'.”

Régebben ugyanis valóban megvoltak azok a természeti tényezők, amelyek a természeti névadás reális indítékául szolgáltak. *A régi „vizes világban”, a Bodrog-közben, az Ecsedi-láp környékén, a Berettyó, Szamos, a Tisza, a Túr folyók vidékén, Sárréten, a Rét-közben nem véletlenül funkcionált nagy megterheléssel a ’kanyar’, ’folyókanyar’, ’hajlat’ jelentéstartalmakat hordozó szeg név a földrajzi nevekben.*” (Névtudományi előadások (II. Névtudományi konferencia. Bp. 1978.)

A Felszeg a falu legrégebbi része, mert a községbe érkező első magyar letelepülők az ősszlávok *Terebesét*, vagyis *irtását* foglalták el lakóhelyül a Túr folyó mellett. Ezek vetették meg a község első települési formáját. Ezt az ősi települést seprte el a tatárjárás, amelynek következtében Terebes lakatlan településsé válik. E lakatlan területet királyaink birtokba vették, s később eladómanyozták. A birtokba vevőknek munkaerőről kellett gondoskodniuk. Így hatalmas jobbágytelepítés indult meg a szomszédos Bereg és Szatmár vármegyékéből. A Jánky család szatmárhegyi birtokáról több jobbágycsaládot telepített be. Ezek a jobbágyok a Túr folyó és a Turci-patak jobb partján telepedtek meg. Ez képezi a település legrégebbi részét, amelyet ma a *Felszeg* név alatt ismer a lakosság.

A 14. század közepén *rutének* szivárogtak be Ugocsába, mint az ortodox keleti vallás hívei. A Perényiek befogadták őket, mert olcsó munkaerőt képeztek. Egy részük a Felszegen telepedett le, de saját nevét alig használva, beolvadt az ott élő magyarságba.

Felszegesi-híd *Felszegesi-híd* (H, 50). A Felszeg (47) végén, a Hegyi út (48) elején a Turci-patakon keresztül épült híd neve. Régebben *Maccola-híd* szerepelt a 19. század eleji feljegyzésekben.

Felszegesi kisutca *Felszegesi kisucca* (U, 49). A Felszegen, Révai József portájával szemben kezdődő utca, amely a Turci-patak töltéséig tart. Valamikor itt mentek a malomba, s ezért régebben Malom utca is volt a neve. Mióta nincs malom, gyakoribbá vált a *Kisutca: Felszegesi kisutca* elnevezés.

Felszegi-híd Felszegi-híd (H, 50). A Turci-patakon épült híd.
Vö.: Macsola-híd.

Fogászat (É, 43).Vö.: Orvosi rendelő. Több évtizeden át a volt községháza (később óvoda és lakóház) épületét alakították át orvosi lakásnak, míg az épület hátsó részében volt a szülészeti és az orvosi rendelő, valamint az ún. röntgen-szoba.

Az 1975 végén felépült új orvosi rendelő adott otthont a fogászatnak és a szülészetnek is. A falu híres orvosa, Agárdi Tamás (fia, Agárdi Miklós Nyíregyházán jónevű orvos), több évtizeden át gyógyította a községbelieket, sőt a környék falvából is hozzá fordultak a betegek. Az új épületben évtizedek óta dr. File Gyöngyi, dr. Barbul László családi orvosok, valamint dr. Orbán Zoltán fogorvos színvonalas szolgáltatást nyújtanak.

Forrás Förrás (F, 104).

Fő utca Föü ucca (U, 75). – rom. hiv. Strada Principală. –
Vö.: <Halmi út>, Nagyfalú, Sovábfalu, Sováb utca.

A falu leghosszabb és legszebb utcája, amely a Túr hídjától kezdődik, és a Sovábfalu végéig tart. Aszfaltos, nemzetközi útvonal, amelyen át Halmiba, majd azt követően Ukrajnába és Európa különböző országaiba is el lehet jutni. Eredetileg a hídtól a Hajnal utca elejéig terjedt, onnan pedig, a sváb betelepítés után, Sovábfalu nevet kapta. Bár a „hivatalos” névadás szerint a Sovábfalu elejétől kezdve volt Halmi út, míg jelenleg a Túr hídjától a Sovábfalu végéig *Fő utca* (rom. hiv. str. Principală). Hivatalos térképeken e nemzetközi út DN1C elnevezéssel szerepel. Az elmúlt évben a nemzetközi forgalom megkövetelte, hogy felújítsák a fordulótól az ukrajnai határig.

Futballpálya Fudbál-pája (Té, 61). A település füves sportpályájának a neve, amely az iskola és a Perényi-kastélytól délre fekszik, és csaknem a Túr töltéséig tart. A futballmérkőzések és egyéb sportvetélkedők színhelye napjainkban is.

Futballtér Fudbà-tér (Té, 61).

Fürdő Fördöü (É, 53). – Községi közfürdő volt, amelyet az 1970-es évek elején épített a helybeli tanács. Az egyéni fürdőszobák elterjedésével, meg a Túr folyó közelségével magyarázható,

hogy csak rövid ideig üzemelt. Évekig kihasználatlanul maradt, és csak 1990 után előbb bár, majd mészárszék létesült benne. A mai fiatalok közül sokan már azt sem tudják: mi volt az épület eredeti rendeltetése. Amíg bárként működött, a neve *Csingilingi* volt.

Fűzfa utca *Fűzfa ucca* (U, 10). – Nevét az utcában, az árok szélére ültetett fűzfáról kaphatta. Hivatalosan az utca neve *Vásártér utca*. Rom. hiv. Targului. Napjainkban már alig van néhány fűzfa az utcában.

Gáspár sikátor *Gáspár sikátor* (U,szn.).

Gáter *Gátèr* (É, 11) – Fűrésztelep. < ném. gatter > 'keret-fűrész'.

Gépállomás: Géppark (É, 17). – A volt mtsz mezőgazdasági gépeinek parkja volt, majd az Agromec társulás használta. Jelenleg a Mezei György magántulajdona.

Glajbi: Glajmi-gödör (Tó, 7) – A Vásártérrel (9) szemben, a Legelő utcától délre, a Sovábfalusi kertek alatt elterülő tó neve, amelyet talajvíz táplál. A Vásártérrel szemben levő oldalon akácfákat találunk, amelyek emelik a tó természeti szépségét. Régebben kenderáztatásra is alkalmas volt. A környéken lakók libákat tartanak. A név eredetéről nem tudunk semmit biztosan, talán egy német vagy sváb családról kaphatta a Glajbi, Glajbli vagy Glajmi nevet.

Görbesor ~ 1865: *Görbesor* (P: 68).

Göröghatolikus iskola *Görök-katolikus-iskola* (É, 22). – Eleinte nyomorúságos, alacsony, kicsi, sötét épület volt, amelyben a tanterem eleinte csak tapasztott földű volt, míg 1897-ben az egyházközség új iskolahálózatot, s ebben némi tekintetben már megfelelőbb tantermet állíttatott.

Az iskola épülete a templom mellett volt. 1898-ban épült Iváncsó Miklós lelkész idejében, kőalapon vályogból. Az előtte való iskola épülete már nagyon rossz lehetett, mert már régebben is emlegették a korabeli hívek, hogy újjá kellene építeni.

1898-ban az Ugocsa vármegyei tanfelügyelőség levelet intéz a helyi egyházi vezetőséghez, és arra figyelmezteti, hogyha

újraépítik az iskolát, akkor egészen bontsák le a százéves falakat, melyek meg vannak fertőzve, s építsenek modern, világos, tágas, levegős iskolát. Az épület elkészült, de nem a modern követelményeknek megfelelően. Ebben működött a görög-katolikus felekezeti oktatás 1924-ig, amikor a román állami hatóságok csak rutén vagy román nyelven engedélyezték volna a tanítást. A tanító Szudai Endre volt, aki váratlanul kihajózott Amerikába. Ebben az épületben ezután szünetelt a tanítás, mert a községben állami román népiskola működött.

Görögkatolikus parókia *Görök-katolikus-parókija* (É, 19). – A lelkészi lakás 1830-ban épült fából, zsindelellyel fedve, amely 1888-ra roskadozó állapotba került. Valószínű, hogy 1830 előtt is papilak lehetett. A parókia kb. 1912-ig a munkácsi püspöki egyházmegyéhez tartozott. Az esperesi kerület székhelye Ugocsa volt. Majd a hajdúdorogi új püspökséghez került.

Az első világháború után a parókiát a máramarosszigeti rutén vikáriátushoz, majd a bukovinai Sziret rutén apostoli adminisztrátorához csatolták, a többi Szatmár megyei rutén parókiákkal együtt.

1930. augusztus 15-én törvényesen felállították a görögkatolikus máramarosi román püspökséget Nagybánya székhellyel, s a pápai dekrétum alapján e püspökséghez csatolták a szireti rutén vikáriátust, most már csernovíci székhellyel, s így a túrterebesi parókia is a nagybányai görögkatolikus püspökséghez tartozott. Az esperesi kerület székhelye Máramarossziget volt.

Görögkatolikus templom *Görök-katolikus-templom* (É, 22°) – Vö.: Orosz templom.

A kereszténység kelet felől terjedt el a nemzetek és népek között. 1054-ben megtörtént az egyház szakadása. 1438-tól nevezik a keleti keresztényeket *görögkatolikusoknak*, mivel a florenci zsinat következtében egyesültek Rómával. 1646-ban aláírták a kárpáti és szabolcsi óhitűek unióját az ungvári kápolnában. A saját püspökséget azonban csak 1771-ben teljesítette Róma. Addig az egri püspök volt a patrónusuk. A Perényiek egy saroktelket adományoztak templomépítés céljából a görögkatolikus

egyháznak. Ezen a telken abban az időben urasági cselédlakások álltak. Valamikor építettek már templomot a parókia udvarán, amely valószínűleg 1730 táján készülhetett fából, és hasonlíthatott a máramarosi fatemplomokhoz.

A jelenlegi kőtemplom építését 1868-ban kezdték el, Popovics Mihály lelkészsége idején. Az építkezés lassan haladt. Csak 16 év múlva készült el, 1883-ban. Markovits Pál lelkész idején szentelték fel a templomot, Boksai Antal szatmári főesperes jelenlétében. Torony nem volt, és kívül sem volt bevakolva. A teljes felépülésig eltelt még 20 év. Sokfelé folyamodtak segítségért, még Ferenc József császárhoz is. Végül 1903-ban felépült a torony. 1926-ban kifestik a templom belsejét, új ikonosztázt állítanak fel a lonkai templom mintájára. Méretei 10 m széles, 26 m hosszú és 34 m magas.

*Gőzmalom ~ (É, 11).

*Gőzmalom utca Gőzmalom ucca (U, 20) – Vö.: Hajnal utca. Gyógyszertár Gyóccertár (É, 48) – Vö.: Patika.

A Fő utca (75) és Felszeg (47) találkozásánál lévő épület, amely a második világháborúig a Grósz család birtoka volt, de hozományként odaadta lányának, akinek a férje, Gőzner, boltos és deszkakereskedő volt. Az épület államosítása után a helybeli tanács hatáskörébe került. Külön udvarral és bejárattal községi könyvtár volt, másik része gyógyszertár és lakásként is működött. A lakást dr. Orbán László és családja megvásárolta a román államtól. A gyógyszertárat jelenleg is bérelik.

Hajnal utca Hájnál ucca (U, 14) – rom. hiv.: Aurora' – Vö.: Gőzmalom utca.

A Fő utca és a Sovábfalu találkozásánál kezdődő utca, amely kelet-nyugati fekvésű. Párhuzamos a Felszeggel. Volt Gőzmalom utca és Petőfi utca is 1940–1945 közötti időszakban. Az utca végében, az út bal oldalán voltak a tsz magtárak és istállók, a jobb oldalán pedig a Mezőgazdasági Géppark. A hivatalos névadás indítéka (r. Aurora) az utca fekvésére utalhat: Aurora 'Napkelte'.

Halmi út Hálmi út – Vö.: Fő utca, Halmi utca, Nagyfalu, Sovábfalu, Sováb utca.

Halmi utca Halmi ucca - Vö.: Fő utca, Halmi út, Nagyfalu, Sovábfalu, Sováb utca.

Hegyi út ~ (Ú, 47) - Vö.: Felszeg.

Híd ~ (H, 86).

Hídali mező ~ (sz, 80).

Híd utca Hid ucca (U, 56) - rom. hiv. Podului. Valamikor a második világháború előtt az utca főútnak számított, hiszen itt volt a Vámház (58), majd ezt követően a Vámhíd (59) az akkori Túron át. Nevét is a hídról kapta. Aztán a Túr medrét szabályozták, a két új töltés közé terelték a Túr vizét, és így megszűnt a régi fahíd, máshová építették. A Vámházból lakóház lett, de az utca neve megmaradt, és ma is így használják a helybeliek.

Holt-Túr Hóut Túr, Hóuttúr (Folyómeder, 68). - Amint már említettem: a Túr medrének szabályozása következtében a folyónak egy szakaszát a Felszeg (47) és a Töltés (74) közötti részén egészen a Túr hídjá utáni zsilipig kiegyenesítették, és a vizet az elkészült töltés közé terelték. Az elszakított Túr medre ez által egy holt ággá változott, amely esőzések alkalmával megtelik vízzel. Különben a partokat ellepte a sás, és egyéb vízinövény. Fokozatosan eliszaposodott. Szárazság idején a víz a mélyebb helyekre húzódott vissza. Nevét is innen kapta. Fokozatosan megszűnt létezni, mint folyó, vagyis Holt-Túr.

Hősök Emlékműve (Szo, 36). - Szemben a Kultúrotthonnal, a Park közepén állították fel 1942-ben. Az országútra néző oldalán márványba vésve ezt írták: „*Hőseink 1914-1918*” és 56 név következik. A felsorolt személyek hősi halált haltak az első világháború idején. Az utódok szerint voltak közöttük: római katolikusok, görögkatolikusok, reformátusok és zsidók. 2000-ben az eredeti emlékművet teljesen felújították, és három márványtáblát helyeztek el az addig üresen maradt oldalaira. A templommal szembeni oldalára került a második világháború áldozatainak emléktáblája. Összesen 28 név szerepel. Ezek között már szerepel három román nemzetiségű drăguşeni-i lakos is. A többiek sváb származású magyarok és zsidók. A Park utca fe-

lőli oldalára került azoknak a, zömmel sváb származású férfiaknak és nőknek a neve, akiket 1945 januárjában deportáltak az oroszországi Krivoi-Rog nevű bányatelepre. A 89 deportált (6 személy hősi halált halt) csak két és fél év múlva térhetett haza. A hivatalos indoklás szerint:

„a deportáltaknak azért kellett ún. málenkij robotra menniük, hogy németekként vegyék ki részüket a német hitleristák által lerombolt Oroszország újjáépítéséből, és ezáltal egyféléképpen tegyék jóvá a kollektív bűnösség bélyegével sújtott fajtársaik által a szovjet nép ellen elkövetett bűnöket. Emiatt a málenkij robotot jóvátételi munkaként is emlegették.” (Boros Ernő, *Szatmári Friss Újság*, 2003. január 27. sz.)

Az emlékmű utolsó, szabadon maradt oldalára került a Holocaust áldozatainak emlékére állított háromnyelvű márványtábla.

Hullámtér *Hullámtér* (sz, k, 76). – A két töltés közti árterület, amelyen található művelésre alkalmas részeket is, más részen kaszáló és bozótos vagy vályogvetésre alkalmas területeket is. Nagyobb esőzések után a folyó vize kilép a medréből, és előnti a töltések közötti területeket, tehát a terület a „hullámokter”-vé változik. Nevét is innen kapta.

Iskola ~ (É, 35) – Vö.: Zárda iskola.

Istállók ~ (É, 16). – A volt mtsz állattenyésztési farmjának istállóiról van szó, amelyek napjainkra már magántulajdonba kerültek. Volt itt asztalosműhely, gombatermesztés, terményraktár.

Karitás ~ (É) – Vö.: Kollektív székház.

Kastély *Kastély: Perényi-kastély Perényi-kastély* (É, 53). – 1399-ben Zsigmond király megvonta Balk és Drág vajdaktól e birtokot, és Perényi Péternek adományozta bizonyos szántóföldekkel, erdőkkel és mezőkkel együtt. A felek pereskedését a Perényiek nyerték, s így váltak a kastély és a hatalmas birtok tulajdonosává évszázadokon át. 1422-től Ugocsa vármegyéhez csatolják Túrterebest, s ott is maradt 1920-ig.

A kastély eredetileg földszintes, kőből épült várszerű építmény volt, amely a település legmagasabb pontján (133 m) épült. A tatárjárást követő időszakban a Túr vizét a kőből épült

kőfalakon kívül körbevezették, majd a vizet visszavezették a folyó régi medrébe. Az országút felőli részén talán valamikor felvonóhíd is létezett, mert az új iskola építéskor elszenesedett rönköket találtak, a feltételezett fahíd helyén. A helybeliek sokat beszéltek a kastély pincéjéből kiinduló alagútról, amely egyesek szerint csak vészkijárat volt, és valahol a Kisasszony-fürdő nevű Túr-kanyarban ért véget. Más, merészebb állítás szerint a kastélybelieknek kapcsolata volt az aranyosmeggyesi várral is az alagúton keresztül.

„Az épület stílusai alapján megállapítható, hogy több fázisban emelték. Túrterebesen már a 14. században állt egy vár, tebát a kastélyt később építették. Lehetséges, hogy az 1,10-1,30 m mélyre lenyúló pince alapozás kőfala a váré lehetett. Az épület legrégebb részei ezek a kőfalak, amelyek az alagsor északi oldalán található. Megállapítható, hogy az épület kivitelezésének az ideje a 19. század közepére tehető... Az emeletet Hessenstein Mór gróf építette az egész épülettömb fölött. Az emeleten a falak vékonyabbak, mint a földszinten és minden terem vakolt síkmennyezetes.

A főhomlokzat (a keleti oldalon) az épület legdíszesebb része, klasszicizáló, vidékies stílust követ.” (Kiss Kálmán, 2009).

Katolikus templom Római-templom Sováb-templom (É, 32). – A magyarság itt, Túrterebesen a kereszténység felvételétől kezdve a reformációig a római katolikus vallást követte. Ugyocsa az egeri püspökséghez tartozott, bár volt idő, amikor a hívek az erdélyi püspöknek tartoztak dézsmát fizetni. Az egeri püspök a kor viszonyaihoz képest a papnevelésről kielégítően gondoskodott. A Perényiek pedig, már méltóságuk követelményeihez képest is, Túrterebesen papot tartottak, és templomot építettek. Ez nem lehetett valami nagy épület, hiszen a hívek csekély száma azt nem kívánta meg.

A jelenlegi templomot báró Perényi Károly özvegye, Tövissi Bálintit Klára bárónő építtette, Hám János szatmári püspök 1829-ben tartott Cronica Visitatio által megállapított kötelező részletekben. Az építkezések 13 évig tartottak, vagyis 1814–1827 közötti években.

„A templom külseje a késői, leegyszerűsített, alföldi barokk stílusjegyeit hordozza magán, egyszerű monumentalitással hat. Néhány jellemző mérete: 35 m hosszú, 13,20 m széles és 38 m magas. A bejárat előtt áll egy 1892-es feszület, tőle balra egy Szűz Mária-szobor (egy Balogh nevű kőfaragó munkája). Nem ismerjük a templom tervezőjét, valószínű, hogy egy osztrák vagy német templom pontos mása.” (Muhi Sándor, képzőművész, Szatmárnémeti)

Fontos momentum a templom életéből a VII. Piusz pápa 1817. évi augusztus 9-én kelt Dekrétuma, amely szerint a túrterebesi templomban ájtatoskodó híveknek Nagyboldogasszony és Hétfájdalmú Szűz ünnepére, a szokott feltételekkel teljes búcsút engedélyezett. Az ünnepség minden évben augusztus 15-én tartják, azaz *Kirbájkor*.

A II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharc (1703–1711) leverése után számos község, így Túrterebes is romokban hevert. Általános volt a nyomor, a szegénység, tehát munkaerőről kellett gondoskodni, aki a földet megművelje. A kérdés az volt: honnan telepítsenek, és azok milyen vallásúak legyenek? Mivel ez az időszak az ellenreformáció kora, a katolikus vezető egyéniségek elhatározzák, hogy visszaszerzik mindazt, amit a protestánsok az előző századokban elfoglaltak. Ezért esett a választás a németföldi katolikusokra.

Károlyi példájára, Perényi Károly, az akkori Ugocsa vármegye főispánja, svábokat telepít be Túrterebesre, akik már jórészt nem közvetlenül Németföldről jöttek, hanem a Szatmár vármegyei uradalmakról, ahol feleslegesnek bizonyultak. A betelepítés első hulláma, egyes források szerint, 1745-ben történt. (Vö.: Kovács Zoltán, *Szatmári svábok története*, Szatmári Friss Újság).

A római katolikus egyház, Pázmány Péter esztergomi érsek tevékenysége révén, lassan visszaszerzi a reformáció okozta veszteségeket. Egyre több főúri család tért át a katolikus hitre. Mivel az arisztokrácia kezében volt a jobbágyok fölötti hatalom, a falvak egész sora tért át a régi hitre. A Károlyiak után áttértek a Perényiek is. Túrterebesben, 1749-ben, karácsony előtt,

Perényi Károly hívei kíséretében megjelent a templom előtt, és annak kulcsát kérte a tiszteletes úrtól. Ő azt válaszolta: „*A kulcsot csak a Konzilium (Helytartó Tanács) írásbeli parancsára adhatja ki kezéből.*” Erre Perényi Károly felajánlott 60 forintot a templom árában. A református hívek azt válaszolták: „*A templom nem eladó.*” Erre Perényi a felajánlott összeget egy református vallású jobbágy kezébe nyomva, a templom ajtaját betörte, és elfoglalta azt a katolikusok számára.

Kavicsos ~ (S,Tó, 111). Eredetileg az ősi Szamos folyó medrének kavicsshordaléka. A történelmi rész bevezetőjében már utaltam arra, hogy az ősi Pannon-medence megdőlt kelet-nyugati irányba, ezáltal a Szamos mederváltoztatásra kényszerült, s elfoglalta a jelenlegi medrét. A kiszáradt ősi meder idővel még jobban feltöltődött, és a kialakult termőtalajon megjelentek a vizenyős lápok, rétek, majd erdőségek. Nem véletlen az sem, hogy a környékbeli területet elnevezték *láz*nak, amely szláv eredetű szó és jelentése 'erdei tisztás, hegyi rét'.

A kavicsréteg nagy mennyiségben való kibányászása révén egyre nagyobb felületű tó keletkezett, s így alakult ki egy gazdag és színes élettér a madárvilág és más vízi élőlények számára. Gazdag halállományának köszönhetően, Kiss János, szatmárnémeti vállalkozó bérlte a többhektáros tó egyharmadát a helyi önkormányzattól. A körültekintő és környezetbarát beruházásnak köszönhetően, a térség kedvenc halásztavává vált.

A tó nagyobbik felén kavicsbánya üzemel a németországi Bechinger cég beruházása révén. E kavicsbányából származik a Szatmárnémeti-Zilah közötti nemzetközi útszakasz egyik alapanyaga (homok, kavics, daráltkő). A cég helyi megbízottja Darabán Róbert.

Kereszt ~ (É, 69).

Kisasszony-fürdő Kisasszony-fürdő (Folyórész, 62) - A Túr egyik szakaszát hívják így, szemben a kisfalusi kereszttel (52), a kanyarban, ahová a kastélyban élő bárókisasszonyok fürödni jártak. A mostani iskolakert helyén hatalmas fák voltak, azok között sétányok. Nem volt szabad csak a kastélybelieknek e

térségben tartózkodni, a Túrban pedig fürödni. Az utóbbi időben itt mosnak ruhákat, szőnyeget a kisfalusiak, újsoriai, sőt még a főutcabeliek is.

Kisbolt Kizsbóut (É, 4).- A Sovábfalu közepe táján, a Legelő utcával (6) szemben bérelt épület, ahol vegyesbolt működött egészen a '90-es évekig. Az utóbbi időben lebontották, s felépült egy új lakóház a régi bolt helyén. Jelenleg ismét magánvegyesbolt működik a régi helyén.

Kis-erdő Kis-erdő (S, e).

Kisfalu ~ (U, Fr, 51) - rom. hiv.: str. Victoriei - Vö.: <Perényi út>. - A főúttól kezdődik, és a Közös legelőig (45) tart. Régi utca lehet, mert a Felszeg után ez volt a Túr folyó jobb partja. Régebben Perényi utcának is nevezték. A helybeliek szerint, valamint a feljegyzések is bizonyítják, hogy a 17. században a Perényiek által behozott rutén telepesek is itt kaptak telkeket. Valószínűnek látszik, hogy a Nagyfalu után (a Fő utca első része a Hajnal utcáig), ide települtek le az újonnan jöttek, s megteremtették a maguk „kisfaluját”.

Kisfalusi kereszt ~ (Ke, 52) - Az Újsor bejáratával szemben, a Kisfalu bal oldalán lévő területen, az utca szélén található kereszt. A katolikus hívek, mellette elhaladva, keresztet vetnek.

Kis-Túr ~ (Fo, 45).

Kis utca Kis ucca (U, 36) - rom. hiv.: Parcului - Vö.: Kutyaszorító.

Kitty bár Kitti bár (É, 20) - A Vásártér utca bejáratával szemben található épületben néhány éve az ifjabb Popovics István családi vállalkozó üzlethelyiségét nevezik így. Az épület és üzlethelyiség magántulajdont képez. A névválasztásban szerepet játszhatott a feleség, Katalin (Kati) neve is.

Kollektív iroda Kollektív iroda: Káritász (É, 25) - Vö.: Kollektív székház.

A volt mtsz székháza és irodája, amely eredetileg zsidó ház volt. Pár éve az épületet rendbehozták, s karitatív tevékenység folyik, amely elsősorban az öregeket és szegényeket segíti ruhá-

zattal, élelemmel és bizonyos gyógyszerekkel. Vezetője, sok éven át, Nagy Mária gyógyszerésznő volt. Ebben az épületben volt az ún. Caritas-bolt is, valamint magánvállalkozásban vegyesbolt, amely a mai napig működik.

Kollektív székház Kollektív székház: Káritász (É, 25) – Vö.: Kollektív iroda.

Kocsma – Korcsma Kőrcsma (É, 41') – A Zárda mellett (ma Ifjúsági Ház), a Temető síkátor bejáratának jobb oldalán található italbolt neve. A helyiség évek óta üresen áll.

Kossuth Lajos utca – 1894; ~ (U, tkv).

Községháza Kösségháza (É, 58) – A 20. század elején itt volt a községháza. Később orvosi rendelő, szülészeti, orvosi és tanári lakás, majd csaknem 20 évig óvoda. Az elmúlt évben lebontották, helyén játszótérrel alakították a napközis gyermekeknek. A régi udvaron pedig felépült az impozáns emeletes napközi, közel 100 óvodáskorú gyermek számára.

Kultúrotthon Kultúrothon (É, 41) – Vö.: Kultúrház, Művelődési otthon. – A községközpont művelődési otthona, ahol mindenfajta kulturális rendezvény zajlik. Az épület hátsó részében a 1970-es években ifjúsági klub működött. Újabbban kibővítették, és kulturális rendezvényeken, iskolai ünnepségeken kívül lakodalmak színhelye. Eredetileg ez az épület is zsidóház és üzlethelyiség volt, ahol házilag szappant főztek. Az államosítást (1948) követően többszöri átalakítás után vált művelődési otthonná.

Kultúrbáz útja Kultúrbáz uttya (U, 52) – Vö.: Temető útja.

Kutyaszorító ~ Kis utca: Park utca Kis ucca: Park ucca – (U, 36) – rom. hiv. str. Parcului.

A Fő utcával párhuzamosan, a Polgármesteri Hivataltól kezdődően egészen a volt mtsz székház (ma Karitás) hátánál csatlakozik ismét a Fő utcához. Nevét a „park”-ról kapta.

Kőbid Kúbid (H, 99).

Lajbi Lájbi (Tó, 7) – Vö.: Glajbi-gödör.

Lajbli-gödör Lájbli-gödör –Vö.: Glajbi.

Lanka ~ (U, 13) – Az Újsor végén kezdődő utca. – Vö.: <Cseprente>.

Lankási kereszt ~ (Ke, 12) – A Lanka elején, a baloldalon.

Legelő utca Legelőü ucca (U, 6) – rom. hiv.: str. Pășunii – Vö.: <Legelő út>. – A Kisbólttal (4) szemben, a Sovábfaluból balra kiinduló utca neve. Ezen az utcán megy ki a csorda a legelőre (45). Az utcának csak a jobb oldalán vannak lakóházak. Az utca vége felé balra van a Glajbi (7), majd az utolsó ház után kezdődik a Bikkes, vele szemben a Vásártér majd a Legelő.

Legelő út <Legelő út> – Vö.: Legelő utca.

Ligetesi út ~ (Ú, földút).

Lóúsztató Luusztató (Fo, Túr rész).

Macsoła-bíd ~ (H, 68) – A Turci-patakon, a Felszeg végén, a Pallófél és Sebesvész között. – Vö.: Felszegesi híd.

Malom ~ (É, 68) – Valamikor a belterülethez tartozott a Túron lévő vízimalom, de a mederrendezést követően a folyóvíz más mederbe terelődött. A malmot átalakították, és még évtizedekig működtették. Napjainkban már a romjai látszanak a hajdani malomnak.

Malom-kert Malom-kért (k).

*Malomszeg ~ 1931: ~ (t).

Malom utca Malom ucca (U, 67) – Vö.: Felszegesi kisutca a Felszeg jobb oldalán a malom irányába. A malom megszűnése után zsákutcává vált.

Mészárszék ~ (É, 74).

Molnár csentruja Mólnár csentruja (É, 107) – Tulajdonosa családnevét őrző gyümölcs-átvevő központ. Rom. hiv. *centru* ‘központ’.

Művelődési otthon Művelődési otthon (É, 41) – Vö.: Kultúrház.

Náci Bandi gödre ~ (G, 5) – A Kisbólt (4) mellett elhaladó szűk utca végében, a sovábfalusi kertek alatt található gödör neve, amelyet tulajdonosáról neveztek el. Azon túl keletre kezdődik a Kis-mező (24).

Náci Miska gödörje Náci-Miska-gödörje (G, 79) – A tulajdonosáról elnevezett gödör.

Nagyfalu Natyfalu (U, 75) – Vö.: Fő utca, Halmi út, Halmi utca, Sovábfalu.

Nepumuki Szent János-kápolna *Nepumuki Szent János-kápolna* (É, szo 57) – Jelenleg két kápolna van. Megmaradt az eredeti is, de 2006-ban építettek újat a Túr hídja közeli téren.

Nepumuk egy csehországi település, ahol a pap, valamikor réges-régen, a királyné gyóntatója volt. Őt tartják a gyónási titok egyik áldozatának. A férj szerette volna tudni: mit gyónt a királyné. Először ígéretésekkel, vagyonnal, püspöki kinevezéssel kínálta a papot. De amikor az nem volt hajlandó elárulni a királyné által gyóntakat, a király megölette, s a folyóba dobatta. A folyó neve Moldva. Ezért lett Nepumuki Szent János a hidak és utak védőszentje.

Az eredeti műemlék kápolna a második világháború végén felrobbantott régi Túr-híd közvetlen közelében volt, napjainkban a Tepfenhart család tulajdonában lévő telek végében található.

Az új kápolna a jelenlegi Túr hídjához közeli régi országút helyén épült, a Németországba kitelepült túrterebesi svábok adományából. 2006-ban szentelte fel Ft. Schönberger Jenő, a jelenlegi szatmári római katolikus megyés püspök.

Nyári-kert *Nyári kert* (kert, 38') – A Zárda (35) kertjében, a Temető síkator bal oldalán bekerített kert neve, ahol ital-mérés, kuglizás (teke) mellett a Kirbály (augusztus 15.) alkalmával bálokat rendeztek. Üzemeltetői voltak: Bauer Jenő és családja (végleg kitelepült Kanadába), Porombovics István és családja. Rendszerint májustól késő őszig üzemelt. Az utóbbi időben felszámolták, mivel visszakerült a római katolikus egyház tulajdonába.

Oláh boltja *Olá bóuttya~Olá bóutya* (É, 31) – A néhai Oláh András házában, fia, utcafrontra vegyesboltot nyitott, ahol különféle árucikkeket árusítottak. A helybeliek egyszerűen „bolt”-nak nevezték. Később lebontották. A mostani tulajdonos (Vagner Tibor) új házat épített a telken.

Orosz templom ~ (É, 22') – Vö.: Görögkatolikus templom.

Orvoosi rendelő *Orvoosi rendelő* (É, 43) – Vö.: Fogászat.

Óvoda – (É, 34) – Vö.: Községháza. Az előbbieken a Községháza címszónál említettem, hogy a régi épületet (ahol

évtizedekig óvodát működtettek) lebontották, s az udvaron felépül egy új napközi otthon négy csoport számára. Az építkezések 2007-ben kezdődtek el állami finanszírozással, de a gazdasági válság és egyéb okok miatt még a mai napig sem fejeződtek be. 2010 elején, a kivitelező cég beleegyezésével, a négy óvodai csoport beköltözött az új épületbe, azóta ott működik a helyi közösség nagy öröme és meglepedésére. A régi, romos épületet lebontották, s helyébe az önkormányzat játszóteret létesített a közel száz óvodás számára.

A szatmári SAMGEC építető cég 2011-ben beperelte az iskolaigazgatót a több százezer lejre rugó adósság miatt. Az igazgató kérésére az RMDSZ országos és megyei csúcsvezetői az elmúlt év végén jelentős pénzüsszeggel segítették a helyi iskolát, hogy adósságát törleszthesse. Ezért kaptak meghívást az RMDSZ-vezetők az újonnan épülő oktatási intézménybe.

Pacal utca Pacal ucca (U, 10) – A vásárra vivő utca neve, amely a Vagner János házától kezdődik (addig tartott a Fűzfa utca), és tart a Glajbi-gödörrel szemben található vásár bejáratáig. A jelenlegi Vásártér utca régi neve volt. Vö.: Pacala utca.

Pacala utca Pacala ucca (U, 10) – A Vásártér utca régi neve. – Vö.: Pacal utca.

Park Pàrk (Ur.36) – A Fő utcán (75), az országút mellett a Polgármesteri Hivataltól kezdődően egészen a római katolikus templomig, egy 20–25 m széles zöld övezet található, ahol régebben fenyőfák, tujafák, orgonabokrok és díszcserjék voltak. Néhány éve teljesen felújították a Román Környezetvédelmi Minisztérium (Kóródi Attila miniszter idején) által finanszírozott sikeres pályázat révén.

Polgármesteri Hivatal: Helyi Tanács (É, 42) – Rom. hiv. Primăria: Consiliul Local. – Túrterebes község adminisztratív központja, ahol megtalálható a polgármesteri hivatal (alpolgármester, polgármesteri tanácsos), titkárság, könyvelőség, adóhivatal, kataszteri nyilvántartó, levéltár, a Helyi Tanács tanácssterme (13 tanácsos), gyűlésterem, az udvarban géppark.

Policia Policija ~ (É, 81) – Vö.: Milícia, Rendőrség.

Pékség ~ (É, 38) – A kocsmá mögött, a Temető síkator jobb oldalán található épület, ahol több évtizedig (1960–1996) pékség működött. Tulajdonosa a túrterebesi Fogyasztási Szövetkezet volt. Smucz Ferenc volt a pékség irányítója. A diktatúra idején egyetlen péksége volt a községnek. Ünnepek előtt vagy más alkalmakkor is sütöttek itt a helybelieknek.

Perényi út <*Perényi út*> (U, Fr, 51) – rom hiv.: str. *Victoria* – Vö.: Kisfalú.

Petőfi út <*Petőfi út*> - (É, 29) – Vö.: Csonka sor.

Plébánia Plébánija (É, 32) – A római katolikus lelkész lakása. 1711-ig nem lehet tudni, hol laktak a plébánosok. Egy 1829-es jegyzőkönyv szerint eredetileg három szobát, két kamrát, egy konyhát, alatta pincét, az udvaron két istállót építettek. 1829-ben új plébániát építenek. 1842-ben a plébánia hat szobából áll. Legújabban 1978-ban átépítették, de a régiekből megmaradt részt is használják. Jelenleg ebben az épületrészben működik az Öregek Otthona.

Bakóczy Ferenc egri püspök levelet ír báró Perényi Károly főispánhoz 1847. október 28-án. Intelmei arról szólnak, hogy anyagilag hogyan ösztönözzék a plébánosokat. Gróf Eszterházy Károly egri püspök az 1778-ban tartott *Cronica Visitatio* jegyzőkönyvében olvashatjuk Perényi Károly jótéteményeiről: *„telket vett a parókiának... segített egy ideiglenes paróchiát építeni... adott három fordulóban összesen 28 hold földet... A Túr folyón lévő vizi-malom jövedelméből átengedve örök időre a szombati vámot. Ellen-szolgáltatásként azt igényelte, hogy a plébános ő érte (Perényi Károly) és feleségéért hetenként két szentmisét szolgáljon... az urasági erdőben harminc sertést makkoltathattak... a papok felsegítésére alapított kaszálóból évi 88 rhénus forintot és 18 és 3|4 krajcárt utaljon ki... a hívektől a plébános az anyaegyházban minden sváb házaspártól kap egy rhénus forintot és 1 öl tüziját... a későbbi jötevők közül nagyra becsülték Perényi Károly özvegyét, Tövisi Bálintit Klára bárónőt.”*

Egy 1813-as alapító levél szerint: *„A plébános (Fischer Antal) a batárban több helyen földet vásárolt. Majd a plébánosi lakáshoz közel kapott 46 holdas földbirtokot.”*

Az 1829-es Cronica Visitatio jegyzőkönyve szerint felsorlásra került a plébánosok többi jövedelmi forrásai: 9 db kaszáló hozama, vagyis 27 szekér széna. Vannak szőlői a Kisvölgyben és az Agghegyen. Ezeket a plébános kilenced fizetés kötelezettsége ellenében sváboknak adja ki. Kap belőle 10 köböl bort. Joga van makkoltatni az urasági erdőben, minden jobbágytól egy-egy öl tüzifát kap.

A jelenlegi gyönyörű és impozáns plébánia 1978-ban épült, Kirner Ferenc kanonok szolgálata idején.

Pucser síkátor Pucser síkátör (U, 14) – A Pucser családról elnevezett szűk lejáró neve.

Református parókia Református parókija (É, 28)

A református templom szomszédságában található épület, melynek helyén, hajdanában, a reformáció előtt a katolikus plébánia volt. A község reformálásával, a templommal együtt a papi lakás is az újonnan megalakult egyház tulajdonába ment át. Hogy ez a kisebb papi lakás milyen körülmények között és mikor épült, adatunk nincs. Feltételezhető, hogy a reformáció előtti időkben, az 15. század első felében épülhetett. A lakáson lévő csillagvitorlán az 1794-es évszám található. Valószínűleg, nagyobb renoválásnak az ideje lehet ez az évszám. A legelső adat, amely a paplakkal foglalkozik, az 1859. október 18-án meghozott presbiteri határozat, amely a lelkészi lak kipadlóztatására vonatkozik. 1852-ben a lelkészi telekre pince épül. 1863-ban pedig egy csűr. 1892-ben bezindelyezik a lelkészi lakás északi felét, egy évvel később a hátsó felét. 1901-ben újra renoválják a paplakot, majd 1920-ban szintén. 1944 októberében a visszavonuló német csapatok ágyútűz alá vették a községet. A megrongálódott lakást csak 1948-ban javítják ki. 1969-ben épült a jelenlegi parókia épülete. Azóta többször renoválták mind a lelkészi lakást, mind a melléképületeket (garázs, faskamra) is.

Református templom Református templom: Fatemplom (É, 27)

A protestantizmust a magyarság Nyugat felől kapta. Ez a szellem már a mohácsi vész előtt jelentkezett. A 16. század első

évtizedeiben sok magyar ifjú tanul a wittenbergi egyetemen, majd hazatérve terjesztik a reformáció tanait. A magyar reformáció bölcsője éppen Szatmár vármegye és vidéke. Erdődön Drágffy Gáspár sokat tesz a reformáció tanainak terjesztéséért, és ebben az áldásos munkájában segítségére van Dévai Bíró Mátyás és Batizi András.

Túrterebes viszonylatában fontos szerepet játszott Perényi Gáborné, született Frangepán Katalin és fia, Perényi János, aki Ugocsa és Máramaros vármegye főispánja. Nagy hatással volt Túrterebes reformációjára a Perényi család protestáns magatartása, reformálása is. Az első protestáns Perényi Péter, hatalmas úr, koronaőr, majd erdélyi vajda, végül kancellár.

Nem lehet tudni pontosan, mikor alakult meg Túrterebesen a református egyház. Az tény, hogy a falu reformálására a vele szomszédos Szatmár város és vidéke adott ösztönzést. A reformáció előtt Túrterebes magyar ajkú hívei a római katolikus vallás követői voltak. Mivel a Perényiek áttértek a református hitre, a hívek is ezt követték, egyrészt a földesúri nyomás alatt, másrészt a közeli Szatmárnémeti város példájára. A Perényi családdal együtt a falu magyar ajkú hívei is csatlakoztak a reformáció kálvini irányához, s létrejött ezáltal a kálvinista református egyház. A református egyházé lett a templom, a paplak és minden egyházi vagyon. Túrterebes Szatmártól kapott erősítést, ha híveinek száma a sorozatos csapások alatt megfogyatkozott. A lelkészi feljegyzések alapján Túrterebesen már 1576-ban református egyház volt. Sajnos, adataink nincsenek a 18. század első feléig.

A Perényi család gazdasági érdekből a 18. század első felében rekatolizálni kényszerült, azáltal, hogy nagyarányú betelepítést végeztek a sváb lakossággal, akik római katolikus vallásúak voltak. 1745-ben elvették a templomot, és a református hívek arra kényszerültek, hogy a másik szomszédságában fatemplomot építsenek. Pontos adataink csak a 19. század elejétől vannak: 1814–1857 között a református pap Bakos István; 1859-ben az egyház részére temetőt mérnek; 1860-ban a tagosítás

következtében az egyházi alkalmazottak által használt földeket az egyház kebelébe csatolják; 1864-től a tanító fizetését a Díjlevél szerint folyósítják; 1871-ben először használják a presbiter szót; a *Palocska-lázt* megveszik erdőnek; 1900-ban szőlőtelepítés kezdődik a református egyház részére; 1917-ben a Pusztahegy Adorjánhoz közelebb eső részét az adorjáni egyházhoz csatolják; 1921-ben az egyházat a nagybányai egyházmegyéhez csatolják.

1942-ben visszacsatolják az ugoc sai egyházmegyéhez; 1950-ben az egyház 1870–1904 közötti anyakönyvét elviszik a község-házára; 1951-ben az 1904–1951 közötti anyakönyvet elveszik.

A templomot valószínűleg 1749 után építették. Vasszeget nem használták, mindenütt faszeget alkalmaztak. Póttemplomnak épült, de máig megmaradt, és *műemlék templom* lett belőle. Az építés időszakában „*a torony a Fő utcára, központi helyre nem nézhetett*”. Így szólt Mária Terézia (1740–1780) korabeli utasítása. 1794-ben renoválják, majd 1856–1871 között javítják mind a templomot, mind a tornyot. 1882-ben Ferenc József királytól 150 forintot kapnak. 1891-ben befedik a templom déli oldalát.

A toronyban eredetileg három harang volt: két nagyobb és egy kisebb. 1917-ben a nagyharangot ágyúöntés céljára elviszik. A két mázsa súlyú harangon ez áll: „*Isten dicsőségére, a túrterebesi református eklézsia öntette, a maga költségével. Vad János egyházi. Anno 1788.*” 1846-ban az egyik kisharang elhasadt, s miután megjavították, ráírták: „*A tur-terebesi ref.sz. Ekkla öntette a maga költségén, 1846-ban. Öntette Papp Antal 1846. N.R.O. 56.*”

1923-ban Dalos Mihály ajándékozott egy új harangot felesége, Apai Marcella emlékére. 2007 augusztusában a tornyot teljes egészében restaurálta Bálint Ferenc székelyudvarhelyi vállalkozó. A munkában segédkezett a vállalkozó fia, Zoltán és a két unokatestvér: Szabolcs és Csaba. A hívek öröme, a fent említett szakemberek kitűnő munkát végeztek. A munkadíj és a fenyőfazsindely összértéke 25 ezer új lej volt, amely a hívek adományából gyűlt össze. Az utóbbi években elvégzett külső és belső felújítások következtében a Szatmár megyei hatóságok műemlékké nyilvánították a templomot, a toronnyal egyetemben.

Rendelő ~ (É, 43) – Vö.: Orvosi rendelő, Fogászat.

Reizer-tanya Rájzer-tanya (sz, 60) – A Hidali-mező (61) közelében, a Kapta-láb (69) és a Kavicsos (67) veszik körül. A Reizer családról kapta a nevét.

Reketye-hát (sz, k, 17) – Északon a Turci-dűlő, keleten a Száraz-hát, délen a Kis-mező, míg nyugaton az Egli-tag határolják. Egy része bozótos, reketyével tarkított kaszáló, másik része szántóföld, amelynek alacsony a minősége. A magántulajdon visszaállításával az eddig elhanyagolt terület feljavítható, a terméshozam növelhető.

Reketyebáti sikátor Reketyebáti-sikátor (U, 5).

Rendőrség ~ (É, 55) – Vö.: Milícia, Policia.

Római katolikus templom Rómaji katolikus templom (É, 32) – Vö.: Sováb templom.

Sándor utca Sándor ucca (U, 48) – A Felszegegről nyíló utca, amely az utcában először építő gazda (Keresztesi) nevére kapta a nevét. Rom. hiv. str. Alexandri. A román fordítás pontatlan: a Sándor román megfelelője Alexandru. Az Alecsandri lenne helyes, aki egy ismert román költő volt, de nem x-el írták a nevét.

Sikátor Sikátor (U, 21).

Sovábfalu ~ (U, Fr, 19) – A svábok betelepítését követően a Fő utca vagy Nagyfalú meghosszabbításaként jött létre. 1762 (egyszerre 28 sváb család települt le) után az országút mindkét oldalára épülő házak száma egyre gyarapodott, míg el nem érte egy kisebb falu létszámát. Nevét is innen kapta: zömmel svábok lakta település, „falú”.

Széchenyi sor – 1894: ~ (U, tkv).

Szilvás-kert Szilváskert (S, k, 49).

Szisztem (É, 72) – rom. hiv. IELIF – A megyei vízgazdálkodási és árvízvédelmi hivatal helyi kirendeltsége, a Túr vízgyűjtő medencéjének vízszabályozási és karbantartási rendszere (sziszteme).

Szövetkezet (É, 46) – Vö.: Cukrászda, Fogyasztási Szövetkezet-iroda.

Sztálin-kert Sztálin-kert (Sz, k).

Temető Temetőü (Te, 40) – A falu temetője a Pap-tagtól (37) keletre a felszegesi kertektől északra van, nyugatra a Fő utcához tartozó kertek, míg északra a Hajnal utcai kertek találhatóak. Mindhárom felekezetnek egy helyen van a temetője, a következő elosztásban: a bejárattól balra az első parcella a római katolikusoké, a következő a görögkatolikusoké, míg legvégül a reformátusoké. A sírok elhelyezése kelet-nyugati irányú. A temető rendezettnek mondható, a sírokon sok a virág, és szokássá vált a márványtáblák használata is.

Említésre méltó egy ércfejfa, amelyen ez áll: *„Özvegy báró [Perényi Pálné] szül. Báró Sztojka Katalin | meghalt Nov. 11-én 1857 | élete 77-ik évében.”* Vele szemben van az a kőből készült fejfa és kőből készült koporsó imitáció, amelyen csak ez áll: P.F.A.F. (Pastor fideli – agnorum fidelium 'A hűséges nyáj – hűséges pásztor').

Bagossy Bertalan feljegyzéseiből tudjuk: a síremlék Golner Péteré (megh. 1848. dec. 29.), aki rangos pap volt, Ugocsa vármegye főesperese, kanonok. Hagyatékából kitélt a rangos síremlék (terméskőből vágott háromoldalú súlyos hasáb). A monda szerint: *„azért tették rá ezt a nehéz terhet, mert szeret sírjából kijárni”,* vagy *„Némelyek látták őt éjnek idején a pap kertjének végén, a nagy körtefa alatt, mások pedig, ha a kulcslyukon betekintettek a templomba, látták, amint misézik.”* A reformátusok temetőjében megtalálhatjuk Horváth Pál és Szép Elemér síremlékeit. De ott találjuk az Egriből származó Szirmay Lajos síremlékét is.

Temető síkátor Temetőü síkátor (U, 18) – Hajnal utcából (14) nyíló és a Temető (40) felé haladó kb. 4 méter széles út neve a Májer Bandi és a Breg Gyuri telke között. De Temető síkátor a kocsmától (41) a Nyári-kert végéig tartó szűk utcarész is.

Temető útja Temetőü uttya (U, 39) – A Nyári-kert (38') sarkától a Temetőig (40) nyúló földút neve.

Templom (É, 32) – Vö.: Római katolikus templom, Sováb templom.

Templom tér (Té, U, 32') - A római katolikus templom és a Park közötti széles út, tér neve.

Töltés Töltés (Tö, 74) - A Túr áradásait megfékező munkálatok következtében, 1943-ban a Zsigmondi cég kiegyenesíti a Túr medrét a malomtól (68) a Túr-hídon túli zsilipig. Ekkor készült a töltés, amely a mostaninál alacsonyabb volt.

A második világháború után, 1953-1954-ben az eredeti töltést megemelték, a Túron át fahidat építettek. Az országút a volt csárda (71) előtt haladt, és Drăgușeni felé kanyarodott. Ekkor folytatták a töltés építését egészen az országhatárig (Magyarország), mivel előtte csak a Fekete-víz (97) volt töltés.

A 1940-es évekbeli munkálatok következményeként keletkezett egy másik Híd utca, a (jelenlegi) úgy, hogy a Grószbirtokot kettévágták, és odaépítették a jelenlegi országúti szakaszt a Túr hídjától az Új iskoláig (77).

Túr Tur (Fo, 70) - A Túr vízgyűjtő területe Románia északi részén terül el, az északi szélesség 47 fok 31' - 48 fok 03' és keleti hosszúság 22 fok 48' - 24 fok 57' értékei között. Az Avashegységből ered. A falu határát kettészeli, és beletorkollnak előbb a Tálna (P, 135), majd a Turci-patak (P, 27), majd a falu alatt belefolyik a Fekete-víz (P, 109) nevű patak is.

A Túr medre rendkívül kanyargós. Sok helyen mocsaras volt. A már előzőleg is említett mederrendezési munkálatok következtében a Túr több szakaszát kiegyenesítették, a mocsarakat lecsapolták. Vizhozamát az említett patakok és az éghajlati viszonyok, valamint a csapadék mennyisége határozzák meg. A legnagyobb vízmennyiség tavasszal folyik le, amikor a Túr gyűjtőterületén, 1003 négyzetkilométeren, olvad el a hó. Vize lágy, kevés ásványi elemet tartalmaz. Az ásványi tartalom 2,52-3,92 keménységi fok között változik.

Az 1977-ben Kányaházán (r. Călinești) építettek egy gyűjtőtavat az árhullámok csökkentésére. Ez jelentősen módosította a folyómedret, a természetes tisztulást és a víz mikroflóráját. Petőfi Sándor révén Kis-Túr néven bekerült a világirodalomba.

Turci-patak Turci-patak (P, 27)

Túr hídja Tur higgya (H, 68) – A jelenlegi híd előtt számtalanszor építettek hidat a helybeliek a Túron keresztül. Kezdetben a Híd utca meghosszabbítása helyén lehetett a mai Holt-Túr felett, a régi Nepumuki Szent János-kápolna mellett. Akkor még nem létezett a Turci-patak beömlésétől kezdődő jelenlegi meder.

A múltbeli hidat fából építették jónevű helybeli ácsok, majd a háborúban a németek felrobbantották. A robbantás 1944. október 23-án, este 7 órakor történt. A jelenlegi híd már betonból épült. A háború után, a Túr medrének szabályozása folytán a helybeliek kénytelenek újabb hidat építeni. A gyakori árvizek, a megterhelés (egyre nehezebb gépjárművek) miatt újabb hidat kellett építeni. A jelenlegit az 1970-es évek derekán fejezték be. Miután elkészült az új híd, a másikat lebontották.

Társzeg Turszeg (k, sz, 63) – A kislelusi kertek alatt, a töltés (74) és a Csirató (64) közé eső kaszáló és szántóföld neve.

Tűzoltó-csűr Tüzöultó-csűr (É, 30) – A római katolikus templom és a református templom közötti téren meglévő régi épületet alakították át, előbb a helybeli tűzoltók manuálisan kezelhető vízpumpáját, majd pedig a Németországból kapott tűzoltókoszt helyezték el itt. Az előbbit a Polgármesteri Hivatal bejáratával szembeni parkban állították ki, mint ipari emléket.

Új iskola (É, 77) – Az 1980-as évek elején a gyermeklétszám megnőtt Túrterebesben. A tanulók létszáma 700 felett volt. Az államosított volt felekezeti iskolák mindenik épületében tanítás folyt két váltásban. Ekkor határozta el az akkori önkormányzat: állami segítséggel felépít egy nyolctantermes, emeletes, új iskolát. Ettől kezdve minden iskolás csak délelőtt tanulhatott, az oktatás pedig kabinetekben (román nyelv- és irodalom, magyar nyelv- és irodalom, történelem), valamint fizika, kémia, biológia laboratóriumokban zajlott. Lakatos és asztalos szakmát tanulhattak a 9-10. osztályos tanulók, oktatómesterek (Geng Lajos és Tepfenhart Elemér) vezetésével. Az udvaron aszfaltozott sportpálya épült (25m × 45m), a labdajátékok művelésére. Évtizedeken át minifutball-utcabajnokságok színtere volt az iskola udvara.

Vámbáz ~ (É, 58) - A Vámhíd szomszédságában épült vámhivatali épület, ahol az öreg vámos zsidó, Grün Sándor élt. A ház első, utcára néző ablakán át figyelte a sorompót, amely keresztben lezárta az országot (a régi öregek szerint: a Prága-Nagybánya közötti útvonal). A falubeliek nem fizettek, de az idegenek - függetlenül attól, hogy melyik irányból jöttek - előbb kifizették a vámot, és csak azután kelhettek át a sorompón. A Vámház hátsó udvarán cselédlakások voltak, ahol főleg cigány cselédek éltek, és ha valaki gorombáskodott a vámostal, azok azonnal a segítségére siettek.

A Vámházat Czerlau György vette meg Grün Sándor rokonaitól 1946-ban. A régi Túr-híd felrobbantása óta nem működött a Vámház. Így vált a Híd utcából zsákutca.

Vámhíd Vámhid (H, 59) - A Vámháztól (58) kb. 80-100 m távolságra kezdődött a Vámhíd, amely fából épült, s kezdődött a jelenlegi Sánta (Kóka) József háza sarkától, s folytatódott ferdén és hosszasan a Mezei István (Kötecsász - ragadványnév) kertje végéig. A háború előtt a híd tatarozása és kijavítása Grün Sándorra hárult, aki a vámszedési jogot megvásárolta. A javítási munkákat Tündik bácsi végezte, aki telket vett a Híd utcában Grün Sándortól. A hidat felrobbantották, és helyette betonhíd épült a régítőtl lennebb, a mostani szomszédságában. A Túr medrének szabályozása miatt keletkezett a Holt-Túr és a Túr legújabb medre. E szakaszon több híd kellett építeni. Emiatt a helybeliek ezt a részt elnevezték *Hídyakrának*.

1944. október 23-án a visszavonuló német csapatok, a nemrég épült híd felrobbantották. A híd arról híres, hogy 1321-ben Károly Róbert király Tamásnak Túrterebesben vámszedési jogot ad, mindennemű embernek meghagyván, hogy ott vámot fizessenek. „1370-ben I. Lajos király a vámszedési jogot megerősíti.”

Vámhíd utca < Vámhíd ucca (U, 86) - Vö.: Híd utca.

Vásártér (Té, 9) - Túrterebesben több évszázada van vásár. Legelső dokumentumunk erre vonatkozóan 1550. május 16-án Ferdinánd király Perényi János kérésére, Terebesnek évenként négy országos vásárt adományoz: „az első *Szent Mihály napján*,

a másodikat Tamás napján, a harmadikat Mária purifikációja napján (február 2.), negyediket húsvét harmadnapján.”

Vásárokat később havonként tartottak. Napjainkban is havonként tartják, a hónap első csütörtökén. A vásárnak nagy a vonzáskörzete, mert nemcsak az Avasból, de még Nagykároly környékéről is eljönnek a túrterebesi vásárra. Hogy hol volt az elmúlt századokban a vásár számára kijelölt hely? Nem tudjuk. Az utóbbi évszázadokban itt volt, a jelenlegi helyén, vagyis az azonos nevű utca végében, a Glajbi-gödör nyugati oldalán található bekerített téren. A Polgármesteri Hivatal hatáskörébe tartozó intézmény, s így annak alkalmazottai segédkeznek az üzemeltetésben, karbantartásban. Az utóbbi években épült két fedett csarnok, ahol a megye minden részéből megjelenő árusok és kereskedők felállítják sátraikat, s mellettük kapnak helyet a magánvállalkozók és helybeli gazdák terményeikkel és mindenfajta áruikkal. Van külön kialakított terménypiac és állatvásár.

2012. február 4-én, a Vásártéren rendezték meg a II. Szatmár megyei RMDSZ Böllerversenyt, ahol jelen voltak Kelemen Hunor és Ritli László miniszterek, Gáti István államtitkár, Csehi Árpád, a Szatmár Megyei Tanács elnöke, Ilyés Gyula Szatmárnémeti polgármestere, Günthner Tibor szenátor, Erdei D. István parlamenti képviselő, Szász Piroska megyei tanfelügyelő-helyettes és sokan mások, valamint a megye számos településének RMDSZ-es csapata.

Vásártér utca *Vásártér ucca* (U, 10) – A vásárra vivő utca neve, annak végében, a Glajbi-gödörrel szemben. Valójában a Vagner János házatól számítják ezt az utcát, mert addig Fúzfá utcának tartják a helybeliek. Régebben nevezték még Pacal utcának is.

Vasas bolt *Vasasz-bólt* ~ *Vasas bóut* (É, 41) – A kocsmá (41) szomszédságában, azzal egy épületben üzemelő, többnyire vasból készült árukat forgalmazó üzlet neve.

Vida Laci műhelye *Vida Laci műheje* (É, 29) – A Tűzoltócsúrral (30) egy épületben lévő tévé- és rádiójavító műhely, amelynek bérelője Vida László helybeli műszerész.

Zárda (É, 35) – Vö.: Az irgalmas nővérek lakhelye volt.

Zárda iskola (É, 35) – Ez az iskola eleinte csak egy alacsony teremből állt, mely zsúfolásig volt tömve tanulókkal – írta Bagossy Bertalan, római katolikus lelkész feljegyzéseiben.

Az 1883–1884-es tanévben az egyház özvegy Perényi Bertalané házában (a kastélyban) nyitott új tantermet. 1889-ben egy kocsmát alakítottak át iskolává. Ezek a termek nem feleltek meg a célnak, ezért 1897-ben a római katolikus iskola alacsony terme mellé két új tantermet építettek. Azóta újabb tantermetek építettek hozzá, a régi, alacsony termet pedig renoválták. A '70-es években a régi római katolikus iskola épülete bentlakás (internátus) volt.

Zsidókert-alatt Zsidókert-alatt (S, sz, 48a) – A Zsidó temető (24) melletti dülő neve.

Zsidó temető Zsidóutemetőü (Te, 24) – A zsidók temetkezési helye az Újsor bal oldalán a Sinf család szomszédságában és gondozásában. A második világháború után még temetkeztek ide, de az utóbbi 60 évben már senki. Körbekerítették, és kaszálják a közben fákkal benőtt temetőt.

Zsidó templom. A 60-as évek elején lebontották, s helyébe lakóház épült a Park utca bal oldalán, a református templommal szemben. A Nagy Kálmán nevű család a telek jelenlegi tulajdonosa.

Külterület

**Adorjánhegy Adörjánhegy ~ Adörjáni hegy ~ Odörjányi hegy* (D, sző) ~ 1865: *Adorján hegy* (P) – A Kupásbikktól az Agg-hegyig.

**Adorjáni sor Adörjáni sör -1776: Odörjányi sor* (Szabó: Ugocsa 534).

Agg-hegy Akhegy ~Zakhegy (sző) – 1865: *Agg hegy* (P:69).

A Grószé ~ (sz) – A tulajdonosról kapta a nevét. – Vö.: Grósz-tag.

Agyagos (S, sz, r, 75) – Az Agyagos a Túr folyó partján terül el a Kállai-rét (71) és Alsó-erdő (94) között. Egy része legelő, másik része szántó. Nevét a föld minőségéről kapta. Agyagos, vizet nehezen átteresztő talaj, amely nehezen művelhető. Az agyag finom szemcséjű földpátot tartalmazó üledékes kőzet.

Agyagosi kút ~ (K) – Ma már nem létező kút.

Akácérdősi-híd *Akácérdősi-híd* (H).

Akácós ~ (S, e, 130). – Ma már nem létező dűlőnév.

Almási papé *Almási-papé* (S, sz, 114).

Alsó-erdő *Alsóérdőü* (É, k, sz, l, 94) – 1865: *Alsó erdő* (makoló erdő, P: 68) -1936: *Alsóérdőü* (SzamSz.1: 37) – Valamikor néhány lakóház is volt e helyen, amely a Túr folyó bal partján található. E területet valaha erdő borította, ma már művelik, de találunk itt szántóföldet, kaszálót és legelőt is. A valamikori erdőről kaphatta a nevét. A megkülönböztető alsó jelzőt később kaphatta. Vö.: *Alsóerdő-tanya*.

Alsóérdősi-híd >*Alsóérdősi-híd* (H) – Már nem létezik.

Alsóérdősi láp *Alsóérdősi láp* (S, Mo, 146).

Alsóérdő-tanya (128) – 1907 ~ (Szvm.) – Vö.: *Alsó-erdő*.

*Alsó-rosztoka *Alsóurosztoka* (hr, 70) – „*A Sebes vész és Malom mező közötti átkelőhely volt a Túron és delelő.*” (Bura: *Szatmár megye helynevei*, 323).

A helybeliek nem ismerik e helynevet, de régi egyházi feljegyzésekben találtam utalást e helynévre: 1604: „*Reszteka nevű malom, Reszteka, Rostikai malom.*”

1775: „*Alsómalom, Reszteka, Csele malom*”. Más: „*A Rosztoka nevű vizimalomtól övé (a plébánosé) a szombati jövedelem (de a költségek fenntartására is a tartozások címén köteles a plébános 10 forintot fizetni).*”

Valamikor átkelőhely is lehetett a Túron keresztül. Az 1884. évi térképen ez olvasható: *Malomszeg* (a Kisfalu végén), s attól bennebb a Túr mentén *Malom-kert* (a 129 m a tengerszint feletti magasságot jelzi) szomszédságában.

*Alsó-malom – (É, 108) 1775: *Also malom* (Szir.2:37) – Vö.: 1604: *Rezteka és Cselle* nevű malom. – Az Alsó-erdő és Agyagos között, Legelő és Csere lapos mellett.

*Alsó-malom-rét – 1865: ~ (P: 68).

*Alsó-mező – 1802: ~ (Szir. 2: 37) – 1865: *alsó mező* (P:68) – Vö.: Hidali mező, Híd alja mező.

Apai-tag Apaji-tag (sz) – A tulajdonosáról elnevezett szántó. Ma ismeretlen.

Aranyos ~ (Ds, szó) – Az Úrvölgy és Sovábhegy között.

Aranyos-völgy Aranyosvőügy (sz, gy, e) A hegyen található, időszakosan folyó patakka.

Bábonyi út ~ (U, 8) – Dűlőút.

Banksűrű ~ (S, sz).

*Bányas Albert – (1884:~ (t).

*Belül-a-Sövényen – 1865: *belül a Sövényen* (P: 69).

*Berek hát – 1865: ~ (P: 410).

*Berek mocsara – 1865: *Berek motsára* (P: 410).

Bikarét ~ (S, r, 59) – Bogyoszló és Dudás lapos között.

Bikkés (sz, 28) – Régi helynév lehet, mert a névben szereplő „bikk”, „bükk”, amelynek jelentése ’sima, hamuszín törzsű, tojásdad levelű, makktermésű, erdei fa’, amelynek a környéken nyoma sincs. A Vásártértől északra, a Közös legelő és a Legelő utca között található. A Legelő utca meghosszabbításánál, az úttól jobbra volt a hajdani mtsz istálló, a bikaistálló. Ezeket 1990 után, az mtsz felbomlását követően, lebontották. Az utóbbi években a terület egy részét belterületté nyilvánították, és számos lakóházat építettek a helybeliek.

*Bitos ~ (S, sz, 143).

Bódi-tag ~ *Bóudi-tag* (S, sz, 15) –Nevét volt tulajdonosáról, Tóth Bódiról (Boldizsár) kapta, valamint a „tag” ’tagosított földterület nagyobb darabja, tanya körüli birtokrész’ köznévi összekapcsolásával. A Halmi út bal oldalán, a Horgas mellett található ez a szántóföld. Egy ideig a Halmi Állami Gazdaság műveltette. Jelenleg a volt tulajdonos örökösei pereskednek a tulajdonjog visszaszerzéséért.

***Bogyoszló** ~ (S, I, 88) – 1772, 1775: ~ (e,sz) – 1865: *Bogyoszló, bogyoszló* (e, P:68) – 1894, 1909: – (t) – 1887, 1931: ~ (t) – 1936: *Bogyoszló* (SzamSz.1:99) – (Szláv személynév).

? ***Borzlyuk** – 1772, 1775: *Borzjuk* (e, Szabó: Ugocsa: 533) – 1865:~ (hajdan borzok tanyája, most (!) szép urasági kaszáló, P:68) – Napjainkban (sz, 99) a kisterebesi (Drăgușeni) belterület szomszédságában, részben az adorjáni és sárközi határ közelében található szántó neve. Nevét a borz főnévből és a lyuk szavakból nyerte. Hajdanában ezen a helyen sok lehetett a borz – mondják az idősebb helybeliek. Vö.: Burszuk, Burzuk.

Boszorkány domb *Boszörkánydomb* – 1780: *Boszorkány Dombja* (Sz) – 1865: *Boszorkány domb, Boszorkánydomb* (e helyen – több boszorkányok égettétvén meg, emlékére a helyiség fel halmoztatott, P: 68) – Két-három méter magasságú, valószínűleg mesterseges domb a Pástligeten.

Boszorkány dombja (sz, 21) – Jelenleg a Csemete-kert északi részén található ez a dűlő. Tőle északra találjuk a Bódi-tagot (15), keletre a Horgast (23), délre a Gosztátét (29), nyugatra a Halmi mezőt (22). Nevének eredete ismeretlen.

Brukner-tag *Bruknèr tag* ~ rom. Brucner (sz, k, 83) – Nagy kiterjedésű szántóföld és kaszáló. Nevét hajdani tulajdonosáról kapta, akinek a birtokát a tagosítás (1866) után felosztották, majd az első világháborút követően, a földreform következményeként kiosztották az egriek, drăgușeni-ek és túrterebesiek között. Északra található a Túr, keletre az egri legelő, délen az egri határ (valamikor megyehatár Ugocsa és Szatmár vármegyék között), míg nyugatra a mikolai határ.

Burszuk *Bürszuk* (sz, 99) – Vö.: Burszuk.

Bükkös Bikkes (Fr, sz, 28) – A Vásártér utca mellett található terület, amelynek a déli része belterület lett, a Legelő utca, a Közös legelő és a Ponkosdomb között. – Vö.: Bikkes.

Czumbil-tanya *Cumbil-tanya* (sz,k, 70) – Az egriek legelőjétől keletre, a Túr töltéstől délre található tanya neve. Nevét a tulajdonosáról kapta.

Császár-tag Császártag (sz, 32) – Az Éger (91) és a Csikeliget (32) között elterülő szántóföld neve. A Császár család birtoka volt a második világháború előtt. Nevét a helybeli Császár családról, tulajdonosáról kaphatta.

***Cselle** – 1604: *Czelle nevű malom* [‘csellye-csille-csillye-malom’ EtSz.I.1055, Oklsz. 129, TEtSz.1: 528] – 1772: *Cselle malom* – 1775: *Cselle* (Szabó: Ugocsa: 533) – Vö.: Cselle malom.

***Cselle-malom** – 1604: *Czelle nevű malom* –1772: – (Szabó: Ugocsa: 533) – Vö.: Cselle.

Csetete-kert Csetete-kert (gy, cs, sz, 23) – Az utóbbi évtizedekben komoly nézeteltérés, sőt pereskedés folyt a csaknem 110 ha, jó minőségű szántóföld tulajdonviszonya fölött, a helybeli tulajdonosok és az Állami Kísérleti Állomássá fejlődött Csetete-kert vezetősége között. Az mtsz megalakulása után a Halmi Állami Gazdaság (rom. IAS) bekebelezte, majd a szatmárhegyi székhelyű Kísérleti Állomásnak átadta az említett területet. A ’90-es változások után az örökösök egy részét kártalanították, részvényesekké nyilvánították, de a többség azóta is pereskedik, mert nem kapta meg sem a részesedést, sem a földet.

A Csetete-kert vezetősége, állami segítséggel, valóban milliókat ruházott be, amíg kialakított egy kísérleti állomás támasztotta követelményeket és feltételeket (pl. öntözőcsatorna rendszere, kutak, úthálózat, a parcellák között csatornák és víztározók, telepített gyümölcsfák, irodahelyiség, géppark, istállók stb.)

Napjainkra már a földterület nagy része visszakerült a magántulajdonba, s mindenki műveli a saját parcelláit. Csupán az épületek, raktárak, géppark és istállók állnak kihasználatlanul, amíg az önkormányzat nem dönt további rendeltetésükről.

A Csetete-kert név az épületek mellett elterülő megművelt földterületre vonatkozik.

Cseprente ~ (S, Á, sz) – A kisalusi kertek és a közlegelő között. Vö.: Lanka.

***Csere** ~ (S, sz) – 1865: ~ (erdő, P:68) –1936 – (SzamSz. 1: 143) – A Túr északi oldalán, a Bogyoszló mellett.

**Csere-alatti-malom-út* – 1865: *Csere alatti Malom út* (P:68).

*Csere-dűlő – 1894: ~ (sz,tkv), – 1913: – (sz, tkv).

*Csere-lapos ~ (S, Mf, 66) – A Túr holt ága, a Dudás lapos vette körül patkó alakban.

*Csere-legelő ~ (S, I, 87).

*Csereerdő ~ 1780: – (Sz).

*Csereszél ~ (S, sz) – 1780: – (Sz).

Csigi sűrűje ~ (Ds, e) – A Vészoldal és a Turci-patak partján.

Csike-liget – (S, sz, r, 32) – 1865: *Csike-Liget* (P:68) – A Paptagon (37) túl, a Hegy felé elterülő dűlő neve, amelynek előtagja a mai beszélő számára nem jelent semmit, valamint a „liget” ’kisebb ritkás erdő’ köznévi. A Kis-mezőtől a Turci-patakig terjedő, jó búzatermő talajáról ismeretes a terület.

Csikos-kút Csikos-kút (K, 13) – Ma már nem létezik. – Vö.: Csikos kútja.

Csikos kútja Csikos kutya (K, 13) – A Csikosláb nevű szántóterületen. Ma már nem létező. Vö.: Csikos-kút.

Csikosláb (sz) – A Vészoldal és a Szomorka között.

Csikos-tanya Csikos-tanya (sz, 12) – A Halmi felé vezető országút jobb oldalán volt található a Csikos nevezetű család tanyája. Felszámolták a tanyát, mivel a család Halmiba költözött. Jelenleg a Csikos család utódai birtokolják, és művelik a jó minőségű szántóföldet. A helynév a „Csikos” családnév és „tanya” köznévből áll.

Csikos útja Csikos uttya (U, 14) – A Csikos tanyához vezető földes út neve, amely az országúttól kezdődött, és tartott a tanyán túlig.

Csira tó Csira-tóu (Tó) – A Túr elhagyott kanyarulata a jobb partján, a Kisfalusi kertek alatt, a Forrás mellett.

*Csoma-domb ~ (D, 98).

*Csőri szurdoka – 1679: *Csőri szurdoka* (Szabó: Ugocsa: 533).

Danacsikai-tag ~ (S, sz) – A Lázégerrel és Kislázzal határos. Jelenleg még él Danacsikai család Túrterebesén. Ám a Danacsikai lányok kitelepedtek Magyarországra.

*Darabant-szállás *Darabant szállás, Darabánt szállás* (P: 410).

*Debreceni-pince - 1865: ~ (amelyről az a hagyomány forog a nép száján, hogy itt valaha a debrecenieknek nagyszerű pincéjük volt, P:68).

Diófaláb *Dijóufaláb* (sz, 10') - Északra a Ponkos-domb (9) és Turc-dűlő (3), délen az Egli-tag, míg nyugaton a Halmiba vezető országút határolja. Nevét az ott található diófákról (4 db.) kaphatta. A diófák már rég nem találhatók e dűlő közepében.

Dobra-hát - Vö.: Dobrihát.

*Dobré-hát - 1864: ~ (P: 410) - Vö.: Dobrihát.

Dobrihát (Fr, sz, 103) - 1865: *Dobra hát, Dobrehát, Dobréhát* (P) - 1931 ~ (t) - Dobrinháltanya. - Kisterebes (r. Drăgușeni) megalakulása után (1924) ezt a határrészt az újonnan letelepülők kapták meg a község legtávolabbi részén, a Szatmárnémeti Nagybányával összekötő országúthoz közel. Valamikor a túrterebesiek tulajdonát képezte. Régi, szláv eredetű helynév, amelyben a „dobre” ’jó minőségű föld’ jelentésben, és a „hát” köznév hozzáadásával jött létre. Néhány lakóház még van a térségben. Egy időben Brukner-tagnak is nevezték.

Dobrihát-tanya ~ (S, sz,+É, 154) - 1884: ~ (t) - Vö.: Dobrinhát.

*Dobrinhát ~ (S, sz, 154) - 1604: *Dobrinhat* (rét, Szabó: Ugocsa: 532) - Vö: 1907: *Dobrinhát tanya* (Szvm) - Vö.: Dobrihát.

Dolláros-liget *Dölláros-liget* (sz, k, 41') - A Ligetből (41) leszakított földterület, amelyet az Amerikába kivándoroltak segítségével, dolláron visszavásárolt földterületet neveztek el így. A Liget egy része, amely határos Bábonnyal, valamikor Halmi község határához tartozott. A kivándorlást követően sokan dollárt küldtek haza, és a családtagok földet vásároltak itt, és a dűlő neve *Dolláros-liget* lett.

Donát-kápolna *Dóuná-kápolna* (É, 40) - A Kis-hegy (41) tetején felépült kápolna neve, ahol évente megünneplik a Donát-ünnepet, augusztus hetediké környéki vasárnapon. A latin Donatus-

ból 'Istentől ajándékozott' származó Donát a szőlő védőszentje. A kápolna bejáratánál és környéken összegyűlt nagyszámú helybeli lakos részt vesz a papok által celebrált ünnepi misén, majd vendégül látja a rokonokat és ismerősöket.

Doroha-rét (S, sz) - A Doroha család rétje, amely a Túr partján fekszik a Hídgyakra (60) szomszédságában.

Drótos (Vf, 51) - A Túr folyó egyik jobboldali holtága, amely a töltésen kívülre került, és így tóvá vált. Két nagyobb kanyarulat maradt, ahol a közelben legelő állatokat megittatták délben azon a helyen, ahol a part enyhe lejtésű. A helybeliek nem tudtak felvilágosítást adni, hogy miért nevezik így. Volt olyan vélemény: rozsdás drótot dobáltak bele, hogy nehezítsék a halászok dolgát. A helybeliek és mások is szoktak itt halászni.

Dudás-kert - 1865: ~ (Dudás nevű tulajdonosától, (P:68) - Vö.: Dudás-tanya.

Dudás-laposa ~ (S, Mf, 51) - A Túr holt ága, Bogyoszló és a Csere lapos között.

Dudás-tanya (Ta, 81) - A Kavicsos, Feketevíz-híd és a Farkascsere között elterülő Dudás család tanyája, amely Kisterebes (Drăgușeni) előtt balra, az országúttól néhány száz méterre található. Mára már teljesen felszámolták, csak szántóföld van a helyén. - Vö.: Dudás-kert.

Éger Égér (sz, k, 91) - Mocsaras, vizenyős, lapályos terület az adorjáni határ közelében. Nagyrészt kaszáló, de a kanális (levezető árok) kiásása után egy részét szántóföldre alakították. Valószínű, valamikor ezen a részen sok volt az égerfa, és innen kaphatta nevét is. Ma már sík terület és nem találunk itt égerfákat.

Bura László, *Szatmár megye helynevei* című könyvében, II. 325. l. említést tesz az „**Éger/Éiger (sz,16) - A Kismező mellett a halmi határig elterülő kiterjedt terület.*”ről.

Égeralja - 1865: *Egerallya, Eger allja* (P: 68) - Vö.: Égerhát, Hátéger.

Éger-dűlő - 1894: ~ (sz, tkv), 1913- (sz, tkv).

Égerhát ~ *Egerhát* - 1865: *Egerhát, Égerhat* (P: 68) - Vö.: Hataréger.

Éger-bíd Égèr - bíd (H, 61).

Éger-láp Égèr-láp (Mo, 141) - A Láz-éger területén, elválasztja Túrterebest a szomszédos Adorján falutól.

Egli-tag ~ (S, sz, 20) - A Halmiba vezető országúttól jobbra található dülő neve. Északon a Diófa-láb (10°) található, keletre a Rekettye-hát (17) és délen a Körtefa-láb (26) határolják. Nevét a hajdani tulajdonosáról kapta. Ma már nem él ilyen nevű család Túrterebesben.

Égresi-árok Égresi-árok (á, 87) - A Láz-éger (74) közepén húzódó árok neve, amely nyaranta kiszárad.

Egyházerdeje Etyházèrdeje (e, sz) - A Turci-patak mellett, a Kisvölgy és a Közdomb szomszédságában.

Egyház sűrűje Etyház sűrűje (Ds, e) - A Vészoldal, Közdomb és a Nagyérce határa között.

Faiskola - 1894: - (cs, tkv).

Fárasztó Fárasztóu (Ds, gy, sző).

**Farkas-bérce-nevű-szőlőhegy* - 1621: *Farkas bercze nevű szőlőhegy* (Szabó: Ugocsa: 533).

Farkas csere (sz, 82) - A Feketevíz (86) és a Hosszúláz (73) között, a Dudás-tanyától (81) délre található szántó neve. A helynév eredete ismeretlen.

**Farkas-csere-kis-láz* - 1865: *Farkas Csere kis láz* (P:68).

Feketebereg ~ (S, bo, sz) - 1499: *Fekethebereg* (silva, Szabó: Ugocsa: 532) - Vö.: Feketeberek.

Feketeberek (S, bo, sz) - 1499 - Vö.: Feketebereg.

Fekete-éger Fekete-égèr (Fo, 86) - A község harmadik folyóvize a Túr és Turci-patak mellett. Sárköz felől ered, és a Túr folyóba torkollik. Nevét vízének színéről kaphatta - mondják a helybeliek. A régi térképeket alaposabban megnézve azt tapasztalhatjuk, hogy valamikor ez a meder a Szamos folyó medre lehetett, amely, a Pannon-medence süllyedése révén, elhagyta medrét, és a mait foglalta el. A szakemberek azt feltételezik, hogy a Túr vette át az elhagyott Szamos-medret és torkollik a Tiszába. - Vö.: Feketevíz.

*Feketevíz ~ (P, 109) - 1775: *Fekete víz* (Szabó: Ugocsa: 533) - 1865: *fekete víz*; láp, (P, 410) - 1887, 1931: (t) - A községen átfolyó, nyáron többnyire kiszáradt kis patak; nevét a patak vizének színéről kapta. - Vö.: Fekete-éger.

Feketevíz-híd Feketevisz-híd (H, 85) - A Feketevíz (86) nevű patak felett, s a mellette lévő árok felett átívelő híd neve, amelyen át juthatuk be vagy ki a faluból. Ezen a hídon halad át a DN.1C országút is. - Vö.: Feketevíz hídja.

Feketevíz hídja Feketevisz biggya (H, 85) - Vö.: Feketevíz híd.

*Fekete-víz-köze - (120) - 1894, 1909, 1931: ~ (t) - Vö.: Két-víz-köz.

*Fekszik szőlő - 1604: *Fekzik zeöleö* (Szabó: Ugocsa: 532).

Felmező Félmező (S, sz) - 1604: *Felmező, Felmezeő* (nyomás, territórium, (Szabó: Ugocsa: 533) - 1802: *Felső mező* (Sz) - 1865: ~ (P:68) - Vö.: Felső mező. - A Gépparkot elhagyva, a Ligetre vezető út jobb oldalán a Kismező (24) alatt elterülő szántóföld és kaszáló neve.

Felső-erdő Felső-érdő (S, e) - 1772, 1775: *Felsőerdő* (Szabó: Ugocsa: 533).

Felső-malom Felső-malom (É, 68) - A Fluderen felül mintegy 200 méterrel, a Szenes rét mellett.

Felső-mező Felsőü-mezőü (sz, k, 34) - 1802: ~ (Szir.2: 99) - 1865: *felső mező* (P) - 1894: ~ (sz, tkv). - Vö.: Felmező.

*Felsőmező-dűlő - 1913:~ (sz, tkv).

Felső-rosztoka Felsőü-rosztoka (hr. 70') - A helybeliek nem ismerik. Átkelőhely lehetett a Túron Adorjánba (és delelő) a Filefoka tájékán.

File foka Filefoka (r, k, bo, 76) - Tipikus antropomorf név, vagyis a nevet a terület alakjáról, testrészhez hasonló voltáról kapta. A Túr mellett, a sárközi határ szomszédságában, egy fülhöz hasonló földterület, amelyet részben kaszáltak, de találunk itt bozótos területet is. Az összetett szó két részből áll: egyrészt a füle népiesen *file* köznévi és a *foka* 'szárazföld tengerbe nyúló kiszögellése' jelentéssel.

Fluder Fludèr - A Túr egy szakasza, amelyet a német *Fluder* 'csurgó' jelentésű szóból lehet származtatni. Előtte itt gát lehetett.

Fodó-tag - (S, sz) - A tulajdonosa nevééről. A Csike-liget (32) és a Pap-tagja (37) melletti terület.

Forrás Fóurás (S, sz) - A Túr balpartján, a Kállai-rét (71) és a Kaptaláb (69) közötti terület, amelyen régebben nagy területen termesztettek földiepret.

Forráspart Fóráspart (S, bo, sz) - A Túr balpartján, a folyása irányában a Kis-fekete-vízig elterülő terület.

Fráj-láb ~ (sz, 78) - A Túrterebesi hegyre vezető út balpartján, a Kishegy szomszédságában található. Az elnevezés a mezőőr Frei családnevét őrzi.

Frenkel Frenkèl (S, sz, 93) - A Szilas, az egri határ és a Kis-erdő közötti terület. Nevét hajdani tulajdonosáról kapta, akinek földjét felosztották a drăguşeni-ek között. Északon a drăguşeni-i legelőt találjuk, keleten a Szilast, délen az egri határt, míg nyugaton a Kis-alsó-erdőt (94).

Glajbi Glàjbi (Tó, 7) - Talajvíz táplálta természetes gödör: tó a Vásártér utca szomszédságában. A Vásártérrel (9) szemben, a Legelő utcától délre, a Sovábfalusi kertek alatt elterülő tó neve, amelyet talajvíz táplál. A Vásártérrel szemben lévő oldalon akácfákat találunk, ami emeli a tó természeti szépségét. Régebben kenderáztatásra is alkalmas volt. A környéken lakók libákat tartanak. A név eredetéről nem tudunk semmit. Talán egy német vagy sváb családról kaphatta a Glajbi, Glajbli vagy Glajmi nevet.

Glajbli Glàjbli (Tó, 7) - Vö.: Glajmi

Glajmi Glàjmi (Tó, 7) - Vö.: Glajbli

Gosztáté ~ (S,sz) - A határnak az a része, amelyet a Halmi Állami Gazdaság használt. < rom. gostat [betűszó = *gospodărie agricolă de stat* 'állami gazdaság'].

Gróf-tag ~ (82) 1884: ~ (t) - Vö.: Gróf-tanya, Úrvölgy.

Gróf-tanya - 1884: ~ (t) - Vö.: Gróf-tag.

Grószé Gróuszé (k,sz, 43) - Ahogy a Körömszedőt (42) elhagyjuk, és befordulunk a falu felé, az út mindkét oldalán lévő

kaszáló, legelő és szántóföld neve a Grószé, aki a hajdani tulajdonos.

Grósz-laposa Gróusz laposa (s,sz, 113) – Vö.: Grósz-tag.

Grósz-tag Gróusztag (k, sz, 43) – A Szomorka (35') és a Sebesvészi legelő (52) között. A tulajdonosa (Gros) családnevéről. – Vö.: A Grószé.

**Grün Ábi ligetje Grün-Ábi ligettye* (S, sz) – A Kollát és a Turci-patak között, egy árok választja el a Ligettől; tulajdonosa, Grün Ábel nevét őrzi.

*Gyüre-rét – 1865: *Gyürerét* (P: 68).

Halmi mező Hálmi-mezőü (sz, 22) – A Pástliget (46) mellett található, a halmi határ mentén. Tulajdonképpen Halmihoz tartozik, de a helybeliek sokat emlegetik. Keletre van a Boszorkány dombja (21) és a Gosztáté (29), míg délre találjuk a Pástligetet (33).

Halmi út Hálmi út (Ú, 31).

*Halmi-útfélen – 1604: *Halmi ut felen* nevű teritórium (Szabó: Ugocsa: 532).

**Halmi-út-hosszában* – 1679: *Halmi ut hosszaban* (Szabó: Ugocsa: 532).

**Halmi-felől-való-forduló* – 1780: *Halmi-felöl-való-forduló* (Szabó: Ugocsa: 532).

**Hársáztató-gödör Hársáztató gödör* (G).

**Hársáztató-híd Hársáztató híd* (H).

*Határ éger – 1780: *Határéger*, 1865: *Határ Eger, Hatareger* (P: 68) – Vö.: Égerallya, Égerhát.

*Határkőhíd ~ (H, 156) – A Szatmárnémeti-Nagybánya felőli országúton levő kőhíd, a falu déli határa volt (ma Drăguşeni faluhoz tartozik).

*Hegy-alatt – 1804: *Hegy alatt*, 1865: *Hegy alatt*.- Vö.: Hegyalja.

*Hegyalja Hegyája (S, sz) – A Nagyhegyre vívő országúttól a hegy alatt menő útig.- Vö.: Hegy alatt, Nagyhegyalja.

*Hegyalja-boncsok – 1865: ~ *(a hegyek allyán honcsokos kaszálókat képező térség, P:68).

Hegyesi út - (Ú, 48) - Túrterebest és a Túrterebes Szőlő-hegyet összekötő köves út neve, amely a Turci-patak töltésétől kezdődik, elhalad a Kishegy mellett, elágazik a falu felé, majd tart a Keresztig (?), és onnan Kisgérce felé.

Hegyi út (Ú, 48) - Vö.: Hegyesi út.

Hessenstein-tanya (sz, k) - 1884 - (t) - A Perényi családdal rokonságba kerülő grófi családnak voltak - a 19. század második felében - Kisterebes határában hatalmas birtokrészei, s valószínű gazdasági épületei, tanyája is. A helynév a hajdani tulajdonosra emlékeztet. Jelenleg nagyobbik része a drăgușeni-i lakosok tulajdonában van, de még vannak túrterebesi gazdáknak is birtokrészei. A helynév ismeretlen a helybeliek számára.

*Hét-ökrű-fa - 1775: *Hét ökrű fa* (Sz.).

*Híd-alatti-mező - 1865: *Híd alatti Mező* (P:68).

Hidali-mező Hidali-mezőü (sz, k, 61) - A Túr bal partján elterülő szántóföld neve, amely közel van a Túr hídjához. Eredetileg *Híd alatti mező* lehetett, amelyből hangkieséssel keletkezett a jelenlegi név. A szomszédságban található a Hídigyakra (60) nevű határrész.

*Híd-alja-mező - 1679, 1690: *Híd alja mező* (Szabó: Ugocsa: 532) - Vö.: Alsó mező, Híd alja mező, Híd elj mező.

Híd-elj-mező - 1604: *Híd elj mezo* (nyomás, territórium, Szabó: Ugocsa: 532) - Vö.: Alsó mező, Híd alja mező.

Hídigyakra Higgyakra (Hág,k, sz, 60) - Valamikor árterület volt a Túr bal partján, a Doroha rét mellett. A Hidali mezőtől (60) nem messze, a Túr bal partján kialakított kaszáló és szántóföld neve. A helynév összetett szó, amelynek előtagja a híd közszó, valamint a gyakra~gyakor 'sűrű' jelentésű szóból ered. A helynév talán arra is utalhat, hogy ezen a részen a Túron át számos hidat építettek.

*Hódos ~(Cs) - 1954-ben ásott csatorna. De minden bizonynyal nagyon régi elnevezés, valószínű, hogy vizenyős, lapályos terület lehetett, amely kiváló életteret biztosított a hódoknak. - 1337: *Hódos* (Folyó, Szabó: Ugocsa: 118).

*Hódos út (Ú, 110) - A Hódos-tanya felé vezető út.

*Hódos-tanya ~ (Ta, 129) – 1894, 1909: ~ (t) – 1907: *Hódostanya* (Szvm.) – 1931: ~ (t).

*Hódos-vize – 1604: *Hodos vize, Hodos-ban rét* – Vö.: Kis hódos, Nagy hódos.

*Homokos-gödör – *Homokos Gődör* (ebben építkezéshez szükségelt homok található, P).

*Honcsock ~ (sz,r) – 1796: *Huntsog* – 1865: *Honcsock* (P:69) – A Pusztahegyi út jobb és bal oldalán, a pusztahegyi iskoláig. – Vö.: Honcsok-tanya.

Hontcsok-tanya ~ (Ta) – 1907: *Hontcsoktanya* (Szvm.) – Vö.: Honcsok.

Horgas Hòrgas (sz, 16) – Nagyon régi helynév. A terület a nevét alakjáról kaphatta. Horog alakú lehetett. A feljegyzésekből az alábbiakat olvashattuk a helynévre vonatkozóan: „1679: *Horgas út Atalyában, Horgas utja, Horgas mező, Horgas hegy, Kis borgas*”. Az 1884-es térképen valóban látható egy horog alakú lapályos rész, amely a mai Csemete-kert (23) közepéből kiinduló és az országúton átívelő és a Ponkos-dombig elnyúló határrész. A helybeliek azt mondják, hogy Horgasnak nevezik az országút mindkét oldalán lévő terület egy részét. Ha a Csemete-kert még sokáig fog működni, a Horgas név lassan elfelejtődik.

Horgas-hegy – 1679: ~ (Szabó: Ugocsa: 532).

**Horgas-lapos Hòrgas lapos* (hr) – A Bábonyi hegytől, a Hodostól jön és a Csikos-tanyán körbefogja a Ponkos-dombot, a falu végéig, a Bikkesig.

*Horgas-mező – 1780: ~ (Sz) – Vö.: Horgas tája.

*Horgas tája – 1780: ~ (Sz) – Vö.: Horgas-mező.

**Horgas út Hòrgas út* (Ú, 57) – 1780: *Horgas uttya* (Szabó: Ugocsa: 532).

**Horgas-út-átaljában* – 1679: *Horgas út atalyaban* (Szabó: Ugocsa: 532).

Holt Túr Hòuttúr (Hág, 60) – Amint már előzőleg is szó esett a Túr medrének szabályozásáról, e helynév is a mederrendezés eredményeként jött létre. 1942-ben a Túr medrének

szabályozása következtében a folyónak egy szakaszát a Felszeg (47) és az új Töltés (74) közötti részén a Túr hídja utáni zsilipig kiegyenesítik, és a vizet az elkészült Töltés közé terelik. Az elszakított Túr medre egy holt ággá változott, amely esőzések alkalmával megtelik vízzel. Különben a partokat idővel ellepte a sás, nád és egyéb vízínövény, s folyamatosan eliszaposodik. Szárazság idején a víz a mélyebb helyekre húzódik vissza.

*Holt-Túrköz - 1865: *Hót Turköz* (P: 69).

*Hosszúláb ~ (S, sz, 152) - A Sáréger és Lázéger között.

Hosszúláz ~ (S, sz, r, 133) - Vö.: Nagyláz.

*Hosszúóz - 1464: *Hozzeus*, terra; 1479: *Hozzyeoz*, *Hoszszu vesz* másként *Terebesi liget*; 1751: *Hosszú Ósz* (Szabó: Ugocsa: 532) - Mind Túrterebes, mind Bábony határában említik. - Vö.:Liget.

Hullámtér Hullámtér (S, p, 86) - A két töltés között a Túr folyó mindkét partját övező homokos terület.

*Jakab-láz ~ (sz, 10) - 1865: *Jakab Láz*, *Jakab láz* (egy Jakab nevű ember fogván fel irtás végett, s nevét megörökíté, P:68) - 1894, 1909, 1931: ~ (t) - A Gáspár sikátortól Rekettyehát, Kismező és Éger között. - Vö.: Rekettyehát laposa.

Jakab-láz-híd (H, 10⁹) -Vö.: Jakab láz hídja.

Jakab-láz-hídja (sz, 10⁹) - A Jakab-láz nevű határrész közepén található hídról van szó, de az elnevezés a körülötte található szántóföldet nevezi meg ez által.

**Jankó-kertje-alatt Jankó kertye alatt* (S, pu) - A Túr-part Felszeg felőli részének neve. - Luusztató.

*Jégverem-alatt - 1690, 1780, 1802: *Jeghverem alat* (Szabó: Ugocsa: 532).

*Jogos ~ (S, l, 12) - Vö.: Brukner-tag, Jogos legelő.

*Jogos-legelő (S, l, 12) - A mezőgazdasági társulás juhlegelője.- Vö.: Brukner-tag, Jogos.

Jogos-liget (sz, k, 1⁹) - A Liget egy része, amelyet kiosztottak azoknak, akik a földreform következtében jogosultak voltak. Neve is innen származik.

Kakas-remete (Do, 27) - * 1865: ~ (erdőség közepén önálló hegy, melyen szőlő - alacsony volta miatt - nem termesztethő,

P:68) – A Kis-hegytől (41) északra található dombot és környékét hívják így. A 154 méter magas dombot valamikor nagy fák borították, a környező földeket pedig sűrű, bozotos erdő szinte átjárhatatlanná tette. Sok volt a fácán a környéken. A névadásban szerepe volt a fácánkakasnak és a remetei hangulatnak. Napjainkra már eltűnt az erdő, s a hajdani erdőt kiirtották és egy részét jó ideje művelik. – Vö.: Kokas-remete.

Kaptaláb (sz, 69) – A Forrással (65) szemben az országút bal oldalán elterülő szántóföld neve, amelyet tulajdonosáról, a Kapta család ragadványnevééről neveznek így. Ma már nem él ilyen nevű család a településen.

Kállai-rét Kállaji rét (sz, 71) – A Túr bal partján elterülő szántóföld neve, az Agyagos (75) és a Forrás (65) között. Napjainkban már jó termőfölddé vált a hajdani rét. Nevét a Kállai családról kapta. Ilyen nevű család ma már nem él Túrterebesben.

***Kalmár-rét** – 1865: ~ (P: 68).

Kápolna Kápólna (É, 40) – A Kishegy (41) tetején felépült kápolna neve, ahol évente megünneplik Dónátot, augusztus 7. környéki vasárnapon. A latin *Donatus*ból, 'Istentől ajándékozott', származó Donát, a szőlő védőszentje. A Kápolnánál és környékén összegyűlt nagyszámú helybeli lakos részt vesz az ünnepi misén, majd vendégül látja a rokonokat és ismerősöket.

***Karajos** – 1865: ~ (P: 410).

***Karalyos-laposa** – 1865: *Karalyos lapossa* (P: 410).

***Kátyós-hát** – 1865: ~ (P: 410) – Vö.: Kátyús hát. Kátyós-hát nevű helynév van a szomszédos településen, Egriben is. Vö.: *Fövenykátyó, ...Kátyóshát* címszavak alatt [in] Kiss Kálmán, *Egri, Nagyvárad, 2004, 154–158.*

Kavicsos Kavicsos (Tó, 67) – A Szamos régi medréből kibányászott kavics helyén feljött a talajvíz, és lassan egy tóvá változott a kavicsbánya. Valamikor a terület a túrterebesi gazdák tulajdonában volt. A Kavicsos nem csak a mai tó neve, hanem a környéken található szántóföldeké is.

A felmelegedés időszakában (kb. 20 ezer évvel ezelőtt) a Kárpátok hó- és jégtakarója megolvadt, s ennek nyomán a lezúduló vizek rengeteg törmeléket sodorva, utat nyitottak maguknak az Alföld felé. Ebben az időszakban alakultak ki a Túr és a többi patak, valamint a Szamos és a Tisza is. A kéregmozgások következtében a szatmári síkság északi része lassan elkezdett süllyedni, s emiatt a Szamos is észak felé kényszerült kitérni, és más irányt felvenni. A Szamosnak elsüllyedt, régi elhagyott medrei sok helyen ma is nyomon követhetők. Egy ilyen elhagyott meder van Színérváralja-Sárköz-Halmi irányában. Ezen a helyen van a *Kavicsos* (67) is. Valaha a Szamos itt vastag kavicsréteget rakott le, nagy hordalékkúpot hozva létre. Ezeknek az elsüllyedt medreknek kavicsanyaga lényegesen dúrvaabb, mint a környező területeké, ahová főleg az áradások finom, iszapos hordaléka került. Még egy nagyon érdekes dologra hívnám fel a szakemberek figyelmét: ezek az elsüllyedt folyóvölgyek a hordalékkúp kavicsanyagán át ma is kapcsolatban vannak a Szamossal. A hordalékkúp fejenél a dúrva üledékeken keresztül tekintélyes vízmennyiség áramlik az alsó szintekbe, s így valósággal föld alatti folyók képződnek. A nagyobb kapacitású ivóvíz vagy öntözőkutak fúrásánál, ezekre az elsüllyedt ősi főmedrekre ajánlatos fokozottabb figyelmet fordítani.* (Csűrös István)

Kavicsos-gödör Kavicsogödör (Tó, 67) - Vö.: Kavicsos.

*Kenderföld - 1894: ~ (sz, tkv).

*Kert-alatt - 1780: ~ (Szabó: Ugocsa: 532) -Vö.: Kert alja.

*Kert alja - 1865: ~ (P: 68) - Vö.: Kert-alatt. - Az Egli-tag és Gáspár sikátor, valamint a Feigi-Endrész sikátor között.

*Kertész kertje - 1865: ~ (P, 410).

*Kerülő-báz ~ (É, 147) - 1894, 1909, 1931:~ (t).

Kétkanális-köz (sz, 36) - A Lenés-réttől (44) északra két kanális között elterülő földterület neve. Az elnevezés elég újkeletű, mert a kanálisok sem régiiek, az mtsz használta a 90-es évekig, majd a társulás, és művelte. Tulajdonosai a termés egyharmadát kapják.

*Két-rét-köze - 1865: ~ (A Sárközujlaki s Szatmári út elágazása közt, P: 68.)

Két-víz-köz *Kétviszköz* (sz, 79) - A Feketevíz (86) patak és egy vele párhuzamos árok közötti földterület neve.

Kis-alsó-erdő *Kis-alsó-erdőü* (sz, 94') - Az Alsó-erdő (94) egyik kisebb része, amely az Egri legelővel határos. Ma Drăgușeni (Hódostanya, Kisterebes) falu egyik határrésze.

Kisasszony-tag (sz, 78) - A településtől távol, a nyíresi határ szélén, a Türtől északra található. Nevének eredetéről a helybeliek csak annyit tudnak, hogy valamelyik elszegényedett család birtoka volt, akik Kőkényesden laktak.

*Kisasszonyvölgy *Kisasszonyvőügy* (Vö, 85) - Ma már nem ismert elnevezés.

*Kis bikes ~ (S, e, 54) - Vö.: Kis bükkös.

*Kis-bükkös - 1679: *Kis Bikes*, 1780: *Kis Bikes* (Szabó: Ugo-csa: 532) - 1865: *Kis Bikes*, *Kis B-kes* (P:68) - A Bikkes legelő felőli része. - Vö.: Kis bikkes.

Kishegy (H, 41) - A Hegyesi út (48) bal oldalán kiemelkedő domb neve, amelynek magassága eléri a 186 métert. Tulajdonképpen egy kettős halom, amelyet vulkanikus kőzetek alkotnak. A második dombocska magassága 178 méter. Nevét méretéről kapta, mivel a közeli Pusztahegy magassága 399 méter. Mindkét domb oldalában kőbánya van.

*Kis-hegy ~ (D, sz, gy, bo) - *Kis heg* (zeöleö) -1865: *Kis hegy* (nevét kicsi volta miatt nyeré, P: 69) - 1887: ~ (t) -1894: ~ (sz, tkv), - 1913: ~ (sz, tkv). - Kőbánya is működik a hegyen.

*Kis-hegy alja - 1604: *Kis-heg-allia* (rét) - 1802: *Hegy alatt* (Sz) - 1865: ~ (P: 68).

*Kis-borgas - 1865: *Kiss börgas* (P: 68).

*Kis-bugat - 1865: ~ (P: 68).

Kiskanális ~ (Cs) - A Kollát akácósától a Turci-patakba viszi a vizet.

*Kis-láp - 1865: ~ (a száraz években szénatermő terület, P:68).

Kis-láz – (sz, 68) – A Hosszú-láztól (73) északkeletre fekvő terület neve. E terület rövidebb és kevesebb, mint a szomszédos Hosszú-láz. Neve is innen ered.

Kis-mező Kis-mezőü (sz, 24) – Az istállók és a géppark után kezdődő szántóföld neve, a Rekettye-hát (17) és a Pap-tag (37) között. A hajdani mezőnek már nyoma sincs.

*Kis-pástliget – 1780: ~ (Szabó: Ugocsa: 532).

*Kishegy ~ (D, sző és kőbánya) – 1604: *Kis heg, zeöleö*, 1865: *Kis hegy* (sz) – 1894, 1909: ~ (t) – Kettős domb.

**Kishegy-alja Kishegy-ájja* (Ds, sz) – A Kis-hegy alatt a Nagy-hegy felé vivő országút baloldalán.- 1604: *Kis heg allia, rét* (Szabó: Ugocsa: 532).

*Kishegyesi kút ~ (K, 79) – Vö.: Kishegy-kút, Reizer kútja.

*Kishegy-kút ~ (K, 79) – Vö.: Kishegyesi-kút, Reizer kútja.

**Kis-borgos Kis hòrgos* (S, sz, 46).

Kis-láz (sz, 68) – A Hosszú-láztól (73) északkeletre fekvő terület neve. E terület rövidebb és kevesebb, mint a szomszédos Hosszú-láz. Neve is innen ered.

Kis-mező Kis-mezőü (sz, 24) – Az istállók és a géppark után kezdődő szántóföld neve, a Rekettye-hát (17) és a Pap-tag (37) között. A hajdani mezőnek már nyoma sincs.

Kis-pallófél (sz, 34") – A Pallófél felső része a Kishegyalja felé. Lásd a Nagy-pallófél szócikket. Nevének eredete ismeretlen.

*Kis-rét – 1884: ~ (t).

**Kissebesvéshi-legelő* ~ (S,l) – A Grósz-tagja alatt a Sebes-vészig, Körömszedőig.

*Kis-sovábhegy (D, sző) – Vö.: Sovábhegy.

*Kis-Túr-köz ~ *Kistúrköze* (Fr, ma cigánytelep) – 1865: *Kis túr köze* (P:68) – 1913: ~ (sz,tkv).

**Kis-völgy Kis-vöügy* (sző, gy, 80) – 1690, 1776, 1802: ~ (Sz), 1865: *Kis völgy* – Szerfelett keskeny voltáról vette nevét, (P:68), 1907: ~ (t) – A Vészoldal és a Közdomb között elterülő időszakos patak völgye.

**Kis-völgy-oldal Kis-völgy-öldál* (Ds, 84).

**Kisvölgyváltó Kisvölgyváltó* (sz) – A Feketéétől Czumbil Endrész szőlőjéig.

Kóka-délfő Kóka délfőü (Vp, 84) – A Sebesvészi legelő (52) déli sarkán, a Töltés és a Túr között déli itatás utáni pihenő helye. A csordást hívják Kóka (Sánta) Józsefnek. A délfő szélén nyári szállást készítenek, és a csordás ott tartózkodik tavasztól őszig a gulyával (fiatal szarvasmarhák és csikók).

**Kokas-remete Kokas-remete Kokasremete* (D, bo, 49) – 1865: ~ (P: 68) – Különálló két kis domb a Kishegy, Szőlőskert és Szomoroka között, sziklás, terméketlen terület. Vö.: Kakas-remete.

**Kollát akácosa Kollát akácosa* (S, e).

*Kollát-erdő – 1865: *Kollát Erdő* (régebben egy terület kiirtván, kolláttal kerített be, P: 69) – Vö.: Korlát.

*Kollát-liget – 1865: *Kollát Liget* (P: 69).

*Konkos-domb – 1865: *Konkos-domb* (a halmi-szatmári útvonalban esik, azt mondják, hogy e helyen egy Konkos nevű ember megöletvén – annak emlékére Konkos domb nevet nyert, P:68).

Korlát (sz, 11) – Északon és keleten a Liget (1), míg délen a Nádas (19) határolják. Nevének eredete ismeretlen. Valószínű, hogy átjáró lehetett a környéken a Turci-patakon keresztül. Nevét is innen kaphatta.

*Korlát Kollát (S, sz, r, 20) – 1865: ~ (P: 69) – A Liget, Kétkanális köz és az Éger között. – Vö.: Kollát-erdő.

*Kornihát – 1604: *Kornihat* (S, rét, Sz) – Vö.: Koronhát.

*Korniköze – 1604: *Kornibeözi* (S, rét, Szabó: Ugocsa: 532).

*Kórómege – 1865: ~ (P: 68).

*Korombát ~ (S, sz, 26).

*Koron mögött – 1679: *Korong megett* – 1780: *Korom* (?) *megett* – 1802: *Korom megett* (Szabó: Ugocsa: 532).

*Koronhát ~ (S, r, 26) – Az Égeli-tagtól a bábonyi határig. – Vö.: Kornihát.

*Kósa-tag ~ (S, sz, 24).

Kőbánya Kőübánya (Bá, 41) – A régi helyén az 1950-es évekig működött, egy társulaté volt, magáncég működtette. Mivel

bazaltkő volt ezen a helyen, csak útajításra használták. A kápolna alatti rész nagyon régi lehet. A környék innen hordta a házépítésre a követ. Ide jöttek el járműveikkel az egriek, halmiak, mikolaiak, batizsaiak, sárköziak, sőt még a homokiak és lázáriak is. A legújabb kőbányát Pallóka kezdte meg, de hamarosan abbahagyta. A rendszerváltás után a németországi Beckinger bérelte az önkormányzattól. Valószínű, hogy jó üzletnek bizonyult néhány évig, aztán 2000-tól az önkormányzat tulajdonába került. Csak időszakosan üzemeltetik.

*Kőhid Kűhid (H, 121) – A sebes-vézi legelőnél.

*Köpődék Köpődék (e) – A Váltó felőli erdő, határos a Müllerek szőlőjével.

Körömszedő ~ Körömszedő (U, 42) – A Kishegyen, a Régi kőbánya és Vészoldal szomszédságában található, emelkedőre épült köves út neve. A köves út lekopott, sok igavonó állat körmét koptatva, és emiatt a helybeliek elnevezték az útnak e rövid szakaszát „körömszedő”-nek. * – 1865: *Köröm szedő* (P: 69) – A Kis-hegyre vezető út egy szakasza.

Körömszedő-hegy (D, 70) – 1894, 1909: ~ (t).

*Kőrös-ág-víz ~ (P, 155) – 1884: ~ (t).

*Körtefák – 1865: *Körtefák* (P: 68).

Körtefa-láb (sz, 26) – Északra az Egli-tag (21), keletre a Rekettye-hát (17), míg délen a Kert alja (31) és nyugaton a sovábfalusi kertek határolják. Valamikor ezen a helyen körtefák voltak, de napjainkban már mindet kivágták. Nevét a hajdani körtefákról kaphatta.

*Körtvélyes alja (18) – A Liget telekkönyvi neve.

*Körtvélyes-szeg – 1865: *Körtvélyes szeg* (P: 68) – A túrterebeisi határ a bábonyi határhoz tartozó Körtvélyes szomszédságában.

*Kövicses ~ (G) – A Kavicsos gödör, Sáréger, Feketevíz kanális és Farkascseré között, kavicsos, művelhetetlen terület. – Vö.: Kövicses gödör.

**Kövicses-gödör Kövicses gödör* (G) – 1865: *kövicses gödör* (ebben útra való kavics találtatik, P:68) – Vö.: Kavicsos gödör, Kövicses.

**Köz-domb Köszdomb* (Vö, sz, bo, 81) - 1865: *Köz domb, Közdomb* (a Gércziekkel villongásban lévő határkérdéstől vette nevét, P: 68) - 1894: ~ (sz, tkv), - 1913: - (sz, tkv) - Völgy, időszakosan élő patakka, Túrterebeshegy közelében, Nagygérce felé.

Közös-legelő Közös-legelői (I, 45) - A település legelője, amelyet nyugaton a Pástliget (33), északon a Bikkes (28), keleten a Zsidókert-alatt (46), míg délen a Túr határolják.

**Kupásbükk Kupásbikk* (e).

*Laczkó László - (S, 145) - 1931: ~ (t).

*Laczkó-legelő - (S, I) Említett, pontosan nem körülhatárolt határrész.

La Marina - Csak a drăguşeni-ek használják, mivel Drăguşeni határában található.

*Lanka ~ (sz) - Az 1920-as földosztáskor kiosztott terület. Vö.: <Cseprente>.

*Lapos-mellett - 1780: - (Szabó: Ugocsa: 532).

*Lapason-innen - 1865: ~ (P: 68).

*Lapason-túl - 1865: - (P: 68).

*Lapos-szél - 1780: *Lapos szel* (Szabó: Ugocsa: 532).

*Láz ~ (S, sz, 122).

Lázár kútja Lázár kuttya (Ku, 7) - A Lázár-tanya (6) szélén lévő kút neve.

Lázár-tag (sz, 6') - A Halmiba vivő út jobb oldalán, a Dolláros-liget (41') mellett található szántó. A hajdani tulajdonos család nevééről kaphatta nevét. - Vö.: Lázár-tanya.

Lázár-tanya (sz, k, 6) - A Lázár család tanyája volt. Ma már nincs meg a tanya.

Láz-éger Láz-éigèr (sz, 74) - A „láz” (szláv) ‘erdei tisztás, hegyi rét’ jelentésű és az „éger” ismeretlen eredetű szó összetételéből álló földrajzi név. Napjainkban már nyoma sincs az erdei tisztásnak. A területet művelik, és a Farkascseré (82) és a Hosszú-láz (73) mellett elterülő szántóföldet nevezik így.

*Lázégresi rét ~ (S, r, 142).

Lázi-kút Lázi-kut (ku,66) – A Kavicsostól (67) keletre, a Kis-láz (68) elején, az út mellett valamikor kút volt. A kút már nincs meg ezen a helyen.

Legelő Legelőü (I, 77') – Északra a Túr és az Alsó-rosztoka (70') található, keletre az Agyagos (75), délen a Marha-temető (90), nyugatra a Kis-alsó-erdő (80) található. A túrterebesieknek legelő, a drăgușeni-ieknek pășune.

Lenes-rét Lenes-ret (sz, 44) – A Hegyesi út (48) bal oldalán, a Méhes (39) szomszédságában található gyenge minőségű földterület neve. Valamikor ezt a helyet „Urak sorja” néven ismerték a helybeliek. – * 1865: *Lenes rét* (Lencs nevű tiszt a közeli erdőségekből rétet tisztítottván, a Lencs rét rajta maradt, P: 68) – A Pallófél és a Macsola híd, a csinált út és a Turci-patak között.

Lengyel Lengyèl (S, sz, 137).

Libalegelő Libalegelőü (I, 49) – A Hegyi út (48) jobb oldalán, a pompaház környékén egészen a pálinkafőzőig terül el, árkokkal, gödrökkel teli terület, ahol libák tanyáznak. Innen ered a neve is.

*Libasor – 1865: ~ *Liba sór* (P: 68) – Vö.: Libasorban való földek.

**Libasorban-való-földek* – 1780: *Libasorban való földek* (Szabó: Ugocsa: 534) – Vö.: Libasor.

Liget (sz, k, 1) – Eredetileg kisebb, ritkás erdő volt, de egy részét feltörték és művelték. Keleten a turci határ található, míg északon a bábonyi határ déli csücske. Gyengébb minőségű talaja miatt, és a falutól való jókora távolsága miatt napjainkban is eléggé elhanyagolt. Csak az új tulajdonoson múlik, hogy feljavítsák, és módszeresen műveljék. Nevét a hajdani természetesi adottságairól kapta. – * *Liget* – (S, sz, I, 36) – 1865: ~ (P: 68), 1887: ~ (t) – 1894, 1909: ~ (t) – Nagy kiterjedésű szántóterület a Dolláros-liget és Korlát között. – Azonos a Hosszú őz ~ Hosszú vész nevű területtel. Vö.: Körtvélyes alja.

*Ligeti-híd ~ (H, 6).

*Liget-tanya ~ (Ta, 14) – 1894, 1909: ~ (t).

*Lom – 1865: ~ (a Gércére vezető út mentén, sírhely volt, a tatár betörést korabeli monda említi, P: 68).

*Lonka ~ (Ds, gy) – Vö.: Szőlőalj.

**Lóusztató Luusztatou* (Fo rész)- A Túr-part Felszeg felőli része. – Vö.: Jankó kertje alatt.

*Macsolea-híd ~ (H, 41) – Vö.: Turci-patak hídja.

*Magyarhegy – 1865: ~ (Magyaroknak van birtokuk, P: 68).

*Majlesz Májlesz (S, r, l) – A drăguşeni-i határban van. Csak legelőként használják.

**Mákaparaszti őrbáz* – (É, 144) – 1884: ~ (t).

**Malom-erdő Malom-érdő* (S, e, 27).

*Malom-kert (S, k, 99) – 1884:~ (t).

**Malom-mező Malommezőü* (sz, 58) – Keleten és északon a Túr határolja, délen van a Lázéger (63). Nevét a közelében, a Túron levő malomról kapta. – * *Malom-mező Malommező* (S, sz+1, 101) – 1865: *Malom-mező*: ~ (t)- 1894, 1909, 1931: ~(t) – 1913: ~ 1913: ~ (sz, tkv)- A Sáréger, Hidali mező és Piskáris között.

**Malommezősi-erdő Malommezősi erdő* (S, l) – Az egykori erdő a Túr mentén, a Malom-mezővel határos, ma juhlegelő.

*Malomszeg – (100) – 1894, 1909, 1931: ~ (t).

*Malom út – 1865: *Malom ut* (P: 68).

**Marha-temető Mărha-temetőü* (Te, 90) – A kisterebesi legelő szomszédságában található ez a földterület, ahová az elpusztult állatok tetemeit elássák. Neve is innen ered. A drăguşeni-iek románul nevezik „Timiteu marhelor”, azaz Marha-temető.

*Méhes Méihes (sz, 39) – A Hegyi út (48) bal oldalán elterülő szántó neve. Északra a Két-kanális-köze (36), keletre a Kis-pallófél (38) található. A helybeliek nem tudtak felvilágosítást adni a név eredetére vonatkozóan.

*Méb-kert – 1865: ~ (Hajdan az uraságnak itt nagy méhésete volt (P: 68).

*Mizes-szőlő – 1656: *Mizes nevű szőlő* (Szabó: Ugocsa: 534).

*Mocsár ~ (sz, r, 135) – A Túr árterületén Kisgérce szomszédságában, újabban csatornázták.

*Macsole-bíd ~ (H, 91).

Nádas (Tó, 19) – Egy régi kiszáradt tó neve, de esős évszakokban sekély víz áll a hajdani mederben. A széleken sűrű nád és sás található. Neve is innen ered.

Nagy-alsó-erdő *Naty-alsóu-erdőü* (sz, k, 97) – A hajdani erdőnek nyoma sincs. Részben szántó és kaszáló. Közrefogják a Szilas erdő (98), Szilas árok (95) és a Kis-alsó-erdő (94).

*Náci Bandi gödre ~ (G) – Tulajdonosa kertjének végében található. A falubeliek udvaruk feltöltésére innét hordanak földet.

**Nagy-csere Natycsere* (S, e, 134).

**Nagy-Éger Nagy Égèr* (P, 148) – Vö.: Rákta, Rákta-éger.

Nagy-bodos – 1604.

**Nagy-borgas Naty-hòrgas* -(S, sz, 47) – 1865: *Nagy Horgas* (P:68).

**Nagykanális Natykanális* (P: 22) – Vö.: Turci-patak.

Nagy-láz (sz, 73) – Nagyobb összefüggő földterület neve, amelyet északon a Kavicsos (67) mögötti földek, keleten a Láz-éger (74), délen a Farkascsere (82) határolnak. Nevét nagyságáról kapta, valamint a „láz” ‘erdei tisztás, hegyi rét’ jelentésű köznévről. A láz azonban már rég nem erdei tisztás, hanem szántóföld.

*Nagy-láz ~ (S, sz, 133) – *Nagh lász* – 1865: ~ (P: 68) – Lázéger és Kövicses, Farkascsere és Piskáris között.

*Nagy-mocsár ~ (Mo, 125) – 1865: ~ (P: 68) – Pusztahegy alatt, a Weis erdeje utáni rész, a Tálna, a Kisgérci út és a Kisgérci határ között.

**Nagy-mocsár-oldal* – 1673: *Nagy mocsár oldal* (Szabó: Ugocsa: 532) – A Nagy mocsár része.

Nagy-pallófél Naty-pallóufél (sz, k, 34^a) – A Kis-hegytől (41) északnyugatra, a Kakas-remete (27) és a Kis-pallófél (38) között található szántó és kaszáló neve. A nagy jelzőt méretéről kapta. A többemű helynév második és harmadik tagjáról nem tudunk semmit.

*Nagy-pástliget – (44) – 1780: *Nagy-Pástliget* (Szabó: Ugocsa: 534) – 1884: ~ (t).

*Nagy-rét – 1884: ~ (t).

Nagy-sovábhegy *Naty-sováphegy* (sz) – Vö.: Sovábhegy.

Nándor-sarok Nándor sarok

*Nyálas-kátyó *Nyálas kátyóu*, *Nyálos kátyóu* (G, 7) – A Kismező néhány évtizedig az mtsz istállók utáni rész. Vö.: Nyáras kátyó.

*Nyáros-kátyó – 1865: *Nyáros kátyóu* (P: 68) – Vö.: Nyaras-kátyója.

*Nyaras-kátyója – 1679: *Nyaras katyója* (Sz) – Vö.: Nyáros kátyó.

*Nyaras-szél – 1679: *Nyaras szel* (Szabó: Ugocsa: 533).

Nyárfák-mellett *Nyárfák-mellet* (S, sz).

*Nyires ~ (S, z, 65) – 1884: ~ (t) – A Közös legelővel és Pástligettel határos, jelenleg Halmihoz tartozik. – Vö.: Nyires tanya.

*Nyíres-tanya ~ (S, sz, 65) – Vö.: Nyíres.

**Ócska-akasztófánál-való-földek* – 1783: *Ócska akasztófánál való földek* (Szabó: Ugocsa: 533).

Ócska-hegy út (Ú) – A Csinált úttól a Túr felé vezető út.

*Odorjányi-sor – 1776: ~ ('Adorjáni', sz).

*Ó-Pusztá-hegy – 1865: *Ó-Pusztá Hegy* (P: 69).

*Ökörfű – 1482: *Ewokeorferew*, silva – 865: *Ökör fű* (jó széna-termő hely, s nevét onnan nyerte) (P).

Paki rétje *Paki rétye* (S, r) – A Sváb faluban lakó Tepfenhart József család ragadványneve: *Poki*. Talán innen ered a helynév. Vö.: Poki rétje.

Pálinkafőző *Pájinkafőzőü* (É, 50) – A hajdani számos pálinkafőzőből napjainkra csak ez maradt fenn. Évtizedek óta a gérci származású Sarca Vasile családja működteti. Eredetileg a Túr elzárt medrének partjára épült, hogy elegendő víz legyen a hűtésre. A visszamaradó, hasznavehetetlen üledéket pedig beleengedték egy kanálisba. Két éve a tulajdonos Angliába ment, s a pálinkafőző nem üzemel. Helyette a Lanka utca végében, baloldalon, a Legelő szélén új pálinkafőző működik. Tulajdonosa egy Onaca nevű ember.

*Pallófél *Pállóufél* (sz, r) – A Túr árterében, a Lenes-rét és Macsola-híd között.

*Pallóféli-híd *Pallóuféli-híd* (H, 103) – Vö.: Sebesvészi híd.

*Pálocska-láz – 1865: ~ *Palócska láz* (Pálocsa nevű irtván, a helyiség nevét el sajátítá, P: 69) – Ma Nagygérce határához tartozik.

*Pap-tábla – 1865:~ *Paptábla* (P: 68) – Vö.: Pap-völgy.

Pap-tag ~ (sz, 37) – A Temetőtől kezdődő egyházi birtok neve. Valamikor a papok használhatták egy részét. A birtok a Kis-mező és a Csike-liget szomszédságában, a Turci-patak mellett elterülő kiterjedt, egykor egyházi tulajdonú terület. – Vö.: Pap-tagja.

Pap-tagja ~ (sz, 37) – Vö.: Pap-tag, (esetleg: Pap-tábla, Pap-völgy).

*Pap-völgy – 1776: *Papvölgy* (sz) – Vö.: Pap tábla.

Pásliget (k,sz, 46) – A *pást* főnév ‘sűrű, alacsony fűvel benőtt hely’ vagy tájszóként ‘pázsit-gyep’ és *liget* ‘kisebb, ritkás erdő’ összeolvadásából keletkezett földrajzi név. Nevének eredetéről a helybeliek nem tudtak felvilágosítást adni. Az 1884-es térképen ezen a helyen Egli Endre Pást olvasható. A latin származású *páscum*, *páscum* jelentése ‘legelő’.

– * 1679: *Pasliget* – 1780: *Pástliget* (Sz) – 1865: *Pástliget* (P: 68) – 1907: ~ (sz) – A Bikkes, Halmi mező, Ponkos domb, Hargos és Közös legelő közötti kiterjedt terület. Vö.: Pástliget.

*Pástliget-kút ~ (K, 39) – A régi kút már nincs meg, a szélén új kutat ástak. – Vö.: Pástliget-kút.

Pást – A 14. század elején (1319) falu volt, később elpusztult. (Szabó: Ugocsa: 57).

*Pásti-malom – 1650: *Pasthi malom* (Sz).

*Pástliget – 1936: ~ (SzamSz.2: 220) – Vö.: Pástliget.

Pástligeti-kút ~ (K, 39) – A régi kút már nincs meg, a szélén új kutat ástak.Vö.: Pástliget kút.

*Pástliget útja – 1780: *Pástliget uttya* (Sz).

Patak-köz ~ (l. 18) – A régi kataszteri térképen a falu határához tartozott. Később Nagygércéhez csatolták. Napjainkban (1994) vita tárgyát képezi a két település között. A Turci-patak szélén, a két patak közé eső terület.

*Pataközi-híd ~ (H, 41).

*Pataközi-legelő ~ (S, sz) – Ma Nagygérce tulajdona.

*Patak-legelő (S, l, 42).

*Patak-legelő út ~ (U, 43).

Patkó-lapos Patkóu-lapos (Há, 57) – A Közös-legelő (45) délnyugati részén, a Túr folyó jobb oldalán, a töltésen kívül egy patkó alakú holtág neve. Eliszaposodott, sással, tavirózsával benőtt, sekélyes vizű láp, lapos. Nevét alakjáról nevezték el a helybeliek az '50-es évektől. A Töltés ezen a szakaszon 1953-1954-ben épült.

Peres – (S,k, 13) – A Jogos ligettel (1") határos az Éger (91) és Kollát (20) között.

Piskáris (sz, k, 63) – A *piscina* latin eredetű, 'halastó' jelentésű szóból ered. Kezdetben a halastó neve *piskarus*. A Piskarus tavát egy 1216-os Adománylevél (Vö.: Kiss Kálmán, *Egri*, Nagyvárad, 2004, 167 l.) már említi. Napjainkban már csak egy lapos terület neve.

Szabó T. Attila szerint e köznevünk ilyen jelentésben először I. Géza királynak a garammelléki apátság számára 1075-ben kiadott alapítólevelében szerepel és 1224-es átírásában: *Chonu és Chan halászközség (Villa Piscatorum) határában felsorolt 11 halastó (piscina) neve között Sulmos alakban.* (Kiemelés tőlem – K. K.). Tehát a *piscator*>*piskárus*>*piskáros* (lásd. 1563: *piskárus-tho*).

Gellért Sándor szerint: „Ennél a halastónál három falu határa futott össze: Terebesé, Egrié, és Mikoláé. Létezik a Piskáros árka is, amelynek hármassal haszna volt. Levezette Piskáros tavának vizét, s abból egy „lapos” lett, jó kaszáló. Másodszor a Túr vize bejött a terebesi legelőre, s onnan a Piskárosnak, s annak a vizét is levezette. A harmadik haszna: hozta a halat a Halastóba, vagy a Halas-Égerbe, ahogy a régi források említik.”

Piskáros (sz, k, 63) – Vö.: Piskáris.

Poki rétje *Poki rétye* (S, r) – Vö.: Paki rétje.

*Pongos dombja – (32) – 1679: *Pongos dombja* – 1780: *Ponkos dombja* (Szabó: Ugocsa: 532) – 1865: *Ponkos domb* (P: 68) – Vö.: *Ponkos domb*.

*Ponkos (S, sz, 32) – A Hargos, Bikkes és Halmi út között. – < m. táj. *ponk* 'kis domb, halom, halmocská'. – Vö.: Ponkosdomb.

Ponkos-domb Ponkozsdomb (sz, 24) – Északon a Stockfeld, keleten a Turc-dűlő, délen az Egli-tag, míg nyugaton a Halmiba vezető országút határolja. Jó minőségű szántóföld. A név nagyon régi elnevezés, amely a *ponk* 'kis domb, halom, emelvény, halmocská'; *homp* 'határt, mezsgyét jelölő kisebb földhányás, hant' főnév és a *domb* utótag összetételéből áll. Mára már sík terület, csupán alig észlelhető dombocská.

*Pongoczi mezője – 1604: *Pongoczi mezei*, Pongoch [valószínűleg személynév] *vel Pasziget* [talán elírás: Pást liget (?)] *nyomás, területum*. [Pást elpusztult szomszédos falu.]

*Pofók-szug – 1865: ~ (Tur folyamától szegletezett hely, P: 68).

*Puphegy ~ (D, szó).

*Pusztahegy ~ (D, e, bo, 97) – 1865: *Pusztahegy* (P: 69).

**Rájzer kútja Rájzer kuttya* (K) – Reizer családnevű földjén van. – Vö.: Kishegyesi kút.

Rájzer-tanya Rájzertanya (sz, 60) – A Hidali-mező (61) közelében, a Kapta-láb (69) és a Kavicsos (67) veszik körül. A Reizer családról kapta nevét.

*Rákta-éger – (1884: ~ (t).

*Rátonyi-tanya – 1884: ~ (t).

*Reketye – 1865: *Reketye* (P: 68).

Reketye-bát Reketye-bát (sz, k, 17) – Északon a Turci-dűlő, keleten a Száraz-hát, délen a Kis-mező, míg nyugaton az Egli-tag határolják. Egy része bozótos, reketyével tarkított kaszáló, másik része szántóföld, amelynek alacsony a hozama. A magántulajdon visszaállításával az eddig elhanyagolt terület feljavítható, a terméshozam növelhető.

*Reketyebát-lapos ~ (S, sz) – Az Egli-tag és Jakab-láz között.

**Reketye-bát-szurdoka* – 1679: *Reketye bat szurdoka* (Szabó: Ugocsa: 533).

*Reketye-lapos ~ (S, 10).

Reztaka nevű malom – 1604: ~ (Szabó: Ugocsa: 532), 1631: *Reszteka* – 1772: *Resztoká-ban való malom* (Szabó: Ugocsa: 533) – 1775: *Rostokai malom* (Szabó: Ugocsa: 535) – Vö.: Rosztoka.

Rezudu – Egykori átkelőhely a Túron, a Rosztoka mellett, ma ismeretlen.

Rosztoka ~ (Fo. rész) – Átkelőhely a Túron.

*Sajtos – 1656: *Kissebbik Szajtos nevű hegy* (Szabó: Ugocsa: 532).

**Sajtos-előtt-való-gorond* – 1593: *Saitos eleöth való gorond-on* szőlő (Szabó: Ugocsa: 532).

*Sajtos-völgy – 1776: ~ (Szabó: Ugocsa: 533).

Sáréger Sáréger (S, sz) – A Hosszúláb (73), Malommező (58) és Kövicses (67) között. Régen patakmeder volt.

*Sárégeresi-láp – (S, Mo, 131).

Sebes-vész (sz, 53) – Valamikor nagy kiterjedésű legelő volt, a Túr jobb oldalán. Az 1884-es térképen ez a terület *Sebes rész* néven van feltüntetve. A helybeliek viszont *Sebesvész*ként ismerik. Nevének eredetéről a helybeliek nem tudtak felvilágosítást adni. Napjainkban nagy része szántóföld.

A* Bura-forrásban ezt olvashatjuk: *Sebes-vész* – (S, sz + k, 93) – 1772, 1775: *Sebes viz* (erdő, Szabó: Ugocsa: 533) – 1865: *Sebes vész* (makktermő erdő, nevét a hegységekről hirtelen lezuhanó s kártékony vízomlásoktól (P: 69) – 1887: *Sebes rész* (t) – 1894, 1909: ~ (t) – Nagy kiterjedésű szántóterület a Túr árterületén.

*Sebesvészi-híd ~ (H, 103) – Vö.: Pallóféli híd.

Sebesvészi-legelő Sebesvészi-legelőü (l, 52) – A Sebesvész (53) szomszédságában, a Grósz-tag mellett hosszan elterülő, bozotos, lapályos legelő neve.

Sepsy-erdő Sepsi-erdőü (e, 56) – A Weis erdejének (55) szomszédságában, a Túr mellett elterülő erdőség neve, amely valamikor, a 20. század elején a Sepsy család tulajdona volt. Az államosítás (1948) óta az erdőt a sárközi erdészeti hivatal gondozza.

*Sepsy-tanya – (132) – 1894, 1909: *Sepsy Tanya* (t).

Simoné rom.hiv *Lui Simion* (sz, 101) – A helybeliek ezen a néven ismerik, amely a községhatár elején, a Drăgușeni-be vezető

országút bal oldalán található. A román ajkú lakosság a maga nyelvén Lui Simionnak nevezi.

Simon Loza – Csak a Drăgușeni-ben élő román anyanyelvűek használják így.

Sós-kátyó – 1604: *Soskotio* (territórium, Szabó, Ugocsa: 532).

*Sováb-hegy ~ (D, sz, gy) – Vö.: Sváb hegy.

Sováb-rét *Sováp rét* (r, sz, 54) – Nagy része ma már szántóföld, s alig van kaszáló. A Grószé mellett, a Schuller házától (napjainkban már a Schönberger) a Sebesvészig (53) terjed. A svábok tulajdona volt. Nevét is innen kapta. Az 1884-es térképen is szerepel Svábrét néven.

*Sövényen – 1865: ~ (P: 68).

Stockfeld *Stokfeld* (sz, 2) – A Csikos-tanyától (12) északra, a Turci-dűlőtől (3) nyugatra, míg délen a Ponkos-domb (24) található. Nevét birtokosáról kaphatta, vagy pedig a *Stückfeld* 'szét-darabolt föld' német szóból.

Stucz-tanya *Stucc-tanya* (Ta, 88). Szatmár felé haladva, a Feketevíz-híd (85) bal oldalán kb. 200 méterre lévő tanya neve. Napjainkra már felszámolták a tanyát, lebontották a lakóházat és a melléképületeket. Néhány gyümölcsfa jelzi csupán a hajdani tanya helyét. Nevét tulajdonosáról kapta.

Sub grădina jidului:> m. *Zsidókert-alatt*. – A román nyelvű változatot csak a román anyanyelvűek használják. Feltehetően a volt *Hessenstein-tanya* helynevet helyettesítették.

*Sugatag ~ (P, 38).

**Sováb-falu-végén-való-földek* – 1780: *Sváb falu végén való földek* (Szabó: Ugocsa: 534) – 1865: *Sváb falu vége* (P: 8).

Svábbegy – 1865: ~ *Sváb hegy* – A svábok letelepedését követően ezen a részen zömmel svábok telepítettek szőlőt. Neve innen származik. – Vö.: Sováb-hegy.

*Sváb-rét (96)- 1796: ~ (Sz) – 1865: ~ (P: 68) – 1887: ~ (t) – 1894, 1909: ~ (t) – Vö.: Sováb rét.

*Szaldokos keze – 1679: ~ (Sz).

*Száráz-hát *Szárasz-hát* (sz, 5) – A Száráz-hát környéke terméketlen, bozótos, rekettyés terület a bábonyi határtól délre.

Keleten a Lázár-tanya (6) van, majd a Korlát (11), délen a Kismező (24), míg nyugaton a Jakab-láz hídja (10) és a Zsellérmező (4) határolják. Nevét természeti adottságairól kaphatta „száraz, füves, bozotos” volta miatt.

*Széles-mocsár - (116) - 1894, 1909: *Széles mocsár* (t).

*Szénégető - 1865: ~ (P: 68).

Szenes rét ~ (r).

Szilas > rom. *Silaș* (k, sz, 96) – Nagyobb összefüggő földterület neve, amelyet északon a Marha-temető (90) > rom. *Cimitirul marbelor* határol, északkeleten a La Marina (92) és a Păru-lui (100) dűlők, míg délen a Simon Loza (102) és délnyugaton a Szilas-erdő (98) határolják.

Valószínű, hogy nevét a hajdani „szilfák”-ról kaphatta. Napjainkban a szilfáknak semmi nyoma. A helynévről csak annyit mondhatunk még, hogy a magyarok is és a románok is ugyanazt a nevet használják: magyarul *Szilas*, románul *Silaș*.

Szilas-árok (á, 95) - A Szilas (96) és a Nagy-Alsó-erdő (97) között húzódó árok neve. Használják még a Szilas-árka nevet is.

Szilas-erdő Szilas-erdőü (e, 98) - A Szilas egyik csücskében lévő erdő neve, amelyből mára már alig maradt néhány fa, bozót. - * *Szilas-erdő* - (151) - 1884, 1931: ~ (t).

*Szilas-lapos - (153) - 1884, 1931: ~ (t).

Szomoga (sz, k, 35') - A Kis-hegy (41) és a Kakas-remete (27) között található a „szomoga”szláv eredetű határnév.

Kniezsa István bizonyítása szerint: a Magyar *szomoga*: *szamoga* régi magyar *szumuga* 'egy mocsaras' jelentésű szláv *smuga* szónak az átvétele. A név eredetére vonatkozóan senki sem tudott felvilágosítást adni. Szomoga határrész Túrterebesen kívül Egriben, Bábonyon és Dabolcon is van.

Kniezsa István, *A magyar nyelv jövevényszavai*, Bp., 1955, 537. a következőket találjuk: „*Szomoga* 1270: Ho VI, 169.- Vált.: *Szumuga*: 1270: Ho VI. 159.- *szomuga*: 1357: Mny. 31:231 - *szamuga*: 1357 (1357-1389): uo.: *szomoga*:1342/1482: 1357 uo: Szamosvidék, Szamoslát, MISZ. MNY 31: 231, SzamSz., - *szamoga*: 1863: Szamos vidék MNY 31:231 SzamSz., *szamoga*:1863:

Szamos vidék MNy 31: 232, SzamSz., *comoga*: 1479-től MNy. 31:231 SzamSz. – flache, feuchte, mit Binsen bewachsene Stelle: lapályos, vizenyős kákatermő hely/régen rivulus., Rinnsal: csermely is/ – szláv *smuga*: vö.le nyj *smuga* ‘Morast’ Karlowicz Slownik gwar polskich,’ eine schmales, langes Wiezentstück’, Linde, Morast/középkori adatok Kozierowski Badamia nazw geografico nyck című műveiből MNy 31:233/: fehérorosz *smuha* ‘morastiger langer Streifen’ uo – a szó ‘Streifen’: ‘sáv’ jelentésű szláv *Smuga* szóval azonos: MEW. 311BSE 504. Feltűnő ugyan, hogy e szó az északon kialakult speciális értelemben bukkanjon fel a mi területünkön, azonban nem áll egyedül. „Vö.: a „gorond” címszó is ” Kniezsa MNy. 31: 231.

**Szomoroka Szomórka* (S, e,+sz, 55) – A Körömszedő és Kokasremete között.

*Szólóalj Szólóaj (Ds) – Vö.: Lonka.

Szólókert Szólókert (sz, k, 35) – A Kis-hegy (41) aljában végig húzódó földszáv neve, amely a Turci-patakig és a Kanálisig tart.

*Szólókút – 1865: ~ (P: 69).

Szudaié Szudaijé (S, sz, 102).

Tálna (pataknév) – A Túr vízgyűjtő területéhez tartozik, annak baloldali mellékveze.

Tálna-kanyar – A kispárcei határhoz tartozik. A patak szélén legelő és kaszáló is van.

*Tar Bálint – 1884 ~ (t).

*Terebesi-forduló – 1865: ~ (P: 68).

*Tolvaj-kaszáló – 1865: Tolvaj-kaszáló – Tulajdonosáról kapta a nevét. (P: 68).

Tónié Tónijé rom. Lui Toni (k, sz, 90’) – A kisterebesi legelő szélén található kisebb földterület neve, amelynek egy Tóni (Antal) nevű egyén volt a tulajdonosa. A román lakosság a maga nyelvén használja: „Lui Toni”.

Tóth József – 1884: ~ (t).,

Török bitó – 1884: ~ (t).

Túr (Fo) – Kiss Lajos szerint: „TÚR, a Szamoshátat északról határoló folyó” (1118, 1288, 1366, 16. sz.: Tur: Szentpéteri

Imre – Az Árpádházi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke, Budapest I.) 1923 II./1. 1943. II. 2-3. Szerkesztette Borsa István 1961. „Szláv eredetű földrajzi név: az ősszláv tur 'őstulok' főnévből alakult Turja (tulajdonképpeni őstuloknak a patakja 'őstuloké' rejlik benne. (Mályusz: Turócz 102, Melich: Honf. Mg. 220, Ny. tud. Ért. 41. sz. 92; Moór: Zonf. 6: 112, Bolg. Szláv. 20, Pais. SRM. 1: 77; Kniezsa: erd. – Vizr 15,23 M.Ny. 4:207) Stanislav: Ilov Juh. 2: 545, Szab. Szatm. 95) vesd össze: Mezőtúr, Somogytúr, tura, Túrmező, Turc.”

A Túr, mint e vidék gyűjtőfolyója a Kőhát-vonulat Avasi-medencébe néző Buján csúcsának oldalából 950 méter magasan ered. A Túr a Felső-Tisza baloldali mellékvize. A Visóval, Izával és a Szaploncával Románia vízhálózatában az északi csoportot alkotja. Míg társai a Máramarosi-medencében érik el befogadójukat, addig a Túr nyugat felé fordulva, Magyarország területén torkollik a Tiszába.

Petőfi Sándor *A Tisza* című versében örökítette meg a „kis Túr”-t. A Túr síkvidéki vízgyűjtőjének ősföldrajza szoros egységben van a Tisza-síkság, illetve a Pannon-medence történetével.

A Túr vízgyűjtő összterülete 1240 négyzetkilométer, amelyből 1210 négyzetkilométer Románia területére esik. A térség területének ősföldrajzi fejlődése szorosan összefügg a Pannon- és az Avas-medence fejlődésével. A földtörténeti középkorban hol tenger borította az egész Szamos síkságot, hol egyes kisebb részek kiemelkedtek a tengerből.

A harmadkor elején az egész vidéket meleg vizű tenger borította. Ebben az időszakban ülepedtek le a mészkő- és márgarétegek. Ezek a rétegek sok tengeri állat kövült maradványait tartalmaznak. A miocén végére andezit láva tört a felszínre. Ez egy emelkedő mozgást feltételez, amely a tenger visszahúzódását eredményezte. Ezáltal megszűnt a kapcsolat a Pannon- és a Fekete-, valamint a Kaszpi-tenger között. Tekintélyes vastagságú márgás anyag- és homokrétegek rakódtak le, amelyek egyes helyeken eléri az 1000-2000 méter vastagságot. A harmadkor utolsó szakasza, a pliocén időszak, kb. 6 millió évig

tartott. A hegyekből lezúduló folyók, patakok egyre inkább feltöltötték a hajdani tenger medencéjét.

A tenger fokozatosan tóvá zsugorodott a mai Tisza folyó területén, majd fokozatosan szárazföldre alakult, főleg folyóvízi eróziós működéssel és a kavics felhalmozódásával.

Az 1973-ban végzett geofizikai mérések szerint a Túr menti alföld alapja összetöredezett kristályos tömb, s kb. 2000 méter mélyen található. A vidék folyami kavics- és homokrétegből épült fel. A vastagabb kavics-homokréteg között vékonyabb agyagos réteg is található. Általában 10-20 métertől 170 méter mélységig tart.

A negyedkorban (Kr.e. 2000 körül) az eljegesedés révén az éghajlat erősen megváltozott, majd felmelegedés következett, amelynek hatásaként a hegyekből lezúduló víz alakította a Tisza, Szamos és Túr folyók völgyeit. A tektonikus mozgások, a felhalmozott nagy mennyiségű hordalék következtében a Túr, sőt a Szamos is mederváltozásra kényszerült.* (Kiss Kálmán, *Egri község*, Nagyvárad, 2004, 11. l.).

A Túr a 19. század második felében megkezdett folyószabályozások előtt – áradásai idején – hatalmas területeket öntött el. Évezredek során, ezeknek az elöntéseknek köszönhetően tipikus ártéri élőhelyek, élettársulások jöttek létre: ártéri puhafás ligetek és magas-ártéri keményfás ligeterdők, természetes mocsarak, láprétek és tocsogók. Az emberi települések csak a magasban fekvő, ármentes területeken alakulhattak ki, és a szántóföldek is csak ezekre az ún. hátaakra (gorondokra) korlátozódtak. A folyót kísérő ártéri erdők egy részének kiirtásával, gazdag legelők és kaszálók jöttek létre, amelyek egy viszonylag népes állatállományt tartottak el.

Az emberi igények és szükségletek változása szükségessé tette az ármentesítést és vele együtt a folyószabályozást. Az akkori ismeretek alapján megkezdett és befejezett gátépítés jótékony hatásai azonnal észleltették hatásukat, de együtt jártak olyan káros folyamatokkal is, amelyek csak évtizedek múlva jelentek meg vagy váltak láthatóvá.

A szakemberek szerint: „az egykori kanyarulatok átvágásával keletkezett holtágak jelentős része sosem, mások csak áradáskor jutnak friss vízhez. Annak ellenére, hogy mesterségesen jöttek létre, igen nagy természeti értéket képviselnek, de hasznosításuk lehetősége sem becsülhető le. Folyamatosan romló állapotuk mielőbbi beavatkozást igényelne... A Túr menti térség idegenforgalmi értéke viszonylagos érintettségében (természeti értékeiben) van, aminek megőrzése a jövőbeni fejlesztések, beavatkozások legfontosabb követelménye kellene hogy legyen.

Az egyesület feladatának tekinti a Túr menti Természetvédelmi Terület védelmében való részvételt és egy fenntartható tájhasználati terv kidolgozását a helyi lakossággal, civil szervezetekkel és az illetékes hatóságokkal közösen.” (Vö.: Erdélyi Kárpát Egyesület Szatmárnémeti-Eco Túr 2001, *Természeti értékeink a Túr mentén.*)

A Túr alsó, 43 km-es szakaszát és árterületét, a Kányaházi Víztorozó és az országhatár között, a Szatmár Megyei Tanács az 1995. évi 4. számú Határozatával természetvédelmi területté nyilvánította.

A romániai és magyarországi szakemberek egyöntetű véleménye szerint: „a Túr mentén Európában egyedülálló természeti környezet található. Gazda László, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyeűlés Elnöke szerint Európai Unió és hazai forrásokból szeretnék megvalósítani a Túr vízrendszer komplex rehabilitációját és fejlesztését... az ilyen programok több célt is szolgálnak. Erősítik a határ menti kapcsolatokat, segítik a térség versenyképességének növelését, csökkentik az elmaradottságot, a természeti környezet rehabilitációjával nyugat-európaiak számára is színvonalas és érdeklésükre számot tartó környezetet teremtenek, hiszen az értékek megtartásával láthatóvá teszi a természet szépségeit. Az idegenforgalom vonzerejének növelésével segítik a helyiek (26 település 26000 lakója) megélhetését, a környezet hasznosításával a mezőgazdaság fejlődését.”* (Vö.: *A Túr vízrendszer komplex rehabilitációja* című projekt Hírlevél, 2006 1. sz.)

*Turc Trc (P) – 1309: ~ (...a Túrba ömlő kis *Thuruch-Thwrcz-Thurch* patak neve. Szabó: Ugocsa: 522) – A Túr mellékfolyója. Vö.: Turci-patak.

Turci-dűlő Turci-düllőü (sz, 3) – A Bábony, majd Turcra (r. Turț) vivő országúttól jobbra eső dűlő neve. Északon a bábonyi határt találjuk, keleten a Zsellér-mezőt (4), míg délen a Diófaláb (10'), Ponkos-domb és a Stockfeld található.

Turci-patak rom. *Pârăul Turț* (Pa, 8) – A Turcról eredő patak Gérce felől jön be a terebesi határba, és a volt malom után torkollik a Túrba. Régebben áradásokat okozott, és elöntötte a környező földeket. A töltés elkészítése után ez a veszély már nem áll fenn. Néha, áradások idején a víz elönti a Macsola-hidat, és megnehezíti a Hegyre való utazást. Mivel a turci bánya mellett folyik el, sokszor válik szennyezetté, és ezáltal szennyezi a Túr vizét, nem csak Szatmár megyében, hanem a határon túl is.

Turci-patak hídja Turci-patak higgya – A Felszeg végén, a Turci-patak két töltése között, a Turci-patakon átívelő híd neve, amelyet valaha egy Macsola nevű egyén építhetett. A híd felső része alacsonyabban van, mint a két töltés felső szintje, s emiatt áradáskor a hídon való közlekedés lehetetlenné válik, a faluból kimenők és bejövők számára. – Vö.: Macsola hídja.

*Túr köze – 1865: *Túr köze* (a Túr folyam ágai közt elnyúló rétek, P: 68).

*Túri rét ~ (r).

**Túrfa-függő-szőlő* – 1612: *Thurra fwege* (Szabó: Ugocsa: 532), szőlő, 'Turra hajló'.

*Túrszeg ~ (Fo szakasz) – 1936: ~ (SzamSz. 2. 409) – A Túr kanyarulata, amely benyúlt majdnem az Újsoroszi kereszting.

TÚRTEREBES

A *Terebes* név szláv származású. A név eredetével sokan foglalkoztak.

- Szabó István szerint TRÉBIS személynévből ered, amely magyar ajkon nyerte el mai alakját.

- Bagossy Bertalan elveti ezt a feltételezést, mondván, hogy ilyen nevű helységnév van egymástól távol eső megyékben. Ugocsa megyében: Túrterebes, Szatmár megyében: Kraszna-terebes, Zemplén megyében: Tőketerebes, Bihar megyében: Bisztraterebes.

Bagossy szerint: a Terebes név egy olyan ősszláv igéből származik, amely rokonságban áll a mai rutén nyelv *trebity* igéjével. Ennek jelentése szótári megállapítása szerint *'szakítani, tépni, nyírni'*. Tehát, bizvást elfogadhatjuk, hogy az az ősszláv csoport, amely magának letelepülő helyről gondoskodott, a folyó mellett egy neki megfelelő földdarabot kiszakított, s azt, a bokrokat kitépve és kiirtva, megtisztította. Mi ezt a műveletet *irtásnak* nevezzük.

A *Terebes* név ősszláv gyökere, amelyet mi már nem ismerhetünk, s csupán a jelenlegi szláv nyelvekből következtethetünk rá, *irtást* jelent. Tehát a *Terebes* név *irtást*, azaz *irtás által kitesztített helyet* jelöl. Ha azon a helyen élő fák is voltak, azokat nem vágta ki gyökerestől, hanem törzsüket megfelelő magasságban meghagyva, ülőhelynek, azaz székeknek használták. Innen ered a „*Tőke*” *Terebes* Zemplén megyében.

A *Terebesre* érkező első magyar letelepülők az ősszlávoknak a „*terebesét*”, vagyis *irtását* foglalták el lakóhelyül a Túr folyó mellett. A történész Bagossy még hozzáteszi: „*ezeket az ősszlávokat ne tévesszük össze a ruthénekkal, mert ez utóbbiak első települései csupán 1336–1351 között jelennek meg Ugocsa megye területén.*”

• Kiss Lajos, *Földrajzi nevek etimológiai szótára* című munkájában viszont a 656. oldalon a következőket találjuk, előbb a *Terebes*, majd a *Túr* szócikkek után: „*Tőketerebes, helység az egykori Zemplén vármegyének Szlovákiához tartozó részén: Trebisor (1799: Vályi 3:489, de.l. 1254: Terebes: MVV Zemplén vm. 128 cs.)*”

Az alapjául szolgáló személynév szláv eredetű: vesd össze szerb–horvát. R. Trebes személynév (HASZ. 18: 580). *A párhuzamos névadással keletkezett szlovák Trebisor, Tőketerebes* (Majtán 423) *miatt szláv helynévből való származtatásra* (tkp. irtvány, vö. szerb–horvát Trebes hn. HASZ. 18: 578 szlovén Trebes 577, Trebez hn.: HASZ 18: 578 szlovén Trebes hn.: Bezljaj 2: 270; lengyel Trebisz hn.: Trautmann. EO. 2: 90) *nem gondolhatunk.*

A *Tőke-* előtagot egy *Tőke* nevű birtokos családdal hozzák kapcsolatba. Valószínűbb, hogy kétnyelvű környezet az „*irtvány*”-

nak felfogott *Terebes*-t a mai *tőke* főnévvel egészítette ki. Vesd össze: az egykori Szatmár vármegyei Régi nyelvi Tőketerebes, Krasznaterebes, Terebesti (1446: Suciú, Dict. Ist. Trans. 2: 188) helynévvel (MVV. Zemplén vm. 128: Maksai 219: Kniezsa: MSZ 1k. nyelv 42, magy. Rom. e. 193: Stanisláv: Hov. Jvh. 2: 542: Bezljaj 2: 269: Varsik: Os Kos Kotl. 1: 449: Smilaner: PrS1, Top. 188+Szab. Szatm. 101) – Vö: Terpes.

- A *Terebes* helységnév pusztá személynévből keletkezett magyar névadással, vesd össze 1214/1550: *Trebus* szn. (Váradi Regestrum. 325) – Vö.: Bura László

- Mások (Cserhádi István) szerint a falu neve a „TEREBÉ-LYES” magyar szóból származik.

- Ugyancsak *Terebes* név szerepel 1216-ban a Szatmár megyei Mikola falu határjárásában. A tatárjárás után egy ideig szintén *Terebes* néven szerepel. Hogy a *Túr* jelzőt mikor és hogyan kapta, erre vonatkozóan hivatalos adat nem áll rendelkezésünkre. Feltételezhető, hogy a tatárjárás idején a község magyar lakóinak egy része menedéket talált a *Túr* folyó ingoványaiban, erdőségeiben, és a pusztulás után újból felépült *Terebes* a *Túr* jelzővel bővítettett.

„*A Túr elötagot a helység 1321 körül vehette fel, mivel ismeretesek voltak még más Terebesek is: pl. Krasznaterebes, Rákosterebes és Tőketerebes. Ezt onnan lehet tudni, hogy ebben az évben a király Tamásnak vámszedési jogot adott itt, s az erre vonatkozó okiratban a helységet már Tur Terebes-ként említik.*” (Vö.: Kiss Kálmán, *Túr-terebes egyház- és iskolatörténete*, Nagyvárad, 2009, 36. l.)

*Urak erdeje (E) – A Pusztahegy alatt, a Tálna folyó és a Sovábrét között. – Vö.: Vájsz erdeje.

*Uri-domb ~ (Ds, szó, 92).

*Urak sorja – 1865: – *Urak sőrja* (E hegy láncolaton csupán az uraságoknak lévén régebben szőlőjük, nevét innen vette. P: 68.)

*Úrvölgy Úrvölgy (sz, gy, e, 82) – 1865: ~ (P: 68) – A Kis-völgy mellett, időszakosan folyó patakkaal.

*Úrvölgy-váltó – 1865: ~ (P: 69).

Vájsz erdeje *Vájsz erdeje* (e, 55) – A Pusztahegy alatt, a Tálna-patak és a Sovábrét alatt elterülő kb. 75 ha terület. A Hegy felől indulva megtalálható itt: tölgyfa, kőrisfa, szilfa és cserje. Itt található egy telepítés rekettyefűzzel, amelyet az erdészeti hivatal Sárközre szállít, és ott feldolgozzák. A hajdani tulajdonos egy Weis Ignác nevű zsidó, akinek hatalmas erdeje volt Adorjánban is, és több száz hektár szántóföldje. Napjainkban már nincs senki hozzátartozója, s az erdőt a sárközi Erdészeti Hivatal (r. Ocolul Silvic) gondozza. A jelenlegi erdész Zolcsák Zoltán.

*Váltók ~ (Dt) – Dombtetők, völgyváltók megnevezése.

*Vámos-bíd – 1865: ~ (*A Túr vize alatta foly, mely víz Szatmár megyét Ugotsát elválasztja*, (P).

*Varga-bükk *Várgabikk* (D, sző, e, 72) – 1865: *Varga Bükk* (P: 68) – Az Aranyos-völgy feletti terület.

*Vén-erdő – (115) 1894, 1909: *Vén erdő* (t).

Vész oldal *Vészóndal* (sz, k, 25) – A hegyesi keresztől a Turci-patakig (8) elterülő szántó és kaszáló neve. Valamikor itt volt az egyház erdeje (?), de napjainkra már egyetlen fa sem maradt. Nevének eredetéről a helybeliek nem tudtak felvilágosodást adni. A *Bura forrásban ezeket olvashatjuk:

„*Vész oldal* *Vészóndal* (sz, 4) – 1865: ~ „Vészoldal (a hegyi kí áradások miatt a lakosság sok kárt válván Vész oldalnak neveztetett, P: 69) – 1913: ~ (sz, tkv) – Kokas-remete Kis-völgy között, a Csigi sűrűje, a Nagyhegyalja, Egyház sűrűje, Szomorka tartozik hozzá; egykori erdejét kiirtották.”

**<Vizimalom>* ~ (É) – A Túr új medret ásott, a malom megszűnt.

Zakhegy – Vö.: Agghegy.

Zámbligödör (G, 5) – A vályogvető cigány nevééről. – Vö.: Náci Bandi gödre, Náci Miska gödre.

Zsellér-mező *Zsellér mezőü* (sz, 4) – Távol a falutól, a bábonyi határ közelében található földterület neve. Valószínű: a hajdani zsellérek kaphatták vagy vehettek itt földet. A név ennek az emlékét őrzi.

*Zsellér-mező – 1865: ~ (P: 68).

Zsidókert-alatt Zsidókert alatt (k, sz, 46) – A Közös legelő (45) keleti részén, a Zsidó temető (24) alatt található földterület neve. Valószínű, hogy a temető alatt lehetett a helybeli zsidóknak kertje, és azon alóli dűlőt nevezték el így.

Túrterebes Szőlőhegy: Pusztahegy

A település első lakosai Adorjából költöztek fel a Hegyre, a Pusztahegyre. A helybeliek szerint a település eredeti neve *Pusztahegy* volt. Egyházilag is, előbb az adorjáni református egyházközséghez tartozott.

Nem lehet tudni, mikor kezdődött el a letelepedés, mivel nincsenek írott dokumentumaink. Tudunk arról, hogy az 1717. évi tatárjárás idején a helybeli lakosok az itt található pincékben rejtették el értékeiket. Kezdetben a település az iskolától kezdődött, s a gérci határig tartott.

A *Pusztahegy* rom. hiv. Dealul Pustiu, a községhez tartozó „hegyek” legnagyobbika terjedelemben és magasságban egyaránt. Tengerszint feletti magassága 399 méter. Nevét a *puszta* ‘műveletlen, füves vagy síkság, kopár, lakatlan terület’ és a *hegy* szavak összetételéből kapta. Az egész térség apró részekre, völgyekre, dombokra tagolódik.

A nevéhez a következő *legenda* fűződik: *Valamikor, réges-régen a Pusztahegyen gyönyörű gyümölcsös volt, amelynek tulajdonosa Debrecenbe való volt. A főúr egy ízben nagyon megharagudott egyik cselédjére, és felakasztatta. Halála előtt a fiú elátkozta ezt a helyet. A cseléd halálát követően hatalmas felbőszakadás zúdult a hegyre, és mindent elpusztított, lemosva a termőföldet. A földcsuszamlás betemetett mindent a hegy lábánál: a házakat, dombokba vájta pincéket, kutakat. Ezután kapta ez a hely a Pusztahegy elnevezést.*

A történetet egy Szilágyi Erzsébet nevű, 88 éves, helybeli lakos mesélte el dédunokájának, Éles Istvánnak.

A környéken lakó helybeliek mesélték, hogy az egyik kút ásásakor kb. 15 m mélyen egy fateknőt találtak. Mindez igazolni látszik az előbbi legendát.

A legutóbbi népszámlálás adatai szerint a település lakossága 272 személy volt. 1967-ben a Pusztahegyen, az erdőben Éles István, helybeli földrajz szakos tanár, paleolitikumbeli kőeszközöket talált. Az ásatások elég gazdag leletet hoztak felszínre. A kultúrreteg 0,15–0,40 m mélységben volt. Szerkezete agyagos-poros, sötét színű. A lelet opál, obszidián és homokkőből pattintott eszközökből állt. Mikrolitikus kultúra, de van néhány közepes nagyságú eszköz is. Tizenegy darab forgácsolt és lemezes technikával készült *reszelőt* találtak, nagyon aprólékosan retusálva. A használható felületük széles, kettő enyhén domború, egy másik srégítve van jobb oldal felé. A használat következtében erősen ki van csorbulva. Több mikrolitikus, keskeny lemeznek minkét oldala retusálva van. A legérdekesebb egy 4,5×2,6 centiméteres, srégen és lépcsőzetesen, mindkét oldalán és egész hosszában retusált eszköz. Egy másiknak baloldalán több bemélyedés van, amelyeket egyenlőtlen domborulatok választanak el egymástól. Az egyik darab fekete obszidiánból van, a hegye letört. Van egy barnás-vöröses kovakőlemez, jobbra srégen megcsonkítva. Találtak egy kis fűrőszközt, amelynek a hegye valószínűleg használat közben tört le. A fűrő 3 centiméter hosszú, és csak két oldala van retusálva, a harmadik vastag, durva. A pusztahegyi lelet a Grovetlián kultúra első szakaszához tartozik. Hasonló leletre bukkantak Szatmár megyében Kányaházán (Călinești) és Bujánházán (Boinești) is. 1975-ben a paleolit lelettől néhány méterre, egy teraszon neolitikus leletre bukkantak. Az új kultúra lakói igen jó helyet találtak településül. Egyik oldalon a Pusztahegyet erdő védi, másik oldalon a Turci-patak. A teraszról három irányba: É-D-Ny-ra lehetett messzire ellátni. Két darab kőeszközt találtak: egy bal-tát és egy vésőt, nagyon finoman kicsiszolva. A balta lapos, trapéz alakú. A véső hegye letört, ez is trapéz alakú. A gödrökben nagyon sok volt a cserépdarab. Egyetlen ép edényt sem

találtak, de rekonstruálni lehet. A legtöbb darab durva, de egyesek nagyon finoman vannak kidolgozva. Díszítő motívumuk különböző. Egyesek vésett hullámos vonallal vannak díszítve, mások vésett háromszögekkel. Nincsenek festve. A téglaszínű darabok mellett fekete kerámiát is találtak. A kultúrréteg 5–40 cm mélyen volt. Sötét színű, termékeny föld, alatta sárga agyagréteg van. A leletre szántóföldön bukkantak. A mezőgazdasági munkálátok sok érdekes dolgot semmisítettek meg. A talált kerámia hasonlít a Kőrösi kultúrához. Az ásatásokat a hideg idő miatt abbahagyták (Darabont Ilona, 1976, kézirat).

Belterület és külterület

Agghegy (sz, k, gy, 11) – Tulajdonképpen egy patak völgye, amelyen két oldalt szőlőt és gyümölcsfákat telepítettek. Neve valószínű az *agg 'örög'* jelentésű főnévből és a *hegy* szóból ered. A helybeliek az *az* névelő használatával és a *g* mássalhangzó zöngétlenülésével egybemondva *zak-hegyet* mondanak. Egyes egyházi feljegyzésekben szerepel a helynév több ízben is.

Ali dombja (gy, sz, 14) – Az iskolával szemben elterülő szőlő és gyümölcsös neve. Nevét Margittai Aladár (Ali becenév) nevű tulajdonosáról kapta.

Alié Alijé (gy, sz, 14) – Vö.: Ali dombja.

**Almási-kút Almási-kút* (K, 25a) – Tulajdonosa családnevét őrzi.

**Almási-papé Almási-papé* (Ds, sző, 25).

Almási-pince Almási-pince (É, 6') – Almási Péter nevezetű római katolikus pap tulajdona volt, aki túrterebesi származású, de Sárközújlakon szolgált. Tőle vették el a pincét a kollektivizáláskor. Vö.: Almási pincéje.

Almási-pincéje Almási-pincéje (É, 6') – Vö.: Almási-pince.

**Almási-szőlő Almási-szőlő* (sző, 6).

Aranyos (vö, k, 8) – Tulajdonképpen egy völgy neve. A helybeliek nem tudnak nevének eredetéről. Régen a Müllereké volt. – Vö.: Aranyos-völgy.

Aranyos-domb Aranyozs-domb (e, k, 8) – A völgy felső részét képezi, ahol Tóth Boldizsárnak volt ott lakóháza. Ezért ezt a részt hívják Bódi-völgynek is.

Aranyos-völgy Aranyos vőügy (e, k, 8') – Az Aranyos legfelső részét az erdőben hívják Kánya-szugnak, amely eredetileg egy tisztás volt. Napjainkra már teljesen elerdősödött.

*Ásku-patak ~ (P) – Időszakos patak.

Barabás-patak (P, 13) – Nevét egy Barabás nevűről kapta, de újabban, a hajdani névadó halála után, Oláh Jani patakjának is nevezik. Pár éve ez a névadó is elhunyt. A patak bal oldalán elterülő kisebb domb neve Felső-domb. – Vö.: Oláh Jani patakja.

*Bikarét ~ (r) – A Kokas-remete mellett.

*Bikk ~ (D) – A Közdomb felett.

Blájer-domb Blájèr-domb (D, 29) – A Purcsik-pataktól kezdődő domb, amely a falu irányába folytatódik. A helybeliek szerint Bleier Istvánnak volt a domb alján, a patak partján egy háza, szőlője és vincellérháza. Ma a Ferenc András háza található itt. Bleiert deportálták, s a hegyesiek megvették a szőlőt. Bleier kőbányát is akart nyitni, de mivel a kő nem volt jó minőségű, a bánya hamarosan megszűnt. Mike Endre szerint Bleier orvos volt Halmiban.

Blájer-patak Blájèr-patak (pa, 29') – A Blájer-féle ház a patak partján volt. A név a volt tulajdonosra utal.

Bódi-völgy Bóudi-vőgy (Vö +P, 8'') – Az Aranyos-völgy felső része. Időszakos patak. Tóth Boldizsár lakott ott. – Vö.: Aranyos-völgy, Bódi völgye.

*Böndő ~ (Ds) – A Sepsy-domb alsó része.

Bükk-tető Bük-tetőü (Ds, 23) – Nevét a bükkfáról kapta, amely benépesíti az egész tetőt.

Csemete-kert Csemete-kèrt (k).

*Csikos-kút ~ (K, 22a).

*Csikos-tanya (Ta, 22).

Dudás-patak ~ (pa, 21) – A patak nevét egy Dudás nevűről kapta, de mára már nincs ott Dudás nevű tulajdonos. A patak az *Erdészházzal* szemben van.

*Egyház erdeje *Egyház erdeje* (e).

*Emésztő gödör *Emésztő gödör* (g).

Erdészház (É, 22) – Ezt az erdészházat valamikor Weis építette, de azelőtt is megvolt már a régi erdészház. „*A lénián ment le az út, jobbra a gazdáké volt az erdő, balra, a Túr partján a Sepsy erdeje volt, a hegy felől pedig a Weis erdeje.*” (Mike Endre, helybeli lakos).

*Érvölgy *Érvölgy* (Vö+P) – Időszakos patak.

*Északoldal *Északoldal* (D, e) – Vö.: Kis-völgy.

Fárasztó *Fárasztó* (k,f,) – A Kereszten felül elterülő, enyhe lejtésű domb neve. Van itt szőlő és gyümölcsfa. Nevének eredetéről a helybeliek nem tudtak felvilágosítást adni.

*Farkasremete ~ (t).

*Feketehegy – Vö.: Pusztahegy.

*Felső-hegy *Felsőü-hegy* (D).

Felső-domb *Felsőü-domb* (D, 13') – Kisebb domb a Barabás-patak bal oldalán.

Fenyves (e, 1) – Telepített erdei fenyőt találunk itt. Tulajdonképpen túl van a község határán, de a helybeliek használják e helynevet. Nyáron iskolai kirándulások színhelye, télen pedig alkalmas hely szánkózásra és sielésre. Gérce falu tulajdonát képezi. Nevét a telepített fenyőről kapta.

Fenyves gödre (G, 1') – A Fenyves lábánál található. – Vö.: Kisfenyves.

*Fenyves-köz ~ (Kö).

*Fűk foka *Fik-foka* (B).

*Fülöp-kereszt ~ (Ke).

Gáspár-rét (k, 35) – A Pásku-patakkal (28) szemben elterülő kb. 1,5 ha kaszáló neve. Nevét tulajdonosáról kapta, az Adorjában lakó Farkas Gáspárról.

Gérci-legelő Gérci legelőü (S,1, 39) – Határos a községgel, illetve sokkal közelebb van a Hegyhez, mint Gércéhez. A helybeliek gyakran emlegetik e határrészt.

Gesztenyés ~ (Ds, gy) – Az Úr-völgy bejáratánál található szelídgesztenyefákból álló domboldal neve. Ma is van még néhány gesztenyefa.

Grószé ~ (S, sz, k, 43) – Tulajdonosa családnevéről.

Grósz-rét ~ (S, r, 43) – Tulajdonosa családnevéről.

Hegy – Túrterebeshegy régi neve. Ma is nagyon gyakran használják a helybeliek. – Vö.: Pusztahegy.

Hegy alja Hegy ajja (sz, k, 9) – Az iskolától a keresztig a Hegy alatti út bal oldalán elterülő szántóföld és kaszáló neve. Tőle nyugatra van a Grószé (43).

Hegyesi iskola (É, 15) – A jelenlegi iskola 1936-ban épült. Az 1950-es évektől 1992-ig Kis Endre tanító élt, s tanított itt évtizedeken át. Összevont (szimultán) osztályban tanult a 15–20 gyermek, akik a gimnáziumi osztályokat már a községközpontban folytatták. Sokáig (1982) internátusban voltak, s csak hétvégén mentek haza szüleikhez. Az utóbbi időben megcsappant a gyermeklétszám is. A rendszerváltás előtt már-már úgy tűnt, hogy a falu és az iskola megszűnik, de az 1990-es évek változásai következtében megmaradt. A katolikus hívek új templomot építettek, a reformátusoknak van egy épületük, ahol istentiszteletet tarthatnak, a görögkatolikusok is haranglábat építettek, és templomot is szándékoznak építeni.

Sajnos, gyermekhiány címén 2010-ben a megyei tanfelügyelőség önkényesen felszámolta az iskolát, s így az elemi iskolások is a községközpontban tanulnak. Iskolabusszal naponta ingáznak Túrterebesre az I–VIII. osztályos tanköteles tanulók. Jelenleg csak óvodai oktatás van a régi iskola épületében 14 gyermekkel.

Hegyi-legelő Hegyi-legelőü (1, 38) – A hajdani (1884) *Széles mocsár* mai neve, amelyet a helybeliek legelőnek használják. Nevét alacsony fekvéséről és mocsaras jellegéről kapta. – Vö.: Mocsár.

*Hegykapu Hetykapu (Ke) – Ez választja el Túrterebest Túrterebes Szőlőhegytől.

Hegy út ~ A Hegyen át vezető út neve.

*Hódos ~ (Cs).

*Hosszúhát ~ (Ds, sz).

Iskola (É, 15) – Vö.: Hegyesi iskola.

Jog (sz, k, 36) – Az első világháború után, a kiirtott erdő helyén kaptak földet azok, akiknek nem volt földjük. Túl rajta van a legelő és a Túr.

Kabolaút ~ (Ú).

Kánya-szug ~ (e, 8ⁿ) – Egykori tisztás az Aranyos-völgy legfelső részén. Napjainkban már erdő.

**Kert-láp Kert-láp* (Mo) – A Pusztahegy tájékán.

*Kerülőút – ().

Király-domb Kiráj-domb (gy, 5) – Az Úr-völgy (6) jobb oldalának egy része, ahol szőlő és gyümölcsös van. Hogy miért nevezték el *Király-domb*nak, a helybeliek nem tudják. Egyesek szerint (Varga András, aki 1910-től él itt) sok úr volt itt hajdan. Talán valamelyik királyunk látogatásának nyomát őrzi ez a helynév.

*Kisfenyves ~ (G) – Vö.: Fenyves gödre.

*Kisgérci út ~ (Ú, 64) – Kisgérce felé vezető út.

*Kis-hegy ~ (D, Fr) – 1894: *Kis hegy* (t).

**Kisorosz-forrás Kisorosz-főrrás* (K, 17) – Vö.: Kisvölgy-kút.

Kis-sovábhegy Kis-sováphegy (D, sző, 10ⁿ) – Sovábhegy.

**Kis-Tálna Kistána* (P).

Kis-völgy Kis-vőügy (gy, k, 3) – Nevét terjedelméről kapta, mert rövid, kicsi völgy, nem nyúlik föl a tetőig. Itt laktak: Ilbán György, Borsos Károly és Vékony György. Körös-körül szőlő van és gyümölcsös.

**Kisvölgy-kút Kisvölgy kút* (K, 17) – Vö.: Kisorosz-forrás.

Kokas-remete ~ (D, r, 27) – Vö.: Kakas-remete.

*Kozsán-kereszt ~ (Ke) – A keresztet állító család nevét őrzi.

Kozsán-patak (P, 19) – A kereszttel szemben található. A Kozsán család élt a patak partján. Nevét is e családról kapta.

Kozsán-rét (r, 32) – A Kozsán család tulajdona volt, s nevét is innen kapta. Körülveszi egy lapos.

*Kőbánya ~ (G, 16) - Hegyoldal, amelyből épülethez követ termeltek ki. Ma már nem működik.

Közdomb (Ds, gy, k, 2) - Tulajdonképpen nem domb, hanem egy völgy, amelyet körbezárnak a dombok. Itt is volt néhány lakóház: Fenyák György, Smuczer György, aki elköltözött Sárközre. A Közdomb patakjának felső végén van a Varga-bükk (4).

Kultúrotthon Kultúrotthon (É, 16) - Ez a kis közösség a 60-as években építette ezt az épületet az iskola szomszédságában. Egyik részében sokáig óvoda működött, másik felét a Fogyasztási Szövetkezet bérelt vegyesbolt üzemeltetése céljából. A Dónát-ünnepségek (augusztus 8.) alkalmával, s máskor is, a fiatalság bálokat rendez a Kultúrotthonban, vagy néha lakodalmakat.

*Lejáró-híd ~ (H) - A Kishegy alatt balra.

*Lénia Lénija ~ *Linija* (Ú) - A Pusztahegytől a Túron átívelő pallóig vezető erdei út neve.

*Messzilátó (É) - Fából készült emelvény a legmagasabb domb tetején, ahonnan nagy távolságra lehetett kémlelni a környéket. Néhány évtizede lebontották. - Vö.: Oláh-kopasz

Mezei-patak Mezeji-patak (P, 17) - Nevét a Mezei családról kapta, akiknek telkük és lakóházuk van az út mentén, a patak partján.

Mike-domb (sző, gy, 25) - A Mike-pataktól (26) északra elterülő szőlő és gyümölcs-ültetvény neve, amely a Mike család tulajdonát képezte. Id. Mike Sándor az elsők között volt a nemesszőlő telepítésében a Pusztahegyen. Fia és családja mára már több mint 8 ha nemesszőlőt telepített a Mike-dombon. Boraikat értékesíteni tudják a megyében és az országban egyaránt. A családi háztól út vezet az ültetvény felső részében épített nyaraló- és présházig.

Mike-patak (P, 26) - A Mike család szőlősdombjának szomszédságában folyó patak neve.

Mocsár ~ (Mo, r, l, 38) - A hajdani (1884) *Széles mocsár* mai neve, amelyet a helybeliek legelőként használnak. Nevét alacsony fekvéséről és mocsaras jellegéről kapta.

**Móricné hídjá Móricné biggya* (H).

*Nagy-bükk ~ (Ds, e, 30).

Nagy-sovábhegy Nagy-sováphegy (sz, gy, 18) – Már említettem, hogy a svábok betelepítését követően, az újonnan érkezők, ha szőlőt telepítettek, hét évig bordézsmat nem fizettek. Valószínű, ezt a területet zömmel a svábok telepítették, s ezért nevezik ma is így.

**Nagy-Tálna Nagytána* (P, 60).

Oláb-kopasz Olá-kopasz (D, 24) – A helybeliek szerint a terület valamikor szántva volt, és a kiscserci románok művelték. Jelenleg telepített fenyves. Tulajdonképpen ez a Pusztahegy teteje, amely 399 méter magas. Rajta egy háromszögelésű pont van. A helyi elnevezés szerint *Messzilátó*. A tető alatt van a *Fenyves gödre*, amelyet valamikor *Kisfenyvesnek* hívtak.

*Ócskahegyesi út (Ú) – V.: Pallófelesi út.

*Oláb-kút Olá-kút (K, 52).

*Oláb-rét (r, 54).

Ól-rét (r, 39) – Valamikor e réten volt egy istállója Kozsán Janinak, ahonnan elloptak két ökröt, s átvitték Csehországba. Nevét az ólról kapta.

*Paku-láp ~ (Mo, 62) – A Pusztahegy tájékán.

*Palófelesi út ~ (U) – Vö.: Ócskahegyesi út.

Pásku-patak (P, 28) – A patak mellett háza volt ennek a Pásku (Pașcu) nevű román embernek, de lányai már nem tudtak románul. A patak mellett volt egy kőbányájuk, ahonnan robbantás nélkül kitermelte és eladta a követ. Állítólag a patak felső szakaszán is volt valaha egy kőbánya.

*Pinigári-híd ~ (H) – Kiscserce felé.

*Porombovics-kút ~ (K).

*Púp-hegy ~ (D, 10).

**Púphegyesi-kereszt Púphegyi-kereszt* (Ke, 9a).

**Púpvölgy Púpvölgy* (Vö; 9) – A Kis-völgy – Úr-völgy között.

Purcsik-patak (P, 30) – A patakot valamikori tulajdonosáról nevezték el. Egy Bleier nevű zsidó kőbányát nyitott a pataktól nem messze.

*Pusztahegy (D, Fr, 59) – 1894: *Pusztahegy* (t) – Terebeshegy régi neve. – Monda: Akasztásra ítélt cseléd átka nyomán felhőszakadás pusztította el a hegy termőtalaját, a földcsuszamlás betemette a hegy lábánál épült házakat. – Vö.: Hegy.

*Remetedomb ~ (D) – A Felszeg utcától balra.

Sepsy-domb *Sepsi-domb* (sz, gy, 12) – A hajdani tulajdonosok nevét őrzi e helynév. Valamikor szőlő és gyümölcsös volt itt, újabban felszántották, s újra betelepítették. A jelenlegi gazdák: Porombovics István és Medve Endre. A domb alsó részét nevezik *Böndőnek*.

Sováb-hegy (szó, gy, 1o) – Vö.: Kis-sovábhegy, Nagy-sovábhegy.

*Sugatag-patak ~ (P) – 1884: *Sugatag patak* (t).

Szálasfok – 1884: ~ (t) – Vö.: Tálás fok.

Széles mocsár ~ (l, 38) – Vö.: Hegyi legelő, Mocsár.

Szudaié Szudaijé (gy, szó,) – A hegyesi iskola volt tanítójának, Szuday Endre tulajdonát képező többhektáros domboldal neve. Önéletrajzában utal vagyonának eredetére. Felesége révén örökölt az Erős családtól. Szuday Endre örököse az örökbe fogadott lánya, Szuday Mária, aki Reizer Vendel özvegye. Újabban nagyobbik része Reizer György tulajdonában van, aki nemesszőlőt telepített a hajdani szőlős és gyümölcsös helyébe. A hajdani tanító tulajdonán, kisebb parcellákban a következő tulajdonosok osztoznak: Orbán Zoltán fogorvos, Sárosi Tibor mérnök-tanár, Kiss Kálmán tanár, Simon Kornél görögkatolikus lelkész, Koczán Levente polgármester, Mészáros István topográfus (Sárközújlak), Reizer György nemesszőlő termelő, Bauer Lajos vállalkozó és mások.

Tálás-fok (e, 40) – A Túr jobb oldalán elterülő lapályos, mocsaras terület neve. A helybeliek szerint a Sztáray grófoké volt Sárközről. Jelenleg a kiscsercsényiek használják. Nevének eredetéről a helybeliek nem tudtak semmit. A már több ízben említett (1884) térképen ezen a helyen *Szálasfok* szerepel.

Tanító-jog Tanítóu-jog (sz, 37) – A Mocsár (38) kiscsercsényi oldalán található szántóföld neve. Az iskolát 1936-ban építették, előtte az oktatás bérelt magánházakban folyt. Kovács János

nevű ember tulajdona volt 1936-ig, helyette a *Tanító-jog* nevű dűlőn kapott területet.

Tardi Faszi dombja Tãrdi-Faszi-dombja (sz, k, 18) – Jelenleg szőlő és kaszáló ez a domb. Néhány tulajdonosa van e területnek. Itt lakott hajdan Faszi (ragadványnév) Mari. – Vö.: Tükör-domb.

**Tékálózi-Tálna Tékálózi-tána* (P).

Töltés Tőütés (Tö).

Túr ~ (Fo).

A Túr elhagyott medre (l, 22) – A Túr mederrendezése következtében ez is holtággá változott. Napjainkban már inkább vizenyős, lapályos hely, amelyet kaszálnak.

Tükör-domb Tükör-domb (D, szó, k, 18) – Vö.: Tardi Faszi dombja.

*Új-bíd ~ (H, 34).

Úr-völgy Úr-vöügy (gy, k, 6) – Az urak, akikről a völgyet elnevezték a következők voltak: Almássy István, római katolikus pap volt Sárközön, valamint Horváth Pál (1907–1923 között Túrterebesben a református egyház papja volt). A völgy bejáratának jobb oldalán van a Gesztenyés, vele szemben a Grószé.

Kovács László, helybeli adatközlő mesélte: Horváth Pál építtette a túrterebesi malmot. Leitatta a műszaki rajzot készítő mérnököt, majd elvette tőle a rajzot, és nem fizette ki.

**Urak völgye Urak völgye* (Vö, 29) – Több környékbeli úr (pap) volt itt birtokos. – Vö.: Úr völgye.

Üveg-pince (É, 6”) – Az *üveg* főnév ‘homok, mészke, szóda megolvasztott keverékéből gyártott rideg, kemény (átlátszó) anyag’ és a *pince* ‘föld alatti vagy hegyoldalba vájt helyiség’ főnév.

Varga András, 86 éves földműves szerint, aki a közelben lakott, a pincét Dimand Lajos katolikus pap építtette 1913–1914-ben. Olasz mesterek építették, amelyet 8–10 mm vastag-ságú üveggel béleltek, kb. 49 ezer liter úrtartalmú. A fent említett szomszéd szerint többször volt teli borral. Az utód, Horváth Pál is használta, aki az Elek-féle emeletes házat építtette.

Varga-bükk (e, 4) – Szerepel az 1884-es térképen, de a helybeliek nem tudják miért nevezik így. – Vö.: 1884: *Vargabükk*.

Varga-domb Varga-domb (D, szó, 27) – Valamikor (1884) bükkerdő lehetett ezen a dombon (297 m), de napjainkban már szőlő van telepítve, amelyeknek gazdáik vannak. Valószínű: a valamikori tulajdonosról kapta nevét.

Vasas-rét (r, 34) – A Weis erdejének (107) sarkát nevezik így a helybeliek. Régen kaszáló volt, napjainkban már nincs fű ezen a részen. Nevének eredete ismeretlen.

Veisz erdeje Vějsz érdeje (Ds, e,) – Weis nevű tulajdonosáról.

Vida-láp (Mo, k, 33) – Valamikor a Vida családé volt Túrterebesről, de eladták, és ma már kevés kaszáló maradt, a többi be van építve. Ide építettek: Mike Károly, Kovács József, Ninács József.

Vida-rét (r, 33') – Egykori tulajdonosa családnevét őrzi.

Az adattárban használt rövidítések

<i>á.</i>	=	árok
<i>cs.</i>	=	csatorna
<i>csn.</i>	=	családnév
<i>c.</i>	=	cigány
<i>é.</i>	=	éves
<i>biv.</i>	=	hivatalos
<i>bn.</i>	=	helynév, földrajzi név
<i>br.</i>	=	határrész
<i>kn.</i>	=	keresztnév
<i>kny.</i>	=	köznyelvi
<i>m.</i>	=	magyar
<i>mn.</i>	=	melléknév
<i>rom.</i>	=	román
<i>szn.</i>	=	személynév
<i>t.</i>	=	térkép
<i>tkv</i>	=	telekkönyv
< >	=	régen használatos

Domborzati viszonyok

<i>Á</i>	= árok	<i>Ls</i>	= lejtős
<i>B</i>	= bérc	<i>Mo</i>	= mocsár
<i>D</i>	= domb	<i>Ösv</i>	= ösvény
<i>Dh</i>	= dombhát	<i>P</i>	= patak
<i>Ds</i>	= dombos	<i>S</i>	= sík
<i>Dt</i>	= dombtető	<i>Szo</i>	= szobor
<i>É</i>	= épület, építmény	<i>Ta</i>	= tanya
<i>F</i>	= forrás	<i>Te</i>	= temető
<i>Fo</i>	= folyó	<i>Tel</i>	= telep
<i>Fr</i>	= falurész	<i>Tó</i>	= tó
<i>G</i>	= gödör	<i>Tö</i>	= töltés
<i>H</i>	= híd	<i>U</i>	= utca
<i>Hág</i>	= holtág	<i>Úr</i>	= útrész
<i>Kút</i>	= kút	<i>Ú</i>	= út
<i>Kö</i>	= köz	<i>Vö</i>	= völgy
<i>L</i>	= lapos, lapály		

Jelenlegi művelési ág

<i>bo</i>	= bokros	<i>n</i>	= nádas
<i>cs</i>	= csemetés	<i>p</i>	= parlag
<i>d</i>	= dúlő	<i>pa</i>	= patak
<i>e</i>	= erdő	<i>pu</i>	= puszta
<i>gy</i>	= gyümölcsös	<i>r</i>	= rét
<i>k</i>	= kert	<i>sz</i>	= szántó
<i>ka</i>	= kaszáló	<i>szó</i>	= szőlő
<i>l</i>	= legelő		

Szakirodalom és forrásmunkák

- A magyarság története.* Debrecen, 2007.
- Bagossy Bertalan: *A túrterebesi római katolikus egyház története.* (kézirat) 1942.
- Balogh Lajos, Bognár András, Deme László: *A földrajzi nevek gyűjtésének, ellenőrzésének és közzétételének kézikönyve.* Budapest, 1978.
- Balogh, Gálffy, Nagy: *A mai magyar nyelv kézikönyve,* Bukarest, 1971, 71. l.
- Bárczi Géza: *A Magyar szókincs eredete.* Budapest, 1958.
- Barna József: *Beszámoló a túrterebesi római katolikus plébániát érintő 1944–45. évi háborús eseményekről.* (kézirat). 1954.
- Bartha Elek: *Vallásökológia.* Debrecen, 1992.
- Barta Gábor: *Erdély.* I–II. 1992.
- Borovszky Samu: *Szatmár vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.* Budapest, 1910.
- Bura László: *Szatmár megye helynevei (földrajzi nevei).* Státus Kiadó, Csíkszereda, I–II. 2008.
- Bura László: *Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára.* Stúdium Kiadó, Kolozsvár, 1997, 93–94.
- Csomortáni Magdolna: *Csikmindszent helynevei.* Kolozsvár, 1983.
- Czakó Elek: *A Magyarság Néprajza.* I.
- Csűrös István: *Az Erdélyi Mezőség élővilágáról.* Bukarest, 1973.
- Csűry Bálint: *Szamosbáti Szótár.* I–II. Budapest, 1935.
- Csűry Bálint: *Szamosbáti Szótár,* I. és II. kötet reprint kiadása, Második kiadás. Csűry Bálint örökösei, Nap Kiadó Kft. 2004.
- Darabont Ilona: *Túrterebes története.* (a kézirat a szerző tulajdonában), 1976.
- Deér József: *A magyarság a nomád kultúrközösségben,* In: Magyar Művelődéstörténet 1.
- Dukrét Géza (szerk.): *Jubileumi Rákóczi Évek 2. 2003–2011.* Nagyvárad, 2003.
- Elek Imre: *Túrterebes, Múlt a jelenben,* Szatmárnémeti, 2002.

- Fényes Elek: *Magyar Országnek s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geográfiai tekintetben*. IV. kötet, Pesten, 1839.
- Gellért Sándor: *Mikola története*. (kézirat). 1954.
- Graur Alexandru: *Nume de persoane*. București, 1985.
- Gulácsi Lajos: *A Kárpátaljai református egyház*. 1996.
- Györffy György: *A magyarok elődeiről és a bonfoglalásról*. Budapest, 1958.
- Hajdú Zoltán: *A magyarság genetikája*. In Európai Idő, 1992/ I. 8–15.
- Hóman Bálint: *A magyarság történelmi bivatása*. In Erdély, 1940, 21.
- Hoffmann István: *A Tihanyi Alapítólevél, mint helytörténeti forrás*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2010.
- Inceffey Géza: *Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata*. Budapest, 1978.
- Istoria României*. Vol. I-II. 1960, 765–772.
- Jakab László, Kálnási Árpád: *A nyírbátori járás földrajzi nevei*. Nyírbátor, 1987.
- Jakó Zsigmond: *Ezerszáz esztendő*. In Magyar Közélet, II. évf. 9. sz. 1998.
- J. Soltész Katalin: *A tulajdonnevek funkciója és jelentése*. Budapest, 1979.
- Kálmán Béla: *A nevek világa*. Debrecen, 1989.
- Kanizsai Zsigmond: *Emlékek a múltból*. Szatmár, 1863.
- Kiss Kálmán: *Egri község, kismonográfia*. Partiumi füzetek, 31. Nagyvárad, 2004.
- Kiss Kálmán: *Túrterebes egyház- és iskolatörténete*. Partiumi füzetek, 59. Nagyvárad, 2009.
- Kiss Kálmán: *Túrterebes földrajzi nevei*. I. fokozati módszertani-tudományos dolgozat. Szakirányítók: Dr. Péntek János egyetemi tanár és Csomortáni Magdolna tanársegéd, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészkar, Kolozsvár, 1994 (a kézirat a szerző tulajdonában).
- Kiss Lajos: *Földrajzi neveink etimológiai szótára*. Budapest, 1980.
- Kniezsa István: *A magyar nyelv szláv jövevényszavai*. Budapest, 1955.
- Kónya László: *Szatmár megye az 1848–49-es szabadságharcban*. Kiadta a Szatmár megyei RMDSZ és a szatmárnémeti Szent István Kör.
- Kosáry Domokos: *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába*. I. Budapest, 1951.
- Kovács Zoltán: *A szatmári svábok története*. Szatmári Friss Újság. *Krieg im Scherberland-Sathmar- schwabische Schwande*. Kolozsvár, 1973.
- Kupán Árpád, Dukrét Géza: *1956 emlékezete Biharban*. Partiumi füzetek, 45. Nagyvárad, 2006.

- Ladó János: *Magyar utónévkönyv*. Budapest, 1990.
- László Gyula: *A honfoglaló magyarok művészete Erdélyben*. Kolozsvár, 1943.
- Liviu Marta, Szócs Péter: *A régészeti gyűjtemény katalógusa*. Szatmár Megyei Múzeum. 2007.
- Lőrincze Lajos: *Földrajzi neveink élete*. Budapest, 1947.
- Maksai István: *A középkori Szatmár megye*. Település-Népességi Értekezések. IV. k. 1940.
- Márk Nagy János, Fülöp Szabolcs: *Természeti értékeink a Túr mentén*. EKE Szatmárnémeti ECO TUR 2001.
- Márton Gyula: *Magyar nyelvjáróstan*. Kolozsvár, 1972.
- Moór Elemér: *Szláv eredetű emelkedésnevek alföldi hely- és dűllőnevekben*. LX1. 35-39. Ny.
- Nemere István: *Magyarország története. 989 év krónikája*.
- Péntek János, Szabó Zoltán, Teiszler Pál: *A nyelv világa*. Kolozsvár, 1972.
- Sebestyén Árpád: *Gondolatok a szamosháti nyelvújítás változásairól*. Különnyomat a Magyar Nyelvőr, 1991. évi 3. számból.
- Suciu Corolian: *Dicționar Istoric al Transilvaniei*. 1942.
- Szabó Csilla: *Székelybodos helynevei*. Kolozsvár, 1992.
- Szabó Endre: *Túrterebes helység környékén található természetes és kultúr-életterek nagylepke faunájáról*. (kézirat a szerző tulajdonában), 1983.
- Szabó István: *Ugocsa megye*. Budapest, 1937.
- Szabó István, dr., *Ugocsa megye és népei a történelemben*. In Fábíán Sándor: *Szatmár, Ugocsa, Ungvár és Bereg k.e.e. vármegyék*. (1824–1938), Budapest, 1939.
- Szabó T. Attila: *A helynévgyűjtés jelentősége és módszere*. In *Nyelv és múlt*, III. Bukarest, 1972, 339–359.
- Szabó T. Attila: *A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincs*. Kolozsvár, 1942.
- Szabó T. Attila: *Nyelv és múlt*. Bukarest, 1972.
- Szabó T. Attila: *Közép-Szamos vidéki határnevek / MNy XXVIII*.
- Szabó T. Attila: *A szó és az ember*. Bukarest, 1971.
- Szatmár megye monográfiája*. Szatmárnémeti, 1993.
- Szirmay Antal: *Szatmár vármegye fekvése, történeti és polgári ismerete*. II. rész. Buda.
- Takács Sándor: *Régi magyar nagyasszonyok*. Budapest, 1982.
- Teiszler Pál, *A Nagykároly környéki magyar nyelvújítás magánhangzó rendszere*. Bukarest, 1973.

Teiszler Pál: *Észrevételek a szamosbáti nyelvjárás hangrendszeréhez.* NyÍrk. VI.

Teiszler Pál: *Hanglejtésjelölési útmutató önkéntes nyelvjárási gyűjtők számára.* Magyar Nyelv-őr, Budapest, 1970. január–március.

Tőkés László: *Szemben a kommunizmussal.* In Református kalendárium a 2009. évre.

Vallásosság és népi kultúra a határainkon túl. In Vallási Néprajz, 4. Budapest, 1990.

Vöő István: *Magyar nyelvjárás szövegek.* Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1977

MELLÉKLETEK

A Perényi-kastély

Perényi Pálné síremléke a temetőben

A felújított park

A Hősök Emlékműve a parkban

A Donát-kápolna

Az új Nepomuki Szent János-kápolna

A római katolikus templom

A görögkatolikus templom

A római katolikus parókia

A református templom

A ravatalozó bejárata

A hegyesi iskola

Ifjúsági Ház

A Glajbi-gödör

A Mike-domb szőlőse, háttérben a Weis erdeje

A régi malom romjai

A Patkó-lápos

A Túr medre a hídról

A Turci-patak

Látkép a Kis-hegyről

Halastó

Az új emeletes iskola

A volt református iskola

Az új óvoda

Kelemen Hunor látogatása az óvoda épületében

A vendégek megtekintik az új létesítményt

A II. Szatmár megyei Böllérversenynen résztvevő RMDSZ-vezetők

Az orvosi rendelő

Élelmiszerüzlet

A Koncz János Sportcsarnok

A volt csárda, ma Bauer-pékesség

A Hegyi út

Szőlőhegyi panoráma

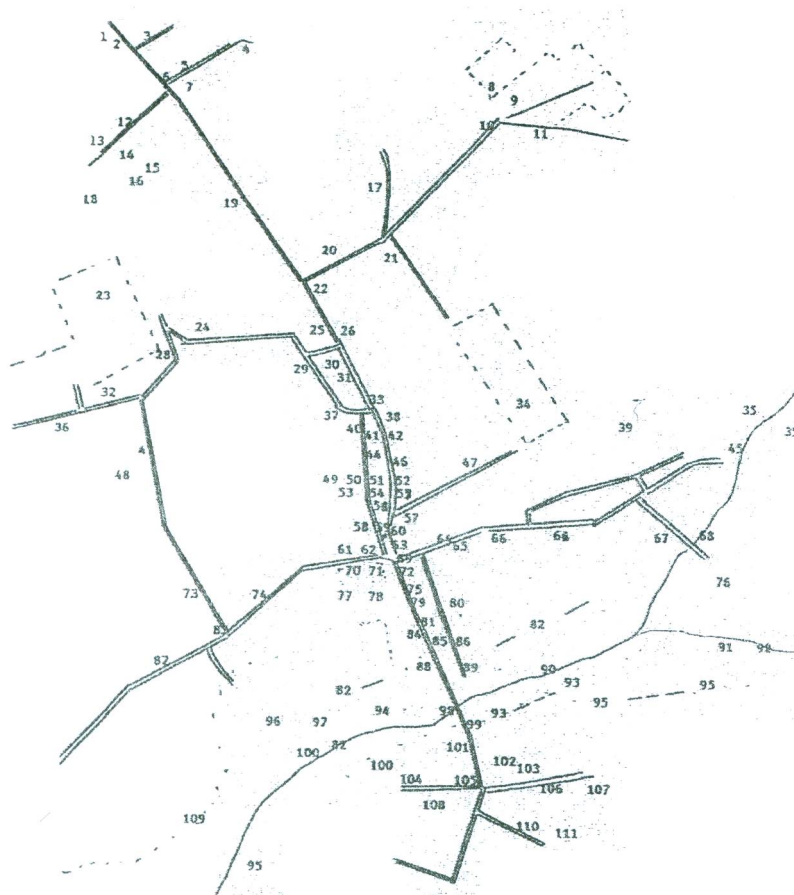

1884. évi térkép

Belterület. A szerző térképe

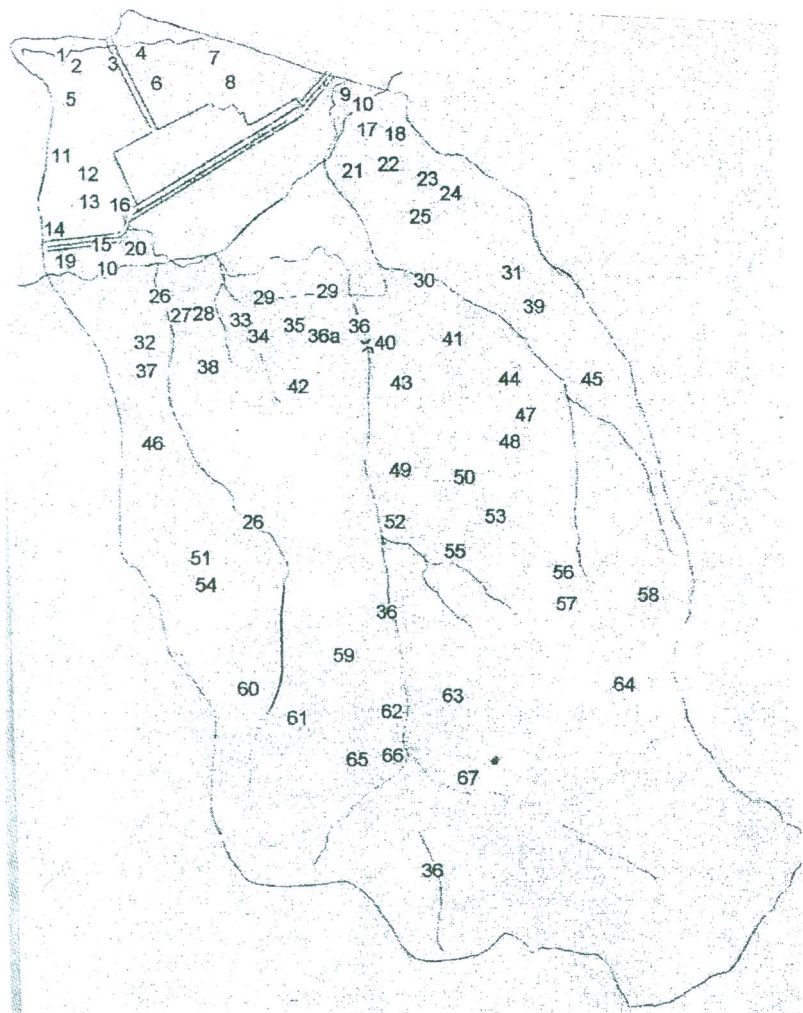

Belterület. Forrás: Bura László

Belterület. A szerző térképe

Belterület. Forrás: Bura László

Szatmári Friss Újság, 2012. június 29.

György Elek szerkesztő kérdései

- *Tanár úr, nyugalomba vonulása alkalmával szeretném, ha válaszolna néhány kérdésemre. Több mint négy évtizedes tanári pályáját hogyan összegezné?*

- 1971. szeptember 1-jén helyeztek Túrterebesre a feleségemmel együtt. Ő a Kovászna megyei Sepsibodokról származik, én pedig a Túrterebessel szomszédos Egriből. Évfolyamtársak voltunk a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskolán, román-magyar szakon. Hogy nagyobb esélyünk legyen ugyanabba az iskolába kerülni, az államvizga előtt Marosvásárhelyen összeházasodtunk. Negyvenegy éve élünk Túrterebesben...

Már diákéveim alatt érdekelt az irodalom, a nyelvészet és a történelem. Hatottak rám Csűry Bálint, Egri világhírű nyelvészének Szamosháti Sztótára, amelyet Gellért Sándortól kölcsönöztem. Belsőleges viszonyba kerültem Gellért Sándorral, valamint Makay György református lelkésszel, akik meghatározták lelki és szellemi habitusomat a teljes egészében magyar és nagyreszt református Egriben...

^Az utóbbi 14 évben mindig versenyvizsgával foglaltam el az igazgatói széket.

Ez azt jelenti, hogy meg kellett fogalmaznom: hogyan képezem el az oktatási célokat, és azokat hogyan valósítom meg. A múlt rendszerben is voltam négy évig igazgató...

Fiatal korom óta érdekelt az anyanyelvi kultúra, a történelem, a nyelvészet. Szülőfalumban nagy tiszteletnek örvendett Csűry Bálint, világhírű nyelvész. Diák- és egyetemista koromban sokszor megfordultam Gellért Sándor mikolai otthonában, ismertem kiadatlan kéziratait. Meghatározó élmény volt számomra

Kolozsváron dr. Péntek János egyetemi professzor előadásait hallgatni, később az I. fokozati dolgozatom tudományos irányítója is a tanár úr volt. Nagyra becsülöm és tisztelem Bura Lászlót, akinek számos színvonalas munkáját ismerem. Jelenleg is tudományos mentoromnak tartom. Több mint másfél évtizede tagja vagyok a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő Társaságnak, amelynek elnöke a Nagyváradon élő Dukrét Géza. Neki köszönhetem, hogy eddigi könyveim nyomtatásban megjelentek a Partiumi füzetek sorozatban. Az utóbbi években számos tudományos előadást tartottam Nagyváradon, Szatmárnémetiben, Egriben és Túrterebesben, amelyek megjelentek a Partium (Nagyvárad) című lapban vagy Szatmárnémeti lapokban (Friss Újság, Szatmári Hírlap). Legfontosabb műveim: Egri, kismonográfia (2004), amelyért 2006-ban Fényes Elek-díjat kaptam. Aztán következett Túrterebes egyház- és iskolatörténete című terjedelmes művem 2009-ben szintén a Partiumi füzetek sorozat 59. darabjaként. Több száz példánya került túrterebesi olvasóim kezébe.

Egész munkásságom elismeréseként a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség 2011-ben Ezüst Gyopár-díjban részesített Szovátán.

Az elmúlt évben a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Anyanyelv Ápolók Szövetsége által közösen meghirdetett Pályázatán a Túrterebes földrajzi neveinek története című munkám III. Díjban részesült a Kárpát-medencében. Ezt kiegészítve és számos felvétel beiktatásával szeretném kiadni még ebben az évben a Partiumi füzetek sorozatban.

Nyugdíjas éveimben szeretném folytatni helytörténeti és nyelvészeti jellegű tevékenységemet... Továbbra is műemlékvédő szeretnék maradni, valamint nemes szőlőt termesztetni a Túrmenti Természetvédelmi Területhez tartozó Szőlőhegyen.

TARTALOM

AJÁNLÁS	5
BEVEZETŐ	7
TÚRTEREBES A TÖRTÉNELMI ESEMÉNYEK SODRÁBAN .	13
A Perényi család szerepe a település történetében	22
REFLEXIÓ AZ ANYANYELVI OKTATÁSRÓL ÉS	
A FÖLDRAJZI NEVEKRŐL	37
A FÖLDRAJZI NEVEK ÁLLOMÁNYA	44
Túrterebes	44
Belterület	44
Külterület	46
Túrterebes Szőlőhegy	52
A FÖLDRAJZI NEVEK ÉLETTANA	55
A nevek születése	55
A NEVEK ÉLETE, A KÖZÖSSÉG NÉVHASZNÁLATA	64
A FÖLDRAJZI NEVEK KIHALÁSA	67
A FÖLDRAJZI NEVEK HANGRENDSZERE	69
A FÖLDRAJZI NEVEKET ALKOTÓ SZÓKINCSEK	73
A FÖLDRAJZI NEVEK TANULSÁGAI	82
Adattár	85
Belterület	85
Külterület	113
Túrterebes Szőlőhegy: Pusztahegy	153
Belterület és külterület	155
Az adattárban használt rövidítések	164
Szakirodalom és forrásmunkák	167
Mellékletek	171

A Partiumi füzetek kiskönyv-sorozatában eddig megjelent munkák:

1. Borbély Gábor - Csernák Béla: *Bihar*
2. Kordics Imre: *Sírok, sírjelek a Várad-Olaszi temetőben*
3. Péter I. Zoltán: *Félicsfürdő*
4. Dánielisz Endre: *Nagyszalonta - városismertető*
5. Benedek Zoltán: *Nagykároly - református templom*
6. Bessenyei István: *Sarmaság*
7. *Hol sírjaink domborulnak - partiumi temetők* (gyűjteményes kötet)
8. Major Miklós: *Szilágyság - tájak, műemlékek, emlékhelyek*
9. Dukrét Géza - Péter I. Zoltán: *Püspöksfürdő*
10. Dánielisz Endre: *„Csonkatorony nyúlik a felhőbe...”*
11. Bunyitay Vince - Fodor József: *Székesegyházi Bazilika - Nagyvárad*
12. Alexandru Pop: *Varadinum - a vizek határolta város és vár*
13. *A szabadságharc zászlaja alatt* (gyűjteményes kötet)
14. Jancsó Árpád: *Rajtuk taposunk - A Bánság útjai a 19. században*
15. Kupán Árpád: *Mezőtelegd iskolatörténete*
16. Csilik József: *István király Szent Jobbja és Szentjobb község története*
17. Emödi János: *Erdélyi barlangfeliratok a 16-20. századból*
18. Szabó István: *Ottomány* (kismonográfia)
19. Csorba Mihály: *Érsemjén* (kismonográfia)
20. *Turulmadaras emlékműveink* (gyűjteményes kötet). Összeállította Dukrét Géza
21. Dr. Mózes Károly: *A nagyváradi egészségügyi oktatás történetéből*
22. *Rév, Erdély sziklakapuja*
23. *A műemlékvédelem fölöttébb szükséges voltáról.* Évkönyv. Összeállította Dukrét Géza
24. Nánási Zoltán: *Dr. Andrásy Ernő az Érmellék utolsó polihisztorja*
25. *Nagyvárad tudós püspökei*
26. György Irén: *Szalacs* (kismonográfia)
27. Antal Béla: *Biharpüspöki*
28. Balláné Bakó Erzsébet - Török Ferenc: *Albis* (kismonográfia)
29. Pásztai Ottó: *„Aki fényt hagyott maga után...”*
30. Péter I. Zoltán: *Nagyvárad római katolikus székesegyháza*
31. Kiss Kálmán: *Egri község* (kismonográfia)
32. Dr. Mózes Teréz: *A révi fazekasság monográfiája*
33. Emödi János - Varga Árpád: *Telegdi sírkövek, emléktáblák*

34. Jósa Piroska: *Ezüstös gépmadarak szárnyán érkezett a halál*
35. Dukrét Géza: *Emlékművek, emléktáblák Bihar megyében*
36. Anzik Albert: *Livada - Sárközújlak*
37. Bozsóky Krestyán Ilona: *A temesvári iparoktatás kezdeteiről*
38. Dukrét Géza: *Hegyköz (történeti monográfia)*
39. Kormányos László: *Városfejlesztés Nagyváradon a 20. század elején*
40. Dukrét Géza: *A bihari turizmus története*
41. Velcsov Margit: *Bartók Béla és Nagyszentmiklós*
42. Szilágyi József: *Tóti község monográfiája*
43. Kovács Rozália: *Érmihályfalvi temetők*
44. Dukrét Géza - Péter I. Zoltán: *Nagyvárad városismertető*
45. Kupán Árpád - Dukrét Géza: *1956 emlékezete Biharban*
46. *Bartók Nagyváradon a helyi sajtó tükrében. Összeállította Thurzó Sándor*
47. Kupán Árpád: *A mozi évszázada Nagyváradon*
48. Gavallér Lajos: *Micske a helynevek tükrében*
49. Péter I. Zoltán: *Nagyvárad műemlék épületei*
50. *Nagyvárad ipartörténete*
51. Jósa Piroska: *Bihari sorsok, a változó időben*
52. Ujj János: *Arad építészeti emlékei*
53. Pávai Gyula: *Mesélő aradi házak*
54. Dukrét Géza: *Emlékművek, emléktáblák Bihar megyében*
55. *Épített örökségünk, a helytörténeti kutatás tükrében. Összeállította: Dukrét Géza*
56. Orosz Otília Valéria: *Műemlék orgonák az Érmelléki Református Egyházmegyében*
57. Borbély Gábor: *Szőlő és bor az Érmelléken*
58. *A Bölcsőtől a Síríg - 250 éve született Kazinczy Ferenc*
59. Kiss Kálmán: *Túrterebes egyház- és iskolatörténete*
60. Szentjóbó Szabó Andor: *Ottomány szülöttje, Kufstein halottja*
61. S. Németh Katalin: *Vigyázó kövek*
62. Kupán Árpád: *Párhuzamos életrajzok*
63. Papp Attila: *Az én Margittám. Érzelmes városmonográfia*
64. Ványai Mária: *Hidak a viharlámpa fényében*
65. Szilágyi István: *Csillagváros visszavárta katona fiát*
66. Péter I. Zoltán: *Szeccsziós építészet Nagyváradon*
67. Péter I. Zoltán: *Nagyvárad városháza*
68. *Római katolikus intézetek Nagyváradon*
69. Borzási Gyula, Dani Zoltán, Nagy Miklós: *Szalárd és vidéke, tegnap és ma*

70. Kupán Árpád: *Nagyvárad nagy változásainak vezéregyéniségei*
71. Dr. Szatmáry Ferenc: *A Királybágómelléki Református Egyházkerület székház-
perének kilencéves története*
72. Makai Zoltán: *Szemelvények Bihar megye és térsége ipartörténetéből*
73. Sütő Éva: *Érmellék, szerelmem. Honismereti riportok*
74. Kovács Rozália: *Utak a múltba. Helytörténeti és néprajzi tanulmányok
Érmihályfalváról*
75. *Megmaradásunkért.* A Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely
Társaság két évtizede
76. Emődi János, Wilhelm Sándor, Sándor Mária: *A margittai fazekasság*

